

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
BANKACILIK VE SİGORTACILIK ENSTİTÜSÜ
BANKACILIK ANA BİLİM DALI

KIYI BANKACILIĞI
MASTER TEZİ

DİLEK YASA

DOÇ. DR. NAZIM EKREN

İSTANBUL, 1993

ÖNSÖZ

Bu çalışma Haziran 1993 tarihinde Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü'ne takdim edilen yüksek lisans tezidir.

2. Dünya Savaşı sonrasında finansal piyasalarda ortaya çıkan önemli bir gelişme, kıyı bankacılık merkezlerinin hızlı bir biçimde yaygınlık kazanmasıdır. İşlemlerin yapıldığı ülke ekonomisinin bir parçası olmayan kıyı bankacılığı, dünya ticaret ve finansmanı üzerinde önemli etkilere sahiptir.

Kıyı Bankacılığı üzerine hazırlanan bu tezin amacı ve ele alınış tarzı "Giriş" bölümünde açıklanmıştır. Bu çalışmanın hazırlanmasında ilgi ve desteğini gördüğüm tez hocam Sn. Doç. Dr. Nazım Ekren'e teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca rahat bir çalışma ortamı hazırlama konusunda gayretlerini esirgemeyen aileme, daktilo aşamasında büyük yardımları dokunan Sevda Ayaz'a ve emeği geçen tüm diğer kişilere teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Dilek YASA

İstanbul, 1993

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

I. GİRİŞ.....	1
II. KIYI BANKACILIĞI TANIMI VE ESASLARI.....	3
A. Başlıca Faaliyet Konuları.....	3
B. Sağlayacağı Faydalar ve Sakıncalar.....	5
1. Faydalar.....	5
a. Dolaysız Faydalar.....	6
b. Dolaylı Faydalar.....	8
c. Bankalar Açısından Faydaları.....	9
d. Yatırımcılar Açısından Faydaları.....	9
2. Sakıncalar.....	11
C. Kıyı Bankacılığı Merkezleri İçin Gerekli Yapısal Şartlar.....	11
1. Ekonomik ve Mali Avantajlar.....	12
2. Siyasi İstikrar.....	14
3. Altyapı.....	18
4. Hukuki Şartlar.....	20
5. Bankacılık Sırrının Korunması.....	21
6. Diğer Şartlar.....	22
III. DÜNYADA KIYI BANKACILIĞI UYGULAMALARI.....	23
A. Kıyı Bankacılığı ve Euro-piyasaların Doğuşu.....	23
1. Marshall Planı.....	24
2. ABD'nin Dış Ticaret Açıkları.....	25
3. Petrol Krizi.....	27

4. ABD'deki Hukuki Düzenlemeler.....	28
a. Q Düzenlemesi.....	28
b. M Düzenlemesi.....	28
c. Faiz Dengeleme Vergisi.....	29
5. Çokuluslu Şirketler.....	29
6. Sömürgecilik Hareketleri.....	30
B. Kıyı Bankacılığı Merkezleri.....	32
1. Kayıt Merkezler.....	32
2. Fonksiyonel Merkezler.....	33
C. Belli Başlı Kıyı Bankacılığı Merkezleri.....	33
1. Avrupa'daki Merkezler.....	33
a. İsviçre.....	33
b. Lüksemburg.....	36
c. İrlanda.....	38
d. Malta.....	42
e. Man Adası.....	44
f. Manş Adaları.....	45
i. Jersey.....	46
ii. Guernsey.....	47
g. Madeira (Portekiz).....	48
2. Asya'daki Merkezler.....	50
a. Bahreyn.....	50
b. Mısır.....	54
c. Singapur.....	56
d. Hong Kong.....	58
e. Filipinler.....	59
f. Japonya.....	61

3. Amerika'daki Merkezler.....	64
a. ABD (New York).....	64
b. Bahama Adaları.....	65
c. Cayman Adaları.....	70
d. Bermuda.....	74
e. Panama.....	74
f. Hollanda Antilleri.....	75
D. Kıyı Bankacılığında Son Gelişmeler ve Eğilimler....	76
IV. TÜRKİYE'DE KIYI BANKACILIĞI.....	81
A. Kuruluş Çalışmaları ve Genel Amaçlar.....	81
B. Serbest Bölge Bankacılığı ve Kıyı Bankacılığı ile İlgili Mevzuat.....	83
1. 3182 sayılı Bankalar Kanunu'nun 74. Maddesi.....	83
2. Serbest Bölgelerde Banka Kurulması ve Yabancı Bankaların Şube Açmalarına Dair 90/999 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı.....	83
3. Yatırımların, Döviz Kazandırıcı Hizmetlerin, ve İşletmelerin Teşviki ve Yönlendirilmesine Ait Esasları Yürürlüğe Koyan 90/1116 sayılı Kararname'nin Serbest Bölge Yatırımları ve Teşvikleri Başlıklı Bölümü.....	85
4. Serbest Bölgelerde Banka Kurulması ve Yabancı Bankaların Şube Açma Esaslarına Dair 90/999 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı Hakkında 1 no'lu Tebliğ.....	87
5. Serbest Bölgelerde (Kıyı Bankacılığı da Dahil) Faaliyette Bulunan Bankaların Karşılık	

Yükümlülüklerinin Düzenlenmesine Dair TCMB Tebliği.....	89
6. İstanbul Ataköy Turizm Kompleksi'nde bulunan Galleria Ünitesinin C Blok 1. ve 2. Katlarının Kıyı Bankacılığı Faaliyetlerinin Yürütülmesi için Serbest Bölge olarak İlan Edilmesiyle İlgili 90/1210 Sayılı Karar.....	90
7. İstanbul Atatürk Havalimanı Serbest Bölgesi Kıyı Bankacılığı Merkezi Yönetmeliği.....	90
C. Serbest Bölge Bankacılığı ve Kıyı Bankacılığı Arasındaki Farklar.....	96
D. Mevzuatın Oluşturulmasından Sonra Ortaya Çıkan Durum ve Görüşler.....	98
1. Bankacılık Çevrelerinin Görüşleri.....	99
2. Yapı ve Kredi Bankası'nın Bahreyn'deki Kıyı Bankacılığı Deneyimi.....	105
E. Kıyı Bankacılığının Türkiye Ekonomisine Sağlayabileceği Faydalar.....	107
F. Türkiye'de Kıyı Bankacılığının Uygulamaya Geçememesinin Nedenleri.....	110
V. SONUÇ.....	115

4/5
230

TALOLAR LİSTESİ

	Sayfa No

Tablo 1- Maderya'da Yatırım Yapan Ülkeler.....	49
Tablo 2- Bahreyn'deki Mali Kuruluşlar.....	52
Tablo 3- Japon Kıyı Bankalarının Yurtiçindeki Döviz Pozisyonları	63

EKLER

- Ek 1- En Önemli Gemi Kayıt Merkezleri
- Ek 2- En Önemli "Captive" Sigortacılık Merkezleri
- Ek 3- K.B. Merkezlerinin Dış Pozisyonları
- Ek 4- 1988'in İlk Yarısı İtibariyle En Önemli
Uluslararası Bankacılık Merkezleri

I. GİRİŞ

1960'lı yıllardan sonra uluslararası piyasalarda artan fonların etkisiyle gizlilik, vergi avantajı gibi avantajlar arayışına cevap olarak gelişmeye başlayan kıyı bankacılığı, 1973 petrol krizi sonrası fonların uluslararası düzeyde yeniden dolaşıma sokulmasında önemli rol oynamıştır.

Kıyı bankacılığı ülke dışından sağlanan fonların, yine ülke dışında kullanılmasını amaçlayan bir bankacılık türüdür. "Dıştan dışa" bankacılık olarak da tanımlanan bu model, genelde ulusal bankacılığı düzenleyen yasalardan bağımsız olmakta ve işlemlerde uluslararası kullanımı olan yabancı paralar geçerli olmaktadır. Politik ve ekonomik istikrar, vergi avantajları, kambiyo serbestisi, gelişmiş altyapı ve uzman personel, bu tür bankacılığın gerekli koşullarıdır.

Kıyı bankacılık merkezleri günümüzde müşterilerine farklı ve üstün hizmet sunma yarışı içindedir. Örneğin Lüksemburg yatırım fonlarına ağırlık verirken, Bahama ve Cayman Adaları gizli hesaplarla fon çekmeye çalışmaktadır. Hollanda Antilleri uluslararası tahvil ihraçları, Uzakdoğu'da Hong Kong portföy yönetimi, leasing ve yeni finans teknikleri, Bermuda da sigortacılık alanında dikkat çekmektedir. Ortadoğu'nun en önemli finans merkezi Bahreyn ise, Suudi Arabistan için bir para pazarı oluşturmuştur.

Türkiye'de de bir kıyı bankacılığı merkezi kurulması yolundaki çalışmalar, Körfez Krizi'yle birlikte Bahreyn'in bu süre içinde popülerliğini yitirmesi ile gündeme gelmiştir. Gerekli mevzuat

oluşturulmuş, başvurular değerlendirmeye alınmış, iki yabancı sermayeli kuruluşa da olumlu yanıt verilmiştir. Ancak bu kuruluşların bir türlü faaliyete geçmemesi, başvuruda bulunan Türk bankalarının başvurularının cevapsız kalmasına neden olmuş ve kıyı bankacılığı oluşturulması yönündeki çalışmalar sonuçsuz kalmıştır.

Bu çalışmanın amacı, kıyı bankacılığı olgusunu araştırmak, diğer ülkelerdeki uygulamaları incelemek, bu konuyla ilgili Türkiye'de şimdiye kadar neler yapıldığını görmek, Türkiye'de neden bir kıyı bankacılığı merkezinin oluşturulamadığını araştırmak ve Türkiye'nin hala bu şansa sahip olup olmadığını belirlemektir.

Çalışma esas olarak beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm olan "Giriş"i takip eden ikinci bölümde kıyı bankacılığının sağlayabileceği faydalar ve sakıncalara, ardından da bu merkezler için gerekli yapısal şartlara yer verilmiştir. Üçüncü bölüm olan "Dünyada Kıyı Bankacılığı Uygulamaları" bölümünde, kıyı bankacılığının doğuşu, kıyı bankacılığı merkez tiplerinin ardından, belli başlı kıyı bankacılığı merkezleri coğrafi dağılıma göre ele alınmış ve son olarak kıyı bankacılığındaki son gelişmeler ve eğilimlere yer verilmiştir. Dördüncü bölüm Türkiye ile ilgilidir. Bu bölümde Türkiye'de kıyı bankacılığının kuruluş çalışmaları, amaçları verilmiş ve ilgili mevzuata ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir. Serbest bölge bankacılığı ile arasındaki farkların belirtilmesinin ardından, bankacılık çevrelerinin konuyla ilgili görüşleri belirtilmiştir. Kıyı bankacılığının Türkiye ekonomisine sağlayabileceği faydalar, bu konuyla ilgili beklentiler ve önerilerle son bulan dördüncü bölümü "Sonuç" bölümü izlemiştir.

II. KIYI BANKACILIĞI TANIMI VE ESASLARI

A. Başlıca Faaliyet Konuları

Genel olarak 2. Dünya Savaşı'ndan sonra fon sağlama bağlamında başlayan kıyı bankacılığı, ülke dışından sağlanan fonların yine ülke dışına kullandırılmasını amaçlayan ve ülkede bankacılık sektörü için düzenlenmiş her türlü yasa ve yönetmeliklerin dışında kalan bir tür serbest bankacılık olarak tanımlanmaktadır. Kıyı Bankacılık merkezleri dünya finansal pazarları için ise bir ara geçiş teşkil ederler (1).

Kıyı bankalarının faaliyet konuları oldukça geniştir ve klasik bankacılık hizmetlerinin çoğunu kapsamaktadır. Bu hizmetler kısaca şunlardır:

- Mevduat kabulü,
- Kredi verme,
- Döviz ve dövize bağlı işlemler,
- Dış ticaret finansmanı,
- Kredi sendikasyon düzenlemeleri,
- factoring, forfaiting, leasing,
- arbitraj, altın işlemleri,
- menkul kıymet portföylerinin idaresi,
- Tröst hizmetleri

Tröst hizmetleri şahısların ve şirketlerin aktif varlıklarını serbest bölgelere nakletmek için kullandıkları en önemli araçlardan biridir; bir şirket değil, bir vasıtaadır. Bir mirasın

(1) Çiğdem Tiriyaki, "Kıyı Bankacılığı", Dünya Gazetes, 14.9.1990.

bir nesilden diğerk nesile geçmesi için en emin yöntemdir. Tröstlerin bir başka kullanım alanı da tazminat davalarından korunmaktır. İş hayatında bir kişi veya şirkete karşı bir tazminat davası açılmışsa, kişinin kıyı bankacılık merkezlerindeki varlıkları da dahil olmak üzere tüm şahsi varlıklarına rücu edilebilmektedir. Bundan korunmanın yolu tröstten geçmektedir. Örneğin gelişmekte olan bir ülkede bir kimyasal madde tesisinin infilak ederek pek çok kişinin ölümüne sebep olması halinde, kişiler şirkete karşı dava açabilirler. Bu durum acil tröstler veya varlık koruma tröstleri ile giderilebilmektedir (2). Guernsey ve Cayman Adaları tröst uygulamaları açısından en gelişmiş merkezlerdir.

- yatırım fonları

Kıyı Bankacılığı merkezlerinde yapılan en önemli faaliyetlerden biri fon yönetimidir. "Vergi Cenneti" olarak da bilinen kıyı bankacılığı merkezlerinde oluşturulan yatırım fonları hertürlü vergiden muaftır. Ancak fonun yatırım yaptığı şirketlerin kurumlar vergisine tabi olması durumunda, fonun sağlayacağı temettü gelirleri bu oranda azalmaktadır. Kıyı bankacılığı fonları mevzularına göre aşağıdaki şekilde ayrılmaktadır:

a. Unit trust (3): Kıyı bankacılığı merkezlerinde en sık görülen tür olan bu yatırım fonu türü, kıyı bankacılığı merkezlerinin dışında da oluşturulmaktadır. Yasal kuruluşlarca yetkilendirilmediğinden, reklamı ve geniş bir alanda satışı yapılamamaktadır. Kıyı bankacılığındaki fonlar da bu şekilde

(2) Raymond Unanum, "Dünya'daki Önemli Kıyı Bankacılığı Merkezleri ve Özellikleri", Kıyı Bankacılığı Seminer Notları, İTO, 24.9.1991, s.55.

(3) R.G.Winfield, Personal Course for Bankers: Investment, Northwick Publishers, 1987,s.132.

ihraç edilmekte, ancak yatırım konusu ve fiyatlandırma konusunda herhangi bir kısıtlamaya tabi tutulmamaktadır.

b. Emtia Fonları: Emtia hisselerine değil de emtianın kendisine yatırım yapılmaktadır.

c. Altın Fonları: Altın hisselerine değil de altının kendisine yatırım yapılmaktadır.

d. Döviz Fonları:

(i) Mevduat fonları: Tek para birimine yatırım yapılmaktadır.

(ii) Çok para birimli fonlar: Para birimleri arasında geçişlerin yapıldığı fonlardır.

Kıyı bankalarının faaliyet hacimlerinin önemli bir kısmını kısa vadeli bir piyasa olan interbank piyasası işlemleri oluşturmaktadır. Ancak kıyı bankaları önemli düzeyde olmasa da kısa vadeli fonları uzun vadeli kredilere dönüştürmektedirler. Kıyı bankacılığı merkezlerinin herbiri belirli bir konuda uzmanlaşmaktadır. Örneğin Singapur, dolar üzerinden mevduat sertifikası ihracı ile para piyasalarına ağırlık verirken, Bahama Adaları, Panama ve İsviçre gizli hesaplarla kaçak fonlara kucak açmaktadır (4). Kıyı bankaları uluslararası tahvil piyasalarına da girmektedirler.

B- Kıyı Bankalarının Sağladığı Faydalar ve Sakıncalar

1. Faydalar

Kıyı bankacılığı uygulamasının sağlayacağı faydalar küçük ülkeler için daha önemli olmaktadır. Bu tür bankacılık tekniğinden elde edilecek faydaların tek başına çok önemli boyutlarda olmadığı, bankacılık sektörünün geneli içindeki

(4) İhsan Ersan, "Dünya'da ve Türkiye'de Kıyı Bankacılığı", Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, İstanbul, Şubat 1986, s.48.

yerinin sınırlı olduğu ve niteliği gereği sağlayacağı fonların çoğunun tekrar ülke dışına çıkacak olması, bulunduğu ülke ile direkt ilgisinin olmaması, bu sonucu kendiliğinden ortaya çıkarmaktadır. Singapur, Bahama Adaları, Panama, Cayman Adaları, Jersey ve Guernsey gibi merkezlerdeki uygulamalardan elde edilecek yararlar, bu ülke ve merkezlerin gerek yzlm, gerekse nüfus açısından küçük olmaları bankacılık sektörünü ve bağlantılı olarak kıyı bankacılığını bu ülkeler için önemli kılmakta ve kıyı bankacılığından elde edilen gelirler, toplam gelirlerden önemli bir pay almaktadır. Diğer büyük sanayileşmiş ülkelerin (ABD, Japonya, v.b.) kıyı bankacılığı uygulamalarına geçmeleri ise, finansman açısından dünyanın en gelişmiş ülkelerinden olmaları nedeniyle bütün bankacılık tekniklerini uygulama zorunluluğu, fon kaçışlarını engellemeleri ve fon fazlası olan ülkelerden bu fazlalıkları çekmek istemeleri gibi nedenlere dayanmakla beraber, bu ülkelerin ekonomik politikaları, gelişmiş ve hukuki açıdan kısıtlamalara tabi olmayan finans sistemleri, kıyı bankacılığını kendiliğinden ortaya çıkarmıştır.

Kıyı bankalarının, buldukları ülkeye sağlayabilecekleri faydaları, dolaysız faydalar ve dolaylı faydalar olarak iki kısımda incelenmektedir.

1- Dolaysız Faydalar

Dolaysız faydaların başında kıyı bankacılığı uygulamasına izin veren ülkelerin bankaların faaliyetlerine karşılık talep ettikleri vergi ve lisans ücretleri gelmektedir. Genellikle görülen uygulamalara göre kıyı bankaları ya yıllık olarak lisans

cretlerine tabi tutulmakta, ya da hiçbir lisans creti ödemeyip kazançlarına karşılık vergi ödemektedirler. Ancak her iki uygulamaya birden tabi olmamaktadırlar. Bunun iki istisnasını Singapur ve Filipinler oluşturmaktadır.

En çok tercih edilen uygulama, kıyı bankalarından belli bir oranda yıllık lisans creti tahsil edilmesidir. Genel olarak kayıt merkezler olarak nitelenen merkezlerde kıyı bankalarından yıllık lisans creti talep edilmekte, fonksiyonel merkezlerde ise düşük düzeyde kurumlar veya gelir vergisi alınması yoluna gidilmektedir. Kıyı bankacılığına ortam hazırlayan bazı bankalar ise yıllık lisans creti almak yerine kazançları vergilendirmek yoluna gitmektedirler. Kıyı bankalarının faaliyetlerine getirilen serbestiler çok fazla olmamakla beraber, bunların sınırsız olmadıkları, çeşitli kurallara tabi oldukları da bir gerçektir. Vergilendirmenin olduğu ülkelerde elde edilecek dolaysız kazanç, kıyı bankalarının işlem hacimlerine, elde ettikleri karların büyüklüklerine bağlı kalmaktadır. Diğer yandan minimum sermaye zorunlulukları ve disponibilite uygulaması yapıldığı takdirde döviz girdisi sağlama imkanları doğacaktır. Ayrıca bunların dışında ülkeler, çalışanların maaşları, iletişim gelirleri, bina kiralaları gibi gelirler de elde etmektedirler.

Kıyı bankalarında çalışan yabancı personelin elde ettikleri gelirleri buldukları ülkede harcamaları küçük de olsa bir ek fayda getirecektir. Ancak yabancı personelin her türlü ihtiyaçlarını yurtdışından ithalat yaparak karşılamaları, gelirlerini yurtdışına transfer etmeleri ve banka olarak genelde

her türlü teknik ihtiyaçlarını ithalat yoluyla karşılamaları dolaysız gelirlerin düşmesine neden olacaktır.

2- Dolaylı Faydalar

Dolaylı faydalar konusunda sayılabilecek hususlar ise kıyı bankalarının bölgeye gelmesi ile bazı yan sanayi dallarında ve hizmet sektöründe meydana gelecek gelişmelerdir. Bankaların talep edecekleri bilgisayar malzemeleri, büro malzemeleri yapan kuruluşların üretimlerinin artmasının yanısıra, ulaştırma, turizm, otelcilik gibi sektörlerde görülecek canlanmadır. Diğer yandan ülkede faaliyette bulunan bankalarla, uluslararası büyük bankaların kontrollü bir rekabet ortamı içerisinde iç bankacılık sektörünün uluslararası bankacılık işlemlerini öğrenmeleri ve uygulamaları, bankacılık sektöründe bu şekilde know-how transferini yapmaları, iç bankacılık sistemine kalifiye eleman yetiştirmeleridir. Dünya çapında bilinen uluslararası bankaların kıyı bankacılığı merkezlerine gelmesiyle ülkenin finans dünyasındaki itibarı artmakta, kıyı bankacılığı merkezleri aracılığıyla uluslararası sermaye piyasalarına girilebilmekte, ülkenin uluslararası finans sisteminin işlerliği etkinleşmekte ve ekonomisinin daha hızlı büyümesine katkıda bulunabilecek olan uzman kadro yetiştirebilmesini sağlayabilmektedir (5).

Kıyı bankacılığının bir diğer dolaylı faydası da bankaların buldukları ülkelerin ekonomik açıdan kalkınmasına yardımcı

(5) Hüsnü Varlık, Offshore Bankacılık Merkezleri, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1985, s.38.

olmasıdır. Genel bir uygulama olmamakla birlikte, birkaç ülke kıyı bankalarının ülke kalkınması için önem taşıyan büyük projelerin finansmanına katılmalarına izin vermektedirler. Bahreyn ve Singapur gibi merkezlerde örneklerini gördüğümüz bu uygulama özel izinle ve mevzuatla düzenlenmiştir. Finansman sıkıntısı çeken ülkeler kıyı bankacılığına izin verirken, hukuki düzenlemelerini, finansal ihtiyaçlarını gözönünde bulundurarak kendi bünyelerine uydurmakta ve global ekonomik yarar sağlamaktadırlar. Gelişmekte olan ülkeler için çok önemli olan finansman sıkıntısı ve dış açıkların kapatılması konusunda kıyı bankalarının sağlayabileceği faydaları gözönünde bulunduran bazı ülkeler (Mısır ve Filipinler gibi) merkez oluşturma yoluna gitmişler, fakat gerekli şartlara sahip olmadıklarından dolayı başarı elde edememişlerdir. Kısaca, kıyı bankalarının istenildiği takdirde ülke kalkınması, dış açıkların kapatılması, büyük projelerin finansmanı gibi global düzeyde de yararları vardır.

c. Bankalar Açısından Faydaları

Kıyı bankacılığının bankalar açısından en önemli faydaları, yerel bankacılık yasalarına tabi olmamaları, kazançlarını istedikleri ülkeye transfer etmekte serbest olmaları, kısıtlayıcı hükümlere tabi olmamaları, gelir ve kurumlar vergisi ödememeleri veya çok düşük bir oranda ödemeleri, karşılık ayırma yükümlülüklerinin bulunmaması ve dolayısıyla fonlama maliyetinin düşük olmasıdır.

d. Yatırımcılar Açısından Faydaları

Kıyı bankalarının sundukları vergi avantajlarını gözönünde tutarak yatırımcıların fonlarını kıyı bankacılığı merkezlerine

yöneltilmeleri halinde bu yatırımcıların önünde temelde iki seçenek yer almaktadır. Fonlar ya bir kıyı bankasında mevduat olarak tutulabilir, ya da bir kıyı bankasının çıkarmış olduğu yatırım fonlarından satın alınabilir. İkinci seçenek vergi açısından daha avantajlı olmaktadır. Kıyı bankacılığı merkezlerinde plase edilen fonların yatırımcılar açısından nasıl bir avantaj sağladığı aşağıda bir örnekle verilmiştir (6). Getiri oranının yatırım süresince yıllık %10 olduğu varsayılmıştır.

*Normal bir bankaya yapılan yatırım:

Yatırım tutarı: £ 1000

Faiz : %10, 6 ayda bir ödemeli

(£)	Sermaye	Faiz	Vergi(%27)	Net Faiz
1. yıl- ilk yarısı	1.000	50	13,50	36,50
ikinci yarısı	1.036,50	51,83	13,99	37,84
5.yıl ikinci yarısı	1.380,78	69,04	18,04	50,40
	1.431,18			

ya da; net faiz oranı %3,65, toplam 10 ödeme yapılacağı gözönünde tutulduğunda,

$$£ 1.000 * (1,0365)^{10} = £ 1431,18$$

*Bir kıyı bankasının çıkardığı fona yapılan yatırım:

$$£ 1.000 * (1,05)^{10} = £ 1628,90$$

Buradan elde edilen faiz geliri ancak nakte çevrilip ülkeye (İngiltere'ye) getirildiğinde vergilendirilmektedir.

Ülkeye girişte ödenecek olan vergi tutarı: £629 * %27 = £170'dir.

1629-170= £1459 yatırımcının net karı olacaktır.

Bu da yatırımcının ikinci seçeneği tercih etmesi durumunda,

1459-1431= £28 kazançlı çıkacağını göstermektedir.

(5)R.G.Winfield, Personal Course for Bankers: Investment, Northwick Publishers, 1987, s.19.

2. Sakıncalar

Kıyı bankacılığı, sağladığı tüm avantajlara karşılık, uygulanan liberal mevzuat ve esnek denetim esasları yüzünden sermayenin yurtdışına kaçırılmasına olanak tanıma gibi bazı sakıncalar doğurabilmektedir (7).

Kıyı bankalarının ihtisaslaşmış bankalardan olduğu düşünülürse, iç bankacılık sisteminin rekabet edemeyecek seviyede olması halinde, iç bankacılık sistemi bu uygulamalardan zarar görecektir ve ülke vatandaşlarının ellerinde bulunan dövizler kıyı bankacılık merkezine akacaktır. Böylece kıyı bankalarında toplanan fonların o ülkeye faydası olmayacaktır. Ancak bu sakıncalar genellikle arzetmediğinden, ülkelerin iç konjonktür ve ihtiyaçları gözönünde tutularak değerlendirilmelidir.

Ayrıca kıyı bankacılığı merkezleri oluşturmanın maliyeti oldukça yüksektir. Eğer ülkede gerekli altyapı mevcut değilse, bu uygulama için altyapı kurmaya yönelik çalışmaların maliyeti çok yüksek boyutlara varabilmektedir. Bu nedenle, kıyı bankacılığı merkezi oluşturmaya yönelik çalışmalarda ülkenin altyapısının belirli bir düzeyde olması şartı aranmalıdır.

C- Kıyı Bankacılığı Merkezleri İçin Gerekli Yapısal Şartlar

Kıyı bankacılığı uygulamasının normal bankacılık faaliyetlerinin dışında kalması ve yapıldığı konum itibarıyla kıyı bankacılığı merkezlerinin iç bankacılık için gerekli olanlardan farklı bazı ekonomik, hukuki, v.b. özelliklere sahip olması gerekir. Bu

(7) Adem Kalça, "Kıyı Bankalarının Sağlayacağı Bazı Faydalar ve Sakıncaları", Dünya Gazetesi, 20.9.1992.

nitelikler kıyı bankalarından beklenen hizmetlerin verilmesine zemin hazırlayıcı, kolaylaştırıcı özellikte olmalıdır.

Kıyı bankacılığı, ekonomik açıdan istikrarlı, geleceğe yönelik ve güvenli, ikna edici düzenlemelere, siyasi açıdan ekonomik düzenlemelere paralel ve tamamlayıcı gelişmelere, hukuki açıdan ise çizilen çerçevenin pekiştirilmesine bağlı olarak yaşama şansı bulur. Diğer bir deyişle, ekonomik, siyasi ve hukuki açılardan alınacak kararlar birbirini tamamlayıcı olmalıdır.

Kıyı bankacılığı ve kıyı bankacılığı merkezleri için gerekli olan yapısal şartlar dört ana başlık altında incelenebilir.

1- Ekonomik ve Mali Avantajlar

Bankaların kıyı bankacılığına girmesindeki temel nedenler ekonomik açıdan çok çeşitlidir. Kıyı bankacılığının tercih edilmesi amacıyla bir kıyı bankacılığı merkezinde bulunması gereken avantajlar genel olarak şu şekilde sıralanabilir:

- a. Vergilerden muaf tutulmak,
- b. Yedek akçe ve diğer hukuki kısıtlamalardan kurtulmak,
- c. Yabancı para ve sermaye piyasalarına girmek,
- d. Uluslararası işlemleri genişletmek ve mevcut müşterilere daha iyi hizmet sağlamak,
- e. Saat farkı, bölge sınırlamalarını aşmak,
- f. Bazı tip uluslararası ikrazların denetim ve yönetimini kolaylaştırmak.

Yukarıdaki avantajların sağlanmadığı bir ülkede çalışan bankalar ve çokuluslu şirketler, bu avantajdan yararlanmak için ana ülke dışındaki kıyı bankacılığı merkezlerini tercih etmektedirler.

Merkezler kurulurken, tanınacak muafiyet ve serbestlikleri yüksek düzeyde belirleyenler çok kısa sürede büyük gelişmeler göstermiştir.

Kıyı bankalarına tanınan muafiyet ve serbestlikler genel olarak şunlardır:

a.Faiz oranlarının belirlenmesi konularında bankalar serbesttirler. Faizler merkez bankaları tarafından belirlenmemekte, diledikleri faiz oranları uygulanabilmektedir.

b.Belirli bir likidite, dispoñibilite oranı uygulanmaz.

c.Bazı merkezlerde dolaysız vergi olarak toplanan gelir vergisi ya da kurumlar vergisi tamamen kaldırılmıştır (Bahama ve Cayman Adaları'nda olduğu gibi). Fakat bunun yerine yıllık olarak düşük sayılabilecek bir oranda lisans ücreti alınmaktadır. Gelir ve kurumlar vergisinin tamamen kaldırılmadığı merkezlerde de vergi oranları çok düşük düzeye indirilmektedir.

d.Bankaların müşterilere ödeyecekleri faizlerden ve Interbank işlemlerinden sağlanan faizlerden stopaj kesilmemektedir.

e.Mevduat munzam karşılığı yatırma zorunlulukları yoktur.

Kıyı bankacılığı merkezleri yukarıdaki genel avantajlar ve kolaylıkların yanında, aynı zamanda bölgenin veya ülkenin özelliklerine ek olarak başka avantaj ve kolaylıklar da sunabilmektedir. Örnek olarak, Lüksemburg'da görülen bankaların batac alacaklarına karşılık ayırmaları için vergi kolaylıkları sağlanmıştır. Bankalara tanınan bu mali avantajlar yalnızca kıyı bankaları ve kıyı bankacılığı kapsamında olan işlemler için geçerlidir. Tanım dışına çıkıldığında (buna imkan tanıyan düzenlemeler de vardır), yukarıdaki muafiyetler geçersizdir.

Kıyı bankacılığı için gerekli temel ekonomik serbestiden bir diğeri de, bu bankaların yurtiçindeki bankalardan farklı statüde olduklarının belirlenmesi, iç bankaların tabi olduğu kambiyo sınırlamalarına tabi olmamalarıdır. Çünkü kıyı bankalarının ana faaliyet konusu ve işlemlerin tamamı yabancı para çerçevesinde gerçekleşmektedir.

Kıyı bankacılığı merkezleri için ekonomik açıdan önem taşıyan bir diğeri faktör, bu merkezlerin ya büyük işlem hacmine sahip uluslararası düzeydeki belli başlı mali piyasalarda oluşturulması (Londra, Zürih, New York, Paris, Hamburg gibi), ya da bu merkezlerin yakınında kurulmasıdır. Diğeri bir alternatif, fon fazlası bulunan ülkelerde veya civarında fon fazlası olan komşu ülkelere yakın bir yerde kurularak fazla fonların tekrar devreye sokulması (recycling) sürecinde önemli bir rol üstlenmesidir (Bahreyn örneğinde olduğu gibi).

Uluslararası bankalar, maliyet artırıcı resmi düzenlemelerin asgariye indirilmesi sonucu, kendi ülkelerinde bulamadıkları uygun ortamdan yararlanmak ve pazar paylarını korumak amacıyla kıyı bankacılığı merkezlerine girmişler ve sonuçta bu merkezlerdeki kıyı bankacılığı statüsünde bulunan bankaların (bu merkezlerde uzman bankalar, temsilciler, acentalar gibi değişik bankacılık türleri de mevcuttur) işlem hacimleri önemli boyutlara ulaşmıştır.

2- Siyasi İstikrar

Kıyı bankacılığı ve merkezleri için gerekli olan şartlardan bir

diğeri de siyasi istikrardır. Kıyı bankacılığı merkezi olarak kısa sürede gelişme gösteren yerlerde siyasal sistemin oturmuş olduğu, istikrarsızlığa sebep olacak gelişmelerin ortaya çıkma ihtimalinin çok düşük olduğu görülmektedir. Siyasi istikrarın gerekliliği aynı zamanda ekonomik istikrar için de gereklidir. Bu sebeple konuyu sadece siyasi istikrar olarak ortaya koymak eksik olacaktır. Siyasi ve ekonomik istikrarın önemi yalnızca kıyı bankaları için değil, genel olarak tüm bankacılık sektörü için geçerlidir. Ancak mevduatın karakterinden dolayı kıyı bankaları için daha önemlidir.

Siyasi istikrar açısından olaya bakıldığında, rejim farklılıklarının bir noktaya kadar önem taşımadığı görülmektedir. Demokrasi ile yönetilen Avrupa ülkelerinde kıyı bankacılığı liberal sistem içerisinde yerini zamanla hazırlamış ve bulmuşken, krallık (monarşi) ile idare edilen Bahreyn gibi bir Arap ülkesinde de gerekli hukuki düzenlemeler yapılarak başarılı bir uygulama örneği verilmiş, ayrıca klasik devlet tanımlamaları dışında kalan Hong Kong gibi serbest bölgelerle Cayman Adaları, Manş Adaları, Bahamalar, Barbados, Hollanda Antilleri, Bermuda gibi bölgelerde de kıyı bankacılığı merkezleri kurulmuştur. Bu noktada belirleyici temel etken yukarıdaki ülke ekonomilerinin siyasi rejimi farklı olsa da kapitalist sisteme entegre olmuş olmalarıdır. Ayrıca siyasi ve ekonomik istikrar konularında da güven verici olmaları beklenmektedir.

Kıyı bankaları bir merkezde faaliyete başlarken, sağlanan avantaj ve kolaylıkların devamı konusunda çok duyarlıdırlar. Kurulan

dengelerin oynamaya başlaması, kıyı bankalarının kısa sürede kaçmasına neden olabilir. Bu konuyla ilgili en iyi örnekler Lübnan ve Bahreyn'dir. 1970'li yılların başlarında altın devrini yaşayan Lübnan, Ortadoğu'nun en parlak finans merkezi durumundaydı. Çokuluslu şirketlerin ve bankaların bölgede tercih ettikleri tek ülke olan Lübnan, finans merkezi olma yolunda sağladığı bu yüksek performansını uzun yıllar devam ettiremedi ve Arap-İsrail savaşlarından sonra tedirgin olmaya başlayan bankacılık sektörü ülkeyi terketmeye başladı ve iç savaş durumuna girmesiyle Lübnan bugünkü durumuna geldi.

Lübnan'dan boşalan yeri bölgede müsait konuma sahip olan Bahreyn, fırsatı çok iyi değerlendirerek ve gerekli ortamı hazırlayarak başarılı bir şekilde doldurdu. Çünkü Bahreyn, bölgedeki istikrarlı, huzurlu az sayıdaki ülkelerden biriydi. Ülkenin geleceğine yönelik istikrarsızlıklar görülmediği, tahmin edilmediği için tercih edilen ülke oldu. Fakat bölgede finans merkezi olma yolunda girişimlerde bulunan tek ülke Bahreyn değildi. Lübnan'ın iç savaş sürecine girmesiyle bölgede kendilerine başka bir merkez arayan uluslararası bankacılık sistemi, aday olarak gösterilen Mısır ya da Yunanistan'ı seçmediler. Bilindiği gibi Mısır demokrasiyle idare edilen, laikliği benimsemiş tek Arap devleti olmakla beraber, siyasi rejimi henüz tam oturmamış ve bu nedenle zaman zaman ülkede siyasi olaylar meydana gelmiştir ve bu olaylar halen devam etmektedir. Siyasi istikrarsızlığın neden olduğu bu olaylar sonucunda kıyı bankaları kendilerine önemli avantajlar sağlanmış olmasına rağmen Mısır'ı tercih etmemişlerdir. Aynı şekilde

Yunanistan da Lübnan'ın çöküşünden sonra yeni merkeze aday olarak ismi geçen ülkelerden bir diğeryken, 1980 yılından itibaren iktidarı elinde bulunduran Papandreu hükümetinin batılı ülkelerce endişeyle karşılanan bazı çıkışları ve kararları, ayrıca Pan-Helenik-Sosyalist olduğunu iddia eden bir hükümetin nasıl bir siyasi, ekonomik politika takip edeceği kestirilemediğinden dolayı Yunanistan da bölgede bir finans merkezi olma fırsatını kullanamamış ve Bahreyn tek başına sıyrılmıştır.

Ancak Bahreyn 1980 yılında başlayan İran-İrak savaşından olumsuz etkilenmiştir. Ayrıca bölgenin güçlü ülkesi Suudi Arabistan Merkez Bankası'nın (SAMA) ekonomik açıdan bölgeyi etkileyen bir dizi kararlar alması sonucu sayıları yaklaşık 75 olan kıyı bankası 61 temsilcilikten birkaçı bölgeden ayrılmayı tercih etmişlerdir. Fakat bu durum Bahreyn'de sürekli bir çöküş şeklinde olmamış, Bahreyn Merkez Bankası (BMA- Bahreyn Monetary Agency) kaçışı önleyici kararlar almakta gecikmemiştir.

Ancak hiç beklenmedik bir gelişme, Körfez krizi ve onu takip eden Körfez Savaşı, Ortadoğu'nun istikrar sorununu yeniden gündeme getirmiştir. Sürekli kaynayan bir kazan görüntüsü veren Ortadoğu, artık dünya finans çevrelerine güven vermemekte ve onları bölgeye yakın ve daha istikrarlı bir merkez aramaya yöneltmektedir. Bu da İstanbul'u ön plana çıkarmıştır. Özellikle 1980'den sonra alınan istikrar tedbirleri Batının ve dolayısıyla finans çevrelerinin Türkiye'ye daha güvenli bakmalarını sağlamıştır.

3- Altyapı

Bir uluslararası bankacılık türü olan kıyı bankacılığı, teknolojik gelişmenin sağladığı en son kolaylıklardan faaliyetlerinde yararlanmak zorundadırlar. Bankacılık sektörü bir hizmet sektörüdür ve vereceği hizmet de çağa ayak uydurarak gerekli hızlanmayı, kaliteyi sağlamalıdır. Kıyı bankacılığı ise klasik bankacılıktan daha teknik ve denizaşırı olduğundan, gerek telekomünikasyon açısından, gerekse de bilgisayar kullanımı gibi konularda teknolojiden maksimum derecede faydalanmak durumundadır. Telekomünikasyon imkanları merkezlerde son derece gelişmiş olmalıdır. Denizaşırı, kıtalararası görüşmeler kolayca gerçekleşmeli, hattın düşmeme ihtimali çok az olmalıdır. Büyük merkezlerde bu konuda uydulardan yararlanılmaktadır.

Kıyı bankacılığı merkezlerinde gerekli bir diğer altyapı unsuru ulaşımdır. Bu merkezlerde kara, deniz ve hava yolları ile ilgili tüm sorunlar aşılmış olmalıdır. Özellikle belli başlı finans merkezleri ile büyük şehirlere sürekli sefer yapan bir havayolu ağı, ulaşım açısından son derece önemlidir.

Kıyı bankacılığı merkezleri incelendiğinde, kuruldukları metropolitenlardaki hayat tarzının yalnızca ekonomik açıdan değil, sosyal ve kültürel açıdan da çok canlı oldukları dikkat çekmektedir. Bu merkezlerde istihdam edilen yerli ve yabancı personelin kalifiye ve yüksek maaşlarla çalışan elemanlar olması, sosyal, kültürel eğlence ve etkinlikleri ön plana çıkarmakta, bu personelin merkezlerde uzun süreli kalabilmesini sağlaması açısından önem taşımaktadır. Merkezler aynı zamanda akademik

çalışma kurumlarıyla kolayca temas kurabilecek, seminer, sempozyum gibi bilimsel çalışmalara evsahipliği yapabilecek, diğer yandan ailesiyle ya da yalnız olarak gelen yabancı bankanın personeline kendi ülkelerinde alışmış oldukları hayat tarzını ve etkinlikleri sunabilecek altyapıya sahip olmalıdır.

Yerleşim alanı açısından da eksiklikler giderilmiş olmalıdır. Uluslararası finans merkezi olmaya aday şehirler gerek çalışma alanı açısından, gerekse barınma alanları açısından hazırlıklı olmalı, ve yabancıların kabul edebilecekleri türden, onlara hitap eden imkanlara haiz olmalıdır.

Bilgisayar kullanımı açısından, uluslararası borsalardan doneler elde edebilme yönünde milletlerarası hizmet veren bilgisayar terminalleri ile gerekli bağlantıların kurulmuş olması, bununla birlikte bilgisayar kullanımı ve genel olarak bütün bankacılık hizmetleri açısından yabancı bankaların hizmetlerini karşılayacak yabancı dil bilen, kalifiye yerli personelin de altyapı olarak bulunması gereklidir.

Bütün bu gerekli altyapı, büyük bir maliyet unsuru teşkil etmektedir. Bu nedenle kıyı bankacılığı merkezi oluşturma çabasında bulunacak ülkeler bundan elde edecekleri yararlar, maliyet arasında iyi bir denge kurmalıdır. Gelişmiş finansal sisteme sahip ülkeler için, maliyet nispeten azdır; çünkü altyapı önceden mevcuttur. Kıyı bankacılığı merkezi oluşturma çabaları bu ülkelere az bir ek maliyet yükleyebilir. Fakat küçük ve yeterince gelişmemiş, daha yeni finans merkezi olma çalışmalarına başlamış, birikimi bulunmayan ülkeler için böyle bir girişimin getireceği

maliyet yüksek olacaktır (8).

4- Hukuki Şartlar

Kıyı bankacılığının faaliyet konuları iç bankaların faaliyetlerine paralellik gösterse de işleyiş şekli ve tekniği bu bankalardan farklı olduğu için, ayrı bir hukuki düzenlemeye tabi olması, bu farklılığın getirdiği doğal bir sonuçtur. Kıyı bankacılığının başarıyla uygulandığı merkezlerde sağlanan başarıda hukuki düzenlemelerin net, anlaşılır, yerinde ve ihtiyaçlar doğrultusunda hazırlanmış olmasının büyük katkısı vardır.

Kıyı bankacılığı konusunda daha önce belirtilen muafiyetler, hukuki düzenlemelerle garanti altına alınmalıdır; böylece bu konuda çalışmayı arzulayabilecek kuruluşlar güven duygusu içerisinde, hukuki düzenlemelerle sınırları belli olan bir çerçevede çalışabilmelidir. Ancak sadece hukuki düzenlemeler güven duygusunu temin etmeye yetmemektedir. Ülkenin daha önceki istikrarlı uygulamaları, geleceğe yönelik istikrarın da belirtisi olarak kabul edilecektir. Bir hükümetin getirdiği düzenleme, yeni gelen hükümet tarafından kaldırılmamalıdır. Diğer bir deyişle, güven duygusu pekçok faktörün biraraya gelmesiyle oluşmaktadır.

Kıyı bankacılığında bankacılık sırlarının korunması hukuki açıdan belirli bir prosedüre bağlanmalıdır. Kıyı bankalarındaki mevduatın önemli bir kısmını gayrimeşru yollardan elde edilen, kendine güvenli bir yer arayan fonlar oluşturabilmektedir. Bundan

(8) Hüsnü Varlık, Offshore Bankacılık Merkezleri, T.İş Bankası Yayınları, Ankara, 1985, s.38.

dolayı bu tür fon sahipleri bankacılık sırrının ne oranda korunduğuna bakarlar. Uygulamada kıyı bankacılığı merkezleri bankacılık sırrının azami oranda korunduğu yerlerdir. Bazı merkezlerde yasadışı faaliyetlerden kazanç sağladığı iddia edilen kişilerin hesaplarına dahi ancak mahkeme kararı ile bakılabilmekte, sırdaş hesap uygulaması hatta sahte isimle hesap açtırmanın dahi mümkün olması ve yetkili mahkemenin ancak istisnai hallerde sır ifşasına imkan vermesi gözönünde tutulursa, bazı kıyı bankacılık merkezlerinin (özellikle Karaipler) önemli gelişme göstermesinde temel faktörlerden birinin sır muhafazasındaki başarısı olduğu vurgulanabilir. Bu durum konunun hukuki açıdan önemini göstermektedir.

Kıyı bankalarının esas olarak yabancı paralarla işlem yapması, kambiyo mevzuatını gündeme getirmektedir. Kıyı bankacılığı faaliyetlerinin gerçekleşebilmesi için kambiyo mevzuatı ihtiyaçlara göre uyarlanmalı, ya da kıyı bankaları tamamen veya kısmen kambiyo mevzuatından muaf olmalıdır. İç bankacılık için geçerli olan kambiyo mevzuatı, kıyı bankalarını bağlamamalıdır.

5. Bankacılık Sırrının Azami Ölçüde Korunması

Kıyı bankacılığı merkezleri diğer finansal merkezlere göre bankacılık sırrının en katı biçimde korunduğu yerlerdir. Banka sırrının korunması yasal hükümlerle veya içtihatlarla garanti edilmekle beraber sır ifşası istisnai durumlarda söz konusu olmaktadır (9).

(9) Adem Kalça, "Kıyı Bankacılığı ve Merkezleri İçin Gerekli Yasal Şartlar", Dünya Gazetesi, 19.9.1992.

Bazı kıyı bankacılığı merkezlerinin, özellikle Karaipler'deki kıyı bankacılığı merkezlerinin önemli gelişme göstermesinde temel faktörlerden birinin yatırımcıların kimliğinin saklanmasıdaki başarı olduğu görülmektedir.

6. Diğer Şartlar

Kıyı bankacılığı merkezlerinde hangi kuruluşlara lisans verileceği ve yatırım yapan kuruluşların ve şahısların niteliği çok önemlidir. Kötü kuruluş ve yatırımcıların merkezde varolması, iyi kuruluşlar ve yatırımcıların merkezden çekilmesine neden olmaktadır. Öte yandan kanundışı faaliyetler (uyuşturucu kaçakçılığı gibi) kıyı bankacılığı merkezlerini olumsuz yönde etkilemektedir.

III. DÜNYADA KIYI BANKACILIĞI UYGULAMALARI

A. Kıyı Bankacılığının ve Euro-piyasaların Doğuşu

1960'lı yıllarda, uluslararası para piyasalarında çok hızlı gelişmeler olmuştur. Kıyı Bankacılığı ile Euro-piyasalar ya da Euro-merkezler aynı özellikleri taşıyan olgularla ortaya çıkmıştır. Zamanla kıyı bankacılık merkezleri kendilerine has bazı uygulamalar getirmişlerdir. Bu bölümde Euro-piyasaların doğuşunu hazırlayan etmenler incelenecektir.

Bankalar açısından son derece önemli olan euro-merkezlerin tanımı ve unsurları uluslararası literatürde tam açıklığa kavuşturulamamıştır. Bununla beraber bir euro-merkezin temel özellikleri şunlardır (1):

- Bu merkezlerde tüm eurocurrency'lerle işlem yapılabilir.
- Ulusal finansal merkezlerdekine benzer vergiler, döviz kontrolleri, karşılık oranları ve bankacılık işlemlerine veya faaliyetlerine ilişkin herhangi bir düzenleme sözkonusu değildir.
- Tamamen olmasa bile, bu merkezler yabancı müşterilerle bağlantıların kurulduğu yerlerdir.

Bu özellikler dikkate alındığında, euro-merkezlerle kıyı bankacılığı merkezlerinin farklı olguları ifade etmediği kabul edilebilir.

Euro-piyasalar, o yılların ekonomik ve politik gelişmelerinden yola çıkılarak kurulmuştur. Ait oldukları ülke dışında işlem gören para ve sermaye piyasalarına Euro-piyasa denmektedir. Örneğin eurodolar ABD dışındaki bankalara yatırılan dolar mevduatı

(1) Doç. Dr. Nazım Ekren, Uluslararası Bankacılık ve Türkiye Örneği, T.İş Bankası Yayınları, Ankara, s.76.

anlamına gelmektedir. ABD dışındaki herhangi bir banka bu tür bir mevduat elde ettiğinde bu kaynağı krediye dönüştürecek ve böylelikle diğer bankalar da piyasaya gireceklerdir.

Euro-piyasa, isminden çağrıştırdığı gibi sadece Avrupa'da değil, tüm dünya çapında yaygın bir pazardır. Ancak Avrupa'da şekillenmiş olan bu piyasadan halen en büyük payı da Avrupa almaktadır. 1970'li yıllarda euro-piyasaların işlem hacmi her dört yılda bir iki katına çıkmıştır. Avrupa'daki en önemli euro-piyasa Londra, en hızlı büyüme gösteren merkez ise Lüksemburg'dur. 1975-1978 yılları arasında iki mislinden fazla artış kaydeden İsviçre'nin işlem hacmi, Lüksemburg ve Londra gibi merkezlerin rekabeti sonucu 1981'e dek azalma kaydetmiştir. Euro-piyasa işlem hacminin %30'una sahip olan Bahama ve Cayman Adaları ve Asya'da Singapur ve Hong Kong da en önemli euro-piyasalar arasında yer almaktadır (2).

Euro-piyasalar ve kıyı bankacılığının doğuşunu hazırlayan faktörler şunlardır:

1. Marshall Planı

II. Dünya Savaşı'ndan en çok zarar gören ve ekonomik yönden en çok yıpranan ülkeler, savaşın fiilen cereyan ettiği Batı Avrupa ülkeleriydi. Ekonomisi ve dolayısıyla sanayileri çökmüş olan Avrupa ülkelerinin içinde buldukları olumsuz durum, SSCB'nin kendi ideolojisini yayması, siyasi propoganda yapması ve bunda da başarılı olması için elverişli bir zemin oluşturmaktaydı. Gerek

(2) Dr.B. Schweizer ve A.J. Mattle, The Euromarket, Union Bank of Switzerland, Economic Research Department, No.82, 1983, s.11-12.

ekonomik, gerekse askeri açıdan bu gelişmelere müdahale etmekte kendini sorumlu gören ABD, 1948 yılında Marshall Planı'nı hazırlamıştır. İlk aşamada, 1945 Haziran'ı ile 1946 sonlarına doğru ABD, 16 Avrupa ülkesine 15 milyar dolarlık yardım gerçekleştirmiştir. Yapılan bu yardımlar yeterli olmayınca, 1947'de ABD dışişleri bakanı George Marshall tarafından hazırlanan, 3 Nisan 1948'de "Dış Yardım Kanunu" olarak sonuçlanan Marshall Planı veya Avrupa Kalkınma Programı çerçevesinde, 16 Avrupa ülkesine 6 milyar dolarlık yardım yapılmış ve bu yardımlar daha sonra da devam etmiştir. Böylece, yüksek meblağlı dolar fonları ABD dışında dolaşmaya başlamış ve "devletsiz para (stateless money)"(3) haline gelerek Euro-piyasaların oluşumuna katkıda bulunmuştur.

2. ABD'nin Dış Ticaret Açıkları

ABD'nin savaş sonrası zirveye ulaşan ekonomik büyümesi ilerideki yıllarda da devam etmiştir. Ancak bazı gelişmelerin etkisiyle Amerikan ekonomisi dış ticaretinde açıklar vermeye başlamıştır. Bu açıkların sebepleri, ABD'nin konumu dolayısıyla yapmak zorunda olduğu uluslararası ekonomik yardımlar,askeri açıdan NATO'nun kurulması ve doğal olarak ABD'nin bu örgütün başına geçerek organizasyonunu ve askeri harcamalarının en büyük kısmını üstlenmesidir. Ayrıca sadece NATO'nun değil, NATO dışında kalan pek çok ülkenin askeri durumuyla ilgilenmesi, Kore , Vietnam

(3) Adem Kalça, "Kıyı Bankacılığı'nın Doğuş Nedenleri", Dünya Gazetesi, 20.8.1992.

savaşları gibi olaylar ABD'nin dış ticaretinde açıklar vermesine neden olan temel faktörlerdir. Bu açıklar, Eurodolar pazarına fon sağlayarak, pazarın büyümesine sebep olmuştur. Petrol fiyatlarında kısa zamanda meydana gelen bu artış karşısında dünya ekonomisi krize girmiştir. Avrupa ülkeleri stagflasyon sürecine girerken, gelişmişlik düzeyleri ve sanayileri sayesinde bu krizi üçüncü dünya ülkeleri kadar zarar görmeden atlattılar, fiyat artışlarını ihraç ettikleri sanayi ürünlerine yansıtmışlardır. Avrupa'daki finansman merkezleri ise petrol krizinden uzun vadede avantajlı çıkmıştır. Çünkü Arap ülkeleri artan petrol fiyatlarından dolayı biriken fazla petrodolar fonlarını büyük finans merkezlerine kanalize etmiş, uluslararası bankalara yatırmıştır. Böylece, Avrupa'daki Eurodolar fonlarına zarar gelmemiş, bu sirkülasyon içinde Euro-piyasalara petrodolar fonları eklenmiştir.

Sistemin işleyişi şu şekilde olmuştur: Petrol ihracatçısı ülkelerin ihracatlarını dolar üzerinden yapmak istemeleri, yeterli dolar rezervi bulunmayan 3. Dünya Ülkelerinin Eurodolar pazarına girmelerini zorunlu kılmıştır. Eurodolar pazarındaki bu gelişme işlem hacminin artması açısından faydalı olurken, dolar fonlarının OPEC ülkelerine transferi tehlikeli olmuştur. Çünkü bu fonlar tekrar Euro-piyasalara dönmek zorunda olmadıklarından, işlem görecektir fonlar böyle bir durum karşısında azalacak ve pazar belki de sona erebilecekti. Ancak OPEC ülkeleri ellerindeki petrodollarlarına daha fazla gelir sağlamak için tekrar euro-piyasalara yönelerek, petrodollarların tekrar dolaşıma sokulmasına izin vermişlerdir. Bu koşullar altında Eurodolar

pazarı, bu fonları mevduat kaynağı olarak OPEC ülkelerinden devralıp petrol ithalatçılarına kredi vererek, aracılık görevini oldukça etkin bir şekilde yerine getirmiştir.

3. 1973 Petrol Krizi

1973'deki petrol krizine neden olan en önemli olay 1973 Arap-İsrail savaşı olmuştur. Petrolü siyasi bir baskı aracı olarak kullanmak isteyen Arap ülkeleri, üretimin kısılması yerine fiyatların artırılması yoluna gitmişler ve 1973 Ocak'ında varili \$2,59 olan Arap petrolü, 1973 Ekim'inde \$5,11 ve 1974 Ocak ayında \$11,65 olmuştur. Böylece petrol fiyatları bir yıl içinde dört kattan fazla bir artış göstermiştir.

Kısaca, 1973 petrol krizi, Eurodolar pazarının etkinliğinin artmasına, yeni fonları çekerek uluslararası finansman piyasası içindeki yerinin önemli boyutlara ulaşmasına neden olmuştur. Burada Arap ülkelerinin fonlarını değerlendirebilecek bölgesel bir finans piyasasının olmaması da etkili olmuştur. 1970 yılına kadar yavaş bir gelişme trendi içinde olan Euro-piyasalar, krizden sonra çok hızlı bir gelişme trendi içine girerek bugünkü duruma gelmişlerdir. 1973 petrol krizi sonrası petrodollarların sisteme girmesi ile Euro-piyasalar olağanüstü boyutlar kazanmış ve fonların uluslararası düzeyde fazla verenlerden eksik verenlere doğru "yeniden dolaşıma sokulmasında" (recycling) yeni yeni finansal merkezler gündeme gelmiştir (4).

(4) İhsan Ersan, "Kıyı Bankacılığı ve Türkiye", Para ve Sermaye Piyasası Dergisi, sayı 79, İstanbul, Eylül 1985, s.25-28.

4. Hukuki Düzenlemeler

ABD'nin dünyanın ekonomik devi olması nedeniyle, bu ülkede mali ve bankacılık sektöründeki yeni uygulamalar getirmeye yönelik düzenlemeler sadece ABD'de değil, uluslararası düzeyde de etkili olmaktadır. Euro-piyasaların gelişip büyümesinde büyük ölçüde pay sahibi olan hukuki düzenlemelerden bazıları, Q Düzenlemesi, M Düzenlemesi ve Faiz Dengeleme Vergisi olarak sayılabilir.

a. Q Düzenlemesi (Regulation Q)

Q Düzenlemesi olarak adlandırılan hukuki gelişme çok kısa olarak, Amerikan bankacılık sektörünün vadeli mevduata uygulayacağı faiz oranına sınır getirilmesidir. Ancak bu sınırlama, Amerikan bankalarının ülke dışındaki şubelerine plase edilen dolar fonlarını ve doğal olarak eurodolar fonlarını kapsamamaktadır. Bu durumda mevduat sahipleri Q Düzenlemesi ile belirlenen sınırlara ulaşıldığında fonları için daha cazip yerler aramaya başlamışlar, sonuç olarak da büyük oranlardaki dolar fonları Amerikan bankalarının dış şubelerine ve Euro-piyasalarda yüksek faiz veren Avrupa bankalarına kaçmıştır.

b. M Düzenlemesi (Regulation M)

M Düzenlemesi, ABD'de bankacılık sektörüne yatırılan mevduatlara uygulanan yasal karşılıklara ilişkindir. M Düzenlemesi ile getirilen uygulamaya göre, yasal karşılık yalnızca ABD'de bankalara yatırılan mevduata uygulanacaktır. Yani bir ABD bankasının dış şubesine mevduat yatırıldığında, bu mevduat hiçbir yasal karşılığa tabi olmayacaktır. Böylelikle fonların tamamının kredilendirilebilme imkanı doğmuştur. Düzenleme, ABD bankalarının

yurtdışı şubelerinin, yurtiçi şubelerden daha fazla faiz vermesine ortam hazırlamıştır. Daha fazla faiz elde etmek isteyen fon sahipleri, mevduatlarını ABD dışında plase etmeye başlamışlardır. Dolarlar iç piyasalardan dış piyasalara akmıştır. Sonuçta ABD bankaları bu uygulama ile devamlı müşterilerine daha ucuz kredi açabilmek için Avrupa'daki kendi şubelerinden ve ticaret bankalarından borçlanmak zorunda kalmışlar ve faiz oranlarının yükselmesine neden olmuşlardır. Q Düzenlemesi gibi M Düzenlemesi de dolar fonlarının ABD dışına çıkış sürecinde etkili olmuştur.

c. Faiz Dengeleme Vergisi (Interest Equaliation Tax)

Faiz dengeleme vergisi, Euro-piyasaların bir bölümü olan Euro-tahvil piyasasının (Eurobond) doğuş ve gelişimine yol açmıştır. Faiz Dengeleme Vergisi ABD vatandaşlarının, yabancı ülkelerin ABD sermaye piyasasından fon toplamak amacıyla ihraç ettikleri yabancı tahvilleri satın alması halinde dolaylı bir vergiyi öngörmüştür. Bu ise normal olarak ABD sermaye piyasasında tahvil ihraç etmenin maliyetini artırmış ve pazarı cazip olmaktan çıkarmıştır. Sonuç olarak da Euro-piyasalara olan rağbet artmış ve piyasada tahvil ihracına başlanarak dolar fonlarının kullanımı yeni bir araç kazanmış ve piyasadaki işlem hacmi artmıştır.

5. Çokuluslu Şirketler

Kıyı bankacılığının gelişmesinde çokuluslu şirketlerin de belirli bir payı vardır. Özellikle ABD kökenli çok uluslu şirketler 1950 sonrası kendilerine seçtikleri gelişme ve dışa açılma stratejisi doğrultusunda faaliyetlerini kısa sürede dünya çapında

geliştirmişlerdir. Dünya ticaret hacminin artmasında ve Euro-piyasaların oluşumunda, bu şirketlerin ABD dışında yaptıkları dolaylı ve dolaysız yatırımların, sermaye transferlerinin olumlu etkileri olmuştur. Kıyı bankacılığı merkezlerinin sağladığı avantajlardan faydalanmak isteyen çokuluslu şirketler, uluslararası bankalarla beraber kıyı bankacılığı merkezlerinde faaliyet gösteren en önemli kuruluşlar olmuşlardır.

Euro-piyasaların iki alt piyasası durumunda olan euro-para (eurocurrency) ve euro-tahvil (eurobond) piyasalarının sayılı müşterileri arasında yer alan çokuluslu şirketler, özellikle Euro-tahvil piyasasında önemli bir yere sahiptirler. Bu şirketler arasında uluslararası kredi değerliliği yüksek şirketlerle, ulusal sermaye piyasası yeterli derecede güçlü olmayan ülkelere ait tanınmış şirketler bulunmaktadır. Çokuluslu şirketlerin piyasada sayıca fazla ve işlem olarak da önemli bir paya sahip olmaları, Euro-piyasaların gerek kuruluş aşamasında, gerekse kurulduktan sonra canlılık kazanarak büyümesinde temel faktörlerden biri olmuştur.

6. Sömürgecilik Hareketleri

Sömürgecilik hareketleri Euro-piyasaların, dolayısıyla kıyı bankacılığı merkezlerinin doğması ve gelişmesinde rol oynamışlardır. "Uluslararası finans faaliyetlerinin doğuşu, büyük ölçüde Avrupa'nın sömürgecilik anlayışının bir sonucudur; çünkü, Avrupa ülkelerinin bir çoğu kendileriyle olan önemli ticaret ilişkilerini kontrol etmek amacıyla, sömürge ülkelerinde bankacılık ağının gelişmesine özel bir önem vermiştir"(5).Örneğin, sömürgelerine devamlı yardım yapmakta olan İngiltere, Hollanda

(5) Adem Kalça, "Kıyı Bankacılığının Doğuş Nedenleri", Dünya Gazetesi, 20.8.1992.

gibi ülkeler, ileride bağımsızlıklarını kazanacak olan sömürgelerin kendine yetmesi için onlara gelir getirici yollar bulmak zorunda kalmışlardır. Kıyı bankacılığı da bunların içinde en önemlisi olmuştur. İlerdeki bölümlerde de görülebileceği gibi, bugün dünyadaki önemli kıyı bankacılığı merkezleri eskiden sömürge olan ülkelere oluşmuştur.

1960'ların başından itibaren hacmi hızla büyüyen ve uluslararası bankacılık işlemlerinin yapıldığı en önemli piyasa durumunda olan Euro-piyasalar, euro-para ve euro-tahvil piyasaları olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu iki uluslararası piyasa, yapılan işlemlerin niteliklerine, muamele gördüğü para cinsine ve işlem yapanların ait oldukları ülkelere göre on-shore ve off-shore olmak üzere iki alt sektöre ayrılmaktadır.

Önceleri Londra piyasası'nda başlayan eurodolar işlemleri, giderek diğer Avrupa ülkelerine yayılmıştır. Bugün Karaipler batı yarımküresinde, Singapur da Asya'da eurodolar işlemlerinin görüldüğü en önemli merkezlerdir. Ayrıca eurodolar işlemleri zamanla Amerikan dolarının yanında Alman markı, İsviçre frangı gibi diğer sağlam paraları da kapsamaya başlamıştır. Ancak yine de işlemlerin çok önemli bir bölümünün ABD doları ile yürütüldüğü bir gerçektir.

Euro-piyasaların çekirdeğini oluşturan euro-para piyasasında kısa süreli ve bankalararası para piyasası (interbank) işlemlerinin yapıldığı görülmektedir. Kıyı bankalarının bu pazardaki payı giderek artmaktadır. 1982 itibariyle, Eurodolar pazarının

büyüklüğü 1,905 trilyon dolar iken, 1990 yılında bu rakam 3 trilyon dolar civarındadır (6).

Bu gelişmelerden yararlanmak isteyen bir çok ülke, finans kurumlarına ve müşterilerinin eurodolar işlemlerine önemli avantajlar sunan kıyı bankacılığı merkezleri oluşturma çabasına girmişlerdir. Zamanla, kıyı bankacılığı merkezleri euro-para piyasalarına giriş noktaları haline gelmiştir.

B- Kıyı Bankacılığı Merkezleri

Kıyı bankacılığı merkezleri faaliyetleri bakımından kayıt (booking) merkezler ve fonksiyonel merkezler olarak iki sınıfa ayrılmaktadır (7).

1- Kayıt Merkezleri

Kayıt merkezleri, özellikle sağladıkları vergi avantajı nedeniyle tercih edilen ve uluslararası bankaların az sayıda şube açarak, bazan hiç şube açmayıp, diğer bankalarca temsil edilmek suretiyle diğer finansal merkezlerde gerçekleştirdikleri kredi ve tahvil operasyonları, v.b. işlemlerini muhasebeleştirdikleri merkezlerdir. Herhangi bir kambiyo veya vergi denetiminin olmadığı bu merkezlerde, yıllık sabit bir ücret ödenmekte, sağlanan kolaylıklar o merkezin tercih edilmesinde büyük rol oynamaktadır. Tipik örnekleri arasında Hollanda Antilleri, Bahama ve Cayman Adaları'nın sayılabileceği bu merkezler,

(6) Adem Kalça, "Kıyı Bankacılığı ve Uluslararası Bankacılık Dünyasındaki Yeri", Dünya Gazetesi, 13.8.1992.

(7) "Kıyı Bankacılığı", Bankacılar, T.Bankalar Birliği Yayını, No.3, s.44.

yukarıda sayılan kullanım amaçlarına göre Kağıt Merkezler (Paper Centers) olarak da adlandırılmaktadır.

2- Fonksiyonel Merkezler

Fonksiyonel merkezler, temin edilen fonların uluslararası kredi haline dönüştürüldüğü ve değerlendirildiği, mevduat toplama ve kredi verme gibi her türlü bankacılık faaliyetinin yürütüldüğü merkezler olup, euro-piyasaların halkalarını oluşturmaktadır. Zürih ve Lüksemburg bu tür merkezlerin en iyi örneklerindedir. Bu merkezlerde faaliyet gösteren kıyı bankaları, her türlü bankacılık işlemini yapmaktadırlar. Mevduat kabul ederler; fon fazlalıklarını kendilerine çekerek euro-piyasalarla bağ kurma yoluyla fonların kredi talep edenlere verilmesi yolunda çalışmaktadırlar. Fonksiyonel merkezler aynı zamanda euro-piyasaların halkası durumundadır.

C. Belli Başlı Kıyı Bankacılığı Merkezleri

1. Avrupa'daki Merkezler

a. İsviçre

İsviçre'deki özel bankacılık (private banking) geleneğinin oluşumu iki yüzyıl öncesine dayanmaktadır, ancak ülkedeki fon birikimi geçtiğimiz 40 yıl içinde gerçekleşmiştir. Dünyanın en büyük kıyı bankacılığı merkezi olan İsviçre'de Zug kantonu haricindeki yöreler bir vergi cenneti olarak tanımlanamamaktadır. Vergi oranları sanayileşmiş ülkelerden farklı değildir. Yabancıların yatırımlardan sağladıkları kazançlardan %35 stopaj kesilmektedir.

Bir zamanlar kaçak fonlarla sırdaş hesaplara kucak açan İsviçre'de, dışarıda finanse edilen işlemlerin muhasebeleştirilmesine olanak tanıyan piring levha bankacılığına izin verilmektedir.

İsviçre'yi yatırımcılar için cazip kılan unsurlar, bankacılık sırrına önem verilmesi, politik ve ekonomik istikrar, güçlü bir para birimi, sermaye tabanı güçlü bankalar ve aktif yönetiminin muhafazakarca yapılmasıdır. Ancak son yıllarda merkezin bu özelliklerini bir miktar yitirmeye başladığı gözlenmektedir.

Körfez krizinden bir yıl önce, İsviçre frangının değer yitirmesi, bankacılık sırrının korunması prensibinin eskisi kadar sıkı uygulanmaması ve diğer merkezlerin yoğun rekabeti ile işlem hacmi azalmaya yüz tutan İsviçre'de, Körfez kriziyle birlikte sermaye girişi de hızlanmıştır. Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesinin ardından, Ortadoğu'dan İsviçre'ye yaklaşık 10-15 milyar dolarlık bir fon akımının gerçekleştiği tahmin edilmektedir (8).

Geçiş döneminde olan, eski geleneklerden kurtulup yeniliklere açılmaya hazırlanan İsviçre, Körfez Kriziyle güven tazelemiştir. EFTA'nın AT ile oluşturduğu Avrupa Ekonomik Alanı (AEA) ile İsviçre'nin AT ile yakınlaşması, başta vergilendirme olmak üzere bankacılıkla ilgili düzenlemelerin AT ile uyumlu hale getirilmesi gerektiği olasılığını ortaya çıkarmıştır. Ancak 1992'nin Aralık ayında İsviçre'nin AEA'ya katılımıyla ilgili olarak yapılan referandumdan "hayır" sonucunun çıkması, yatırımcıların ülkeye olan güvenini pekiştirmiştir.

(8) William Dullforce, "Confirmation of Swiss Superiority", Financial Times, "European Finance and Investment" eki, 18.4.1991.

İsviçre'de bankacılık sırrının azami ölçüde korunduğu söylenemez. Pek çok ülkeyle karşılıklı yardım anlaşmaları hazırlayan İsviçre, para aklama işlemlerini engelleyen bir çok önlem getirmiştir. Halen, parasını bir İsviçre bankasına yatırmak isteyen yatırımcılar kimliklerini belirtmek zorundadır. Banka paranın kaynağından kuşku duyduğu takdirde, polise gidebilir, ancak bu mecburi değildir.

Nisan 1991 itibariyle İsviçre bankalarına yatırılan para miktarı yaklaşık 1,250 milyar dolar olarak belirlenmiştir. İsviçre kendi ülkesi dışında işlem gören uluslararası para piyasasının kabaca yarısını kontrol etmektedir (9).

Son yıllarda İsviçre'de iki önemli gelişme olmuştur. Bunlardan ilki Kartel Komisyonu'nun feshedilmesi ve eskiden hükümetçe belirlenen bankerlik ücretlerinin serbest bırakılmasıdır. İkincisi ise B formülü olarak bilinen İsviçreli avukatların veya bağımsız danışman şirketlerin, müşterilerinin fonlarını isim açıklamadan İsviçre bankalarına aktarmaları işlemlerinin uygulamadan kaldırılmasıdır.

Bankacılık sırrının korunmasıyla ilgili olarak eski cazibesini yitiren İsviçre'nin politik ve ekonomik istikrarının diğer rakip ülkelerde de olduğu gözönünde tutulduğunda, yatırımcıların niçin hala İsviçre'yi tercih ettikleri sorusu akla gelmektedir. En önemli sebeplerden biri AEA ile ilgili referandumdan "hayır" sonucunun çıkmasıdır. AEA'nın İsviçre'nin güvenilir bir merkez

(9) William Dullforce, "Confirmation of Swiss Superiority", Financial Times, "European Finance and Investment" eki, 18.4.1991.

olma imajını bozmayacak olmasına rağmen, referandumdan çıkan sonuç yatırımcıların ülkeye olan güvenini pekiştirmiştir(10).İsviçre bankalarının diğer merkezlerdeki bankalara göre daha ucuz ve daha iyi hizmet vermesi ve portföy yönetiminde yüksek gelirler sağlanması ve en önemlisi ülkenin geleneksel ve yerleşmiş bir finans merkezi olması İsviçre'nin tercih edilmesinde rol oynamaktadır.Öte yandan, İsviçre'de tröst uygulaması yoktur.

b. Lüksemburg

Lüksemburg'un liberal vergi rejimi, bu ülkenin yatırım ürünleri pazarlayan şirketlerin gözdesi olmasına neden olmaktadır. Öte yandan Orta Avrupa'ya da yakın olma avantajına sahip olan Lüksemburg, bankacılık sırrının azami ölçüde korunmasına büyük önem vermektedir. Bu merkezde çalışan personelin ikiden çok dil ve kültüre sahip olması da ülkenin en önemli avantajlarından biridir.

Lüksemburg'un en güçlü olduğu alan, tüm Avrupa'da pazarlanan ürünlerden biri olan perakende yatırım fonlarının en eski ve en önemli merkezi olarak bilinmesidir. 1970'lerin sonunda 1980'lerin sonuna kadar Lüksemburg'dan ihraç edilen fonların artış oranı %12'lerden %60'lara çıkmıştır. Özellikle 1983'de çıkan bir yasayla, unit trust'a benzeyen açık (open-ended) bir fon olan SICAV'ın toplu yatırım olanakları sağlamasıyla merkezin önemi daha da artmıştır. 1980'de 80 olan fon sayısı Ekim 1992'de 2248'e çıkarken, aktif toplamı Lfr 18 milyardan Lfr 6,016 milyara yükselmiştir (11). Lüksemburg'da "şemsiye fonlar" da denilen

(10) Ian Rodger, "Difficult Problems Being Resolved", Financial Times, "Switzerland" eki, 6.5.1993.

(11) Norma Cohen, "Cross-Border Launching Pad", "European Offshore Centers" eki, Financial Times, 30.4.1993.

fonlar ihraç edilmekte ve tüm Avrupa'da pazarlanmaktadır. Şemsiye fonlar birden fazla döviz cinsi bazında çıkarılabilmekte ve çeşitli ülkelerde yatırıma dönüştürülebilmektedir (12).

Diğer kıyı bankacılığı merkezlerinin aksine, Lüksemburg'da ihraç edilen fonlar "tax d'abonnement" adı altında yıllık %6 vergiye tabi olmaktadır. Ancak yabancı yatırımcılar bu vergiden muaf tutulmaktadır.

Yabancı bankaların Lüksemburg şubelerinin toplu yatırım fonu ihraç edebilmesine izin verilmemesi, bu işlemin ancak Lüksemburg bankalarınınca yapılabilmesi, ülkedeki ilginç bir uygulama olarak dikkat çekmektedir. Bu da toplu yatırım fonu ihracının üç Lüksemburg bankasının elinde kalmasına, rekabetin az olması nedeniyle komisyon ücretlerinin yüksek düzeyde seyretmesine neden olmaktadır.

Lüksemburg'un tahvil piyasası 1990 yılında önemli bir gelişme kaydetmiştir. Faiz oranları düşmüş, Lüksemburg frangının değer kazanması ile işlem hacmi önemli ölçüde artmıştır. Aynı yıl içinde AT ile uyum sağlama amacıyla ihraç miktarına yönelik kısıtlamalar kaldırılmış, izleme sisteminde değişiklik yapılmıştır (13).

Lüksemburg'un en önemli dezavantajları, iş yapma maliyetinin yüksek olması, bürokrasinin fazla olması ve tröstlerin olmayışıdır.

(12) Steve Mullins, "Don't Pass the Duchy", ICB Magazine, Mart-Nisan 1991, s.23.

(13) Euan Hagger, "In a State of Flux", Euromoney, Mayıs 1992, s.122.

1989 yılının başlarında AT ülkelerinde uygulanacak minimum stopaj vergisinin %15 olarak belirlenmesi yolunda yürütülen çalışmalar, Lüksemburg'un bankacılık sektörünün geleceğini kuşku altına sokmuştur. Ancak Lüksemburg ve İngiltere bu plana karşı çıkmış, daha sonra Hollanda ve Danimarka da karşı çıkan ülkeler grubuna katılmıştır (14).

Uluslararası düzeyde faaliyet gösteren tüm Alman bankalarının bu ülkede bir merkezi bulunmaktadır. Mark ve döviz mevduatı üzerinden karşılık ayırmak zorunda olan Alman bankaları, yurtdışına euro-mark kredileri vermeyi tercih etmektedirler. Bu şekilde Lüksemburg mark evrensel piyasasının 3/4'üne evsahipliği yapmaktadır. Bundesbank'ın döviz ve euro-mark karşılıklarını düşürmesi veya kaldırması halinde, ülkedeki kıyı bankacılığının geleceği büyük bir tehlikeye girebilecektir.

c. İrlanda

Avrupa'daki en yeni kıyı bankacılığı merkezlerinden olan Dublin'de bir kıyı bankacılığı merkezi oluşturulması fikri 1987 yılında gündeme gelmiş, Uluslararası Finansal Hizmetler Merkezi (IFSC) adı altında kurulan merkez, 1990 yılının sonlarında faaliyete geçmiştir. Bu merkezin oluşturulması için 700 milyon doların üzerinde masraf yapılmıştır (15).

İrlanda ekonomisi tarıma dayalı bir gelişme izlemiş, ancak II. Dünya Savaşı sonrası artan işsizlikle mücadele etmek amacıyla sanayiye de ağırlık verilmiştir. 1958'de Shannon Havaalanı

(14) Ann Dugan, "Playing a Canny Fiscal Hand", Euromoney, Ekim 1989, s.83.

(15) Kieran Cooke, "Nervous Newcomer", Financial Times, "European Finance and Investment" eki, 18.4.1991.

çevresindeki Shannon serbest bölgesinde yer alan ticari faaliyetlerin 25 yıl süreyle vergiden muaf tutulmasıyla IFSC'in ilk temelleri atılmış, 1981'de imalat sanayiinde faaliyet gösteren kuruluşlara tanınan %10'luk kurumlar vergisi ödeme olanağının hizmet kuruluşlarına da tanınmasıyla, bu merkezin oluşturulmasındaki en önemli adım atılmıştır.

IFSC'nin kuruluşunda 100 kadar finansal kuruma lisans verilmiş, 1990'da 60'ı geçen lisanslı kuruluş sayısı, 1991'in Mart'ında 150'ye yükselmiştir. Aynı tarih itibariyle, faaliyette olan kuruluş sayısı bu rakamın 2/3'ü olmuştur (16). Nisan 1993 itibariyle, Dublin'de faaliyet izni alan finansal kuruluşların sayısı 300'ü aşmıştır (17). İstihdam yaratılmasına öncelik tanıyan Hükümet, pirinç levha bankacılığını önlemeye yönelik kısıtlayıcı önlemler almıştır. IFSC'nin kuruluşunda büyük çaplı operasyonların bölgeye çekilmesi hedeflense de Merkez'de küçük çaplı kuruluşların faaliyetleri yoğunlaşmıştır.

Konumu, içinde bulunduğu zaman dilimi, bilgisayar destekli işgücü, altyapı ve telekomünikasyona yapılan önemli yatırımlar merkezin hızlı gelişiminde büyük rol oynamıştır. Diğer bir önemli faktör de bürokrasinin az oluşudur. Kıyı bankacılığı merkezi ile ilgili bağımsız bir kuruluş olan Sanayi Geliştirme İdaresi (IDA), Cumhurbaşkanı ile direkt görüşebilen, çok yüksek seviyede bir kişi tarafından idare edilmektedir. Merkezle ilgili bir sorun olması halinde, IDA devreye girmekte ve sorunun bakanlar

(16) Paul King, "Dublin Fields a Sharper Team", Euromoney, Mart 1991.

(17) Tim Coone, "Heaven Across the Irish Sea", Financial Times "European Offshore Centers" eki, 30.4.1993.

düzeyinde çözülmesini sağlamaktadır. Böylece kıyı bankaları bakanlarla ve vergi daireleriyle direkt temas kurmamaktadırlar.

Merkezin tek bir sektör ya da yöreye karşı aşırı bağımlı olmaması için, IDA merkezin pazarlamasında belirli iş alanlarına hitap etmiş ve ABD, Japonya, İngiltere, Almanya ve İskandinav ülkeleri hedef olarak seçilmiştir (18).

Merkezin kurulmasında bankacılık, uluslararası şirketler ve fon yönetimine öncelik tanıyan IDA'nın "captive" sigortacılığı hedef listesine almamış olmasına rağmen, Haziran 1992 itibariyle Merkez'de faaliyet gösteren "captive" sigorta ve reasürans şirketlerinin sayısı 65'e ulaşmıştır (19).

İrlanda'nın 22 ülke ile yapmış olduğu çifte vergilendirmeyi engellemeye yönelik anlaşmalar, karların ikinci bir vergiye tabi olmadan ülke dışına çıkmasına olanak tanımaktadır. Vergi avantajlarının yanısıra, Dublin kuruluşlara AT'a giriş imkanı sağlamaktadır.

IFSC'de kurumlar vergisi oranı 2000 yılına dek %10 olarak belirlenmiş, daha sonra AT'ın bu süreyi 2005'e ertelemeye razı olması Merkezin popülerliğini artırmıştır. Temettü ve faiz gelirlerinden stopaj kesilmemesi, özellikle çokuluslu şirketlerin şirketiçi faaliyetlerini bu merkeze çekmesini sağlamaktadır.

(18) "Ireland's New Confidence", Euromoney, Supplement, Mayıs 1990, s.13.

(19) Vincent Boland, "An Unexpected Success Story", Financial Times, "European Finance and Investment: Ireland" eki, 10.7.1992.

Aktif finansmanı, finansal kiralama, döviz işlemlerinden "captive" sigortaya kadar uzanan faaliyetlerin yer aldığı merkez, özellikle fon yönetimiyle adından bahsettirmektedir. Özellikle AT'ın UCITS (Undertaking for Collective Investments in Transferrable Securities) yönergesini çıkarması ile bu işlemler hız kazanmıştır.

İrlanda tahvil piyasası, yabancı yatırımcılar için cazip bir seçenek oluşturmaktadır. İrlanda punta Markın hareketlerini izlese de, devlet tahvilleri Alman tahvillerinden daha fazla getiri sağlamaktadır. Ayrıca yabancı yatırımcıların ülkede sağladıkları karların yurtdışına çıkmasını önlemek amacıyla özel tasarruf programları ve özel tahvil türleri uygulamaya konmuştur.

Merkezde faaliyet gösteren kuruluşlar birden fazla alana yönelmektedirler. Örneğin Amerikan sigorta şirketi American International Group (AIG) biri sigortacılık, diğeri fon yönetimi ve sonuncusu portföy yönetimi olmak üzere üç şirket kurmuştur.

Merkeze gelen eleştiriler arasında, Merkezin uzun ömürlü olamayacağı, uzun vadede İrlanda ekonomisine önemli bir etkiye bulunmayacağı yer almaktadır. Ayrıca bu merkezde oluşturulan UCITS fonlarının ülke sakinlerince satın alınamaması, UCITS yönergesini ihlal etmemekte, ancak fonların tüm Avrupa'da pazarlanabilmesine olanak sağlayan yönergenin amacıyla çelişmektedir.

IFSC'in büyüme potansiyelini kısıtlayan engellerden biri ofis alanlarının yetersiz olmasıdır. Ek binaların yapılması kararı çıkmıştır; ancak 1997 yılında inşaatlar tamamlanana dek lisanslı

şirketler faaliyetlerine şehrin diğer alanlarında devam etmek zorundadır. Merkezlerdeki ofislerde faaliyet gösteren firmaların sayısınının 30 olmasına karşın, geçici ofislerde faaliyet gösteren veya lisanslı kuruluş sayısı 270'dir. Lisans anlaşmalarında, şirketlerin mutlaka IFSC'ye taşınmaları şartı getirilmiş, aksi takdirde vergi avantajlarının sona ermesi öngörülmüştür. Ayrıca otopark alanlarınının kısıtlı olması, restoran ve barların yetersiz olması da Merkez'in eleştirilen yönleri arasında yer almaktadır.

d. Malta

Akdeniz'de birkaç yüzbin nüfusa sahip olan ülke üç küçük adadan oluşmaktadır. 1964'deki bağımsızlık ilanından sonra kurulan hükümet, ekonomik gelişimini sürdürmek için kaynak ihtiyacı içine girmiş, ancak yeterli kaynak sağlanamaması sonucu ülke ekonomisi daha kötü duruma düşmüştür. 1980 yılının ortalarında döviz girişi sağlamak amacıyla Malta'dan mülk edinmek isteyen yabancılara çok büyük oranlarda vergi indirimi uygulanmaya başlanmış ve eski bir İngiliz kolonisi olması nedeniyle Malta İngiltere'nin seçkin kişilerini ülkeye çekmeyi başarmıştır. Malta'da kıyı bankacılığı ile ilgili mevzuat yaklaşık üç yıllık bir geçmişe sahiptir. Ancak İrlanda, Lüksemburg, İsviçre ve Manş Adalarıyla rekabet etme gücüne henüz sahip değildir (20). Malta'da önemli miktarda eğitimli işgücü olmasına rağmen yeterli olmamakta, yurtdışından eleman takviyesi gerekmektedir.

Ülkede iki tip kıyı şirketi faaliyet göstermektedir. Bunlardan

(20) "Malta Enters the List", International Management, Eylül 1990, s.57.

ilki ticaret amacıyla değil de kendi varlıklarını yönetme amacıyla faaliyet gösteren şirketlerdir. Bu tipin en iyi örnekleri özel yatırım şirketleri, holding şirketler ve royalty alacağı olan şirketlerdir. Diğer tip şirketler ticaretle uğraşan şirketlerdir. Bankalar, sigorta şirketleri ve ticaret firmaları bu kategoriye girmektedir. Tüm bu şirketlerin nakte dönmüş karları %5'lik özel gelir vergisine tabi tutulmakta ve firmaların hesaplarıyla ilgili beyanatlari, yetkililerce aksi ispatlanmadıkça doğru kabul edilmekte ve buna göre vergilendirilmektedir.

Malta'daki tüm kuruluşlar kambiyo kontrolleri, gayrimenkul vergileri, gümrük vergileri ve sosyal güvenlik kesintilerinden muaftır. Ayrıca %5'lik özel gelir vergisi haricinde stopaj ve sermaye gelirleri vergisi uygulanmamakta ve tüm bu ayrıcalıklar en az 10 yıl süre ile yabancı şirketlere sağlanmaktadır. Ülkede çalışan yabancıların gelirleri ise maksimum %30 oranında gelir vergisine tabi tutulmaktadır. Ülkedeki tröst yasası Jersey yasalarına oldukça yakındır.

Temmuz 1989'da yürürlüğe giren yasa ile yasadışı olmayan işler için gizlilik güvencesi getirilmiştir. Malta'nın 20 ülke ile yapmış olduğu çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmaları da ülkenin diğer merkezlerle rekabetini kolaylaştırmaktadır. Adadaki ulaşım ve telekomünikasyon olanakları da son derece gelişmiştir. Politik ve ekonomik istikrara sahip olan Malta, Birleşik Krallık ve Avrupa Konseyi üyesi, AT'ın da ortak üyesidir.

e. Man Adası

Kendi parlamentosuna sahip olan Man Adası, AT'a tam üye değildir, ancak İngiltere'ye bağımlı olduğundan, AT ile özel bir ilişkisi bulunmaktadır. Adada tüm bankacılık, yatırım, sigorta, tröst ve şirket yönetimi hizmetleri verilmekte, gemicilik kayıt merkezi de bulunmaktadır. 1990 yılında, yıl içinde iki kuruluşa verilen lisansla birlikte, ülkede faaliyet gösteren finansal kuruluşların sayısı 60 olmuştur (21).

Dünya'daki en önemli "captive" sigortacılık merkezlerinden biri olan adada gerçekleştirilen captive sigortacılık faaliyetleri 1990'da Dünya "captive" pazarının %30'unu oluşturmuştur. Tröst ve şirket yönetimi faaliyetlerine ise yeni başlanmıştır.

1982'de Savings and Investments Bank'in 42 milyon sterline malolan iflası Ada'nın itibarını önemli ölçüde zedelemiştir. Bu olayın ardından 1983 yılında Finansal Denetleme Komisyonu kurulmuştur.

Adada kurumlar vergisi oranı %20'dir. Ancak hükümet 1991 yılında Ada'nın cazibesini artırma amacıyla fon yönetimi gelirlerine uygulanan vergi oranını %5'e indirmiştir. Nisan 1993'de gelir vergisi eşiği 1989'dan beri ilk kez yükseltilmiştir. Böylelikle 50,000 sterlin kazanan bir kişi İngiltere'de 14,942 sterlin vergi yükümlüsü olurken, Man Adası'nda 8,335 sterlin vergi yükümlüsü olmaktadır (22).

(21) Sue Stuart, "Room for Expansion", Financial Times, "European Finance and Investment:Offshore Centers" eki, 18.4.1991.

(22) Sue Stuart, "Isle of Man Taxes Amended in Budget", Financial Times, 7.4.1993.

Adaya kurumsal müşterilerden çok bireysel müşteriler rağbet etmektedir. Adaya sıkça gelen şüpheli müşteriler, burada yasadışı elde edilen paraların aklandığını akla getirmektedir. Bu işlemlerin engellenmesi amacıyla 1994 yılında yeni bir yasa oluşturulması planlanmaktadır.

f. Manş Adaları

Birleşik Krallık üyesi olan Manş Adaları Jersey ve Guernsey'den oluşmaktadır. 1960'ların başlarında Jersey ve Guernsey bağımsızlıklarına kavuştuktan sonra oluşturulan kıyı bankacılığı merkezleri Manş Adalarının ekonomilerini son derece olumlu etkilemiş, ancak 1992'de gelişmiş ülke ekonomilerinin resesyona girmesiyle faaliyetlerde genel bir yavaşlama meydana gelmiştir. AT'a konum olarak son derece yakın, ancak AT'dan bağımsız olan Manş Adaları, "Offshore Europe" (23) (Avrupa'nın kıyı bankacılığı merkezi) imajını oluşturmak amacındadırlar.

ABD bankalarının yeni kıyı bankacılığı merkezleri araması ile 1970'lerde adalara olan sermaye akımı yoğunlaşmış, yakın geçmişte Tayvan gibi bazı ülkelerin kambiyo kontrollerini kaldırması ile gelen fonların hacmi daha da artmıştır. Ancak Adaların esas olarak hizmet verdiği ülkeler başta İngiltere olmak üzere Avrupa ülkeleridir. Her iki ada da faaliyetleri açısından birbirlerine benzemektedir, ancak Jersey'in pazar payı Guernsey'den daha fazladır. Jersey'in gerisinde kaldığına inanan Guernsey, Jersey ile yoğun bir şekilde rekabet etmektedir.

(23) Andrew Jack, "Aggression Increases", Financial Times, "European Offshore Centers" eki, 30.4.1993.

Kanal Adalarında çıkarılan yatırım fonlarının Japonya'da perakende olarak pazarlanabilmesi amacıyla Japonya Maliye Bakanlığı ile görüşmeler sürdürülmektedir. Bu sayede Lüksemburg'un en önemli avantajlarından birinin ele geçirilmesi hedeflenmektedir.

Adalarda yasalar para aklamayı mümkün kılmaktadır. Öte yandan geçtiğimiz yıllarda iflas eden BCCI bankasının şube açma başvurusu ise her iki ada tarafından da reddedilmiştir.

1993 yılı içerisinde "International Business Company" (24) olarak adlandırılan yeni bir şirket türünün her iki adada da faaliyete geçmesi planlanmaktadır. Bu şirketlerin %1-20 arası vergiye tabi olmaları öngörülmektedir.

i. Jersey

Jersey'de 60 adet lisanslı banka faaliyet göstermektedir. Bu bankaların toplam mevduatları 1990 yılında 4 milyar sterlin artışla 44.4 milyar sterlin olarak gerçekleşmiştir. Guernsey'de olduğu gibi Jersey'deki en önemli faaliyet alanı tröstlerdir.

Jersey'in özellikle kıyı bankacılığı fonları alanında Lüksemburg ve Dublin'le olan rekabeti son yıllarda artış kaydetmiştir.

86,000 olan ada nüfusu, adanın fiziksel kapasitesinin yetersiz olduğunu göstermekte ve bu nedenle yeni kuruluşların Jersey'e girişleri çok zor olarak nitelendirilmektedir. Ayrıca yeni

(24) Andrew Jack, "Aggression Increases", Financial Times, "European Offshore Centers" eki, 30.4.1993.

kuruluşların işgücünü beraberlerinde getirme zorunlulukları da mevcuttur.

ii. Guernsey

Jersey'den biraz daha küçük olan 60,000 nüfuslu Guernsey'de Mart 1993 itibariyle 76 banka hizmet vermektedir. Bankaların toplam mevduatı 1990 yılında 2 milyar sterlin artışla 14.0 milyar sterline, 1991'de de %9 artışla 16,25 milyar sterline Mart 1993'de de 27 milyar sterline yükselmiştir (25).

Guernsey'i Jersey'den farklı kılan en önemli faaliyet alanı sigortacılıktır. 1991 sonunda 204 "captive" sigorta şirketinin faaliyet gösterdiği merkez, Bermuda ile kıyaslandığında geride kalmaktadır. Sigortacılıkta Avrupa'daki en önemli rakipleri ise Dublin ve Man Adasıdır.

Yatırım fonları ile ilgili faaliyetler Körfez Savaşı ile bir miktar sakinleşmişse de 1991'in Nisan'ında yeni fonların oluşturulmasıyla tekrar hareket kazanmıştır. 1990 sonunda Guernsey'de 50'si A gurubu, 106'sı B gurubuna dahil olmak üzere 156 otorize açık uçlu (open-ended) yatırım fonu bulunmaktadır. Menkul Kıymetler ve Yatırım Kurulu'nun tanıdığı fonlar A gurubu fonları oluşturmaktadır. 1990 sonu itibariyle açık uçlu fonlar 3,07 milyar sterlin iken, 55 adet kapalı uçlu fonun toplamı 1,3 milyar sterlin olarak gerçekleşmiştir (26). 1990 sonunda 201 olan toplam fon sayısı ise 1991 sonunda 221'e yükselmiştir. Bu

(25) Andrew Jack, "Crucial Role In the Local Economy", Financial Times, "Guernsey" eki, 31.3.1993.

(26) Barry Riley, "Ahead in Insurance", Financial Times, "European Finance and Investment:Offshore Centers" eki, 18.4.1991.

fonlardan 59'u uluslararası menkul kıymetler piyasalarında kayıtlı bulunmaktadır. 1991 sonunda Guernsey'de yönetilen fonların toplamı bir önceki yıla göre %46 artış kaydetmiş ve 6,4 milyar sterline ulaşmıştır (27). Bu artışta birçok fonun birleşerek daha cazip hale gelmesi de rol oynamıştır.

Hali hazırda 16 ülkenin bankaları ülkede faaliyet göstermektedir. 1991 sonunda iki bankanın dışındaki tüm bankalar %8'lik Basle oranından 2 puan yüksek olan %10'luk risk:aktif oranına ulaşmıştır. Guernsey'in geleceğe yönelik stratejisi, İngiltere ile olan bağların zayıflatılmasıdır.

g. Madeira Adaları (Portekiz)

Portekiz himayesinde 272,000 nüfuslu özerk bir takımadalar topluluğu olan Madeira, Portekiz'e bağımlılığı dolayısıyla AT'ın tam üyesidir. Portekiz ve Afrika arasında yer alan takımadalara 1976 yılında özerklik tanınmıştır. Bu tarihten sonra altyapı, eğitim, ulaştırma ve telekomünikasyon alanlarında önemli yatırımlar yapılmıştır.

Maderia'da dört merkezden oluşan Uluslararası İş Merkezi bulunmaktadır. Bu merkezde, Serbest Sanayi Bölgesi, Kıyı ötesi Finansal Merkez, Kıyı ötesi Uluslararası Finansal Hizmetler Merkezi ve Uluslararası Gemicilik Kayıt Merkezi bulunmaktadır. Adalardaki tüm finansal faaliyetler hisselerinin %25'inin hükümete, %75'inin de özel sektöre ait olduğu Madeira Geliştirme Kuruluşu (SDM) tarafından denetlenmektedir.

(27) Sue Stuart, "Guernsey Sees 45% Rise in Funds Under Management", Financial Times, 17.9.1992.

TABLO 1

MADERYA'DA YATIRIM YAPAN ÜLKELER

Ülkeler	Payı (%)
İngiltere	18.6
Danimarka	3.0
Portekiz	7.4
Fransa	0.8
Uruguay	9.7
Cebelitarık	4.6
Panama	6.3
Hong Kong	0.8
Guernsey	18.6
İspanya	1.3
Man Adası	16.5
Jersey	0.8
Liberya	4.4
Brezilya	2.1
Diğer	5.1
Toplam	100.0

Kaynak: "Treasure Islands" eki, Euromoney, Mayıs 1989, s.8.

Kıyı ötesi Finansal Merkez'de bankacılık, sigortacılık, fon yönetimi, leasing, factoring gibi finansal hizmetler verilmektedir. AT'a tam üye olan Madeira'da AT'ın UCITS yönergesi uyarınca burada yönetilen tüm fonlar tüm AT ülkelerinde pazarlanabilmektedir.

Madeira'da yürütülen tüm faaliyetler yerel kısıtlamalardan muaf tutulmaktadır. Mayıs 1992 itibariyle Adalarda 22 finansal kuruluş hizmet vermekte ve bu kuruluşlar 2011 yılına dek kurumlar vergisi, stopaj, KDV ve diğer vergilerden muaf tutulmakta, ayrıca bu kuruluşlara kambiyo kontrolleri de uygulanmamaktadır. Burada faaliyet gösterecek bankalardan başvuru aşamasında 750 dolar, yıllık lisans ücreti olarak da 25.000 dolar alınmaktadır.

Kıyı ötesi Uluslararası Finansal Hizmetler Merkezi'nde 500'den fazla şirket ticaret ve tröstler alanında faaliyet göstermekte ve Madeira'daki vergi avantajlarından yararlanmaktadır.

Bir kayıt merkezden ziyade fonksiyonel bir merkez olarak faaliyet gösteren, politik ve ekonomik istikrar, genç ve yeterli işgücü, uygun coğrafi konum avantajlarına sahip olan adaların kıyı bankacılığı olarak tercih edilmesinde adaların politik olarak tam bağımsız olmaması ve dolayısıyla uluslararası arenada yalnız hareket etmek zorunda kalmaması da rol oynamaktadır.

2. Asya'daki Merkezler

a. Bahreyn

Bahreyn 1932'de ham petrolü keşfeden ve ticari anlamda üretime geçen ilk Körfez ülkesi olmuştur. Ancak sadece belirli

miktarlarda bulunan ve fiyatı belirsiz bir varlığa dayalı gelişmenin sağlıklı olmadığını kısa sürede anlamıştır. 1960'lı yıllarda, enerji kaynaklarından sağlanan gelir çeşitli alanlara kaydırılmış ve bunun sonucu olarak petrol rafinesi, petrokimyasallar, alüminyum ve bunlara bağlı diğer sektörler, gemi onarımı, küçük ve orta çaplı sanayi ve büyük çaplı bir finansal hizmetler sektörü gelişme göstermiştir. Ham petrol üretiminin 1991'in sonunda günde 38,200 varil olduğu (1970'deki üretiminin yaklaşık yarısı) tahmin edilmektedir. Üretimin bu hızla devam etmesiyle, petrol kaynaklarının 6 yıl sonra tükeneceği hesaplanmakta ve bu nedenden dolayı, doğal gaz üretiminin ülke için önemi artmaktadır (28).

1975'de petrol üretiminden sağlanan gelir, GSYH'nın %36'sını oluştururken, bu oran 1980'lerin sonunda %17'ye düşmüştür. Yine aynı dönemde finansal hizmetler gelirinin GSYH'a oranı %3'den %12'ye çıkmıştır. Bahreyn'de yıllık enflasyon oranı %2 civarında seyretmekte, reel ekonomik büyüme ortalama yıllık %4'ün üzerinde oluşmaktadır (29).

Petrol üreticisi ülkelerin bulunduğu yöredeki coğrafi konumu ve zaman dilimi ile eurocurrency piyasasının en önemli halkalarından biri olan Bahreyn, Ortadoğu'nun uluslararası finansal merkezi konumundadır (30). Doğu ve batı zaman bölgeleri arasındaki konumu ve dijital telekomünikasyon sistemleri sayesinde, Bahreyn'de bir

(28) ABECOR Country Reports, Middle East 1, Nisan 1992.

(29) A.g.k.

(30) Gerakis A.S. ve O. Roncesvalles, "Bahrain's Offshore Banking Center", Finance and Development, Haziran 1980.

TABLO 2

BAHREYN'DEKİ MALİ KURULUŞLAR

Kuruluşlar	1982 (%)	1992 (%)
Temsilcilikler	27.0	20.7
Para ve döviz Brokerleri	2.8	2.2
Şanj Büroları	5.6	9.7
Yerel Sigorta Şirketleri	2.3	3.9
Yabancı Sigorta Şirketlerinin Şubeleri	6.5	5.3
Ticari Bankalar	8.3	7.9
Uzman Bankalar	1.0	0.9
Yatırım Bankaları	6.1	9.3
Kıyı Sigorta Şirketleri	5.1	18.5
OBU's	35.3	21.6
TOPLAM	100.0	100.0

Kaynak: "Treasure Islands" eki, Euromoney, Mayıs 1989, s.8.

işgünü içerisinde tüm finans ve iş merkezleriyle iletişim kurmak mümkündür. Finansal sektörde istihdam edilenlerin tümü İngilizce konuşmakta ve bankacılık eğitimleri Bahreyn Bankacılık ve Finans Enstitüsü'nce verilmektedir. Ülkenin sunduğu avantajlardan bir diğeri de telefon, fax ve teleks ücretlerinin oldukça ucuz olmasıdır. İşgücü de diğer benzeri merkezlere göre daha ucuzdur. Ofis ve ev kiralari da diğer merkezlerle rekabet edebilir düzeydedir. Yakın zamanda, şirketlere ilişkin mevzuatta bazı değişiklikler yapılarak, ülkeye yabancı sermaye girişi özendirilmeye çalışılmıştır.

Bahreyn yasaları, Bahreyn'de uluslararası bir finansal merkez kurulmasını her yönden desteklemektedir. Ticaretle ilgili tüm yasal engeller kaldırılmış, 1958'de imzalanan New York Anlaşması ile bölgesel ve uluslararası bir arbitraj merkezi oluşturulması hedeflenmiştir.

Bankacılık ve diğer finansal hizmetler sektörü, 1970'li yıllarda önemli ölçüde gelişmiştir. Kıyı bankacılığı üniteleri (OBU's) hızlı bir artış göstermiş ve aktif toplamı 1980'lerin ortasında 62 milyar doları aşmıştır (31). Ancak, İran-Irak savaşı nedeniyle bölgede oluşan resesyon, Bahreyn'i de etkisi altına almıştır. 1990-1991 yıllarında ortaya çıkan Körfez krizi sonrasında hükümet, sektöre eski canlılığını kazandırmak amacıyla ekonomide serbestliği artırmış ve bir kalkınma programı oluşturulmuştur. Ülkeye giren yabancı sermayenin artırılmasına yönelik tedbirler alınmış, ve Bahreyn Kalkınma Bankası kurulmuştur. Körfez Savaşı

(31) ABECOR Country Reports, Middle East 1, Nisan 1992.

esnasında 48 milyar dolara kadar düşen OBU'ların toplam aktifleri 1992'nin ilk yarısında 56.8 milyar dolara yükselmiştir (32).

Bahreyn, Ortadoğu'nun uluslararası finansal merkezi konumundadır. Hükümet politikası da finansal kurumların gelişmesini desteklemektedir. Açık piyasa ekonomik modelini benimsemiş olan Bahreyn'de kredi ve mevduat faiz oranlarına ilişkin kısıtlamalar bulunmamaktadır. Halen ülkede 18 ticari banka, 2 uzman banka, 49 OBU, 21 yatırım bankası, 47 temsilcilik, 5 broker, 9 Bahreyn kökenli sigorta şirketi, 12 yabancı sigorta şirketinin şubesi ve 42 tüm vergilerden muaf kıyı ötesinde faaliyet gösteren sigorta şirketi bulunmaktadır (33).

Finansal Hizmetlerin yönlendirilmesiyle ilgili olarak Bahreyn Para Kurumu (Bahrain Monetary Agency) faaliyet göstermektedir. 1973'de kurulan bu kuruluş, banka ve diğer finansal kuruluşları denetlemektedir.

29 şirketin hisselerinin alınıp satıldığı borsada, 5,3 milyar dolarlık işlem hacmi mevcuttur (34). Bu şirketlerden beşi ticari banka, altısı yatırım bankası, beşi sigorta şirketi, yedisi hizmet sektörü firması, üçü sanayi firması ve üçü otel gurubudur. Borsanın büyümesi hedeflenmiştir.

b. Mısır

Mısır için temel amaç, uluslararası bir merkez kurmaktan öte, yabancı sermayeyi Mısır ekonomisinin faydalanması amacıyla ülkeye

(32) "Offshore Banks of Bahrain Lift Asset Levels", Financial Times, 21.7.1992.

(33) "The 1992 Guide to Offshore Financial Centers" eki, Euromoney, Mayıs 1992, s.18.

(34) A.g.k., s.17.

çekmektedir. 1974'de ülke tüm yabancı yatırımcılara kapılarını açmış ve bir serbest bankacılık bölgesi oluşturmuştur. Rekabet prensibi ile bankacılık sistemi yeniden organize edilmiş ve katlı döviz kuru uygulaması kaldırılarak, kambiyo kontrolleri rahatlatılmıştır.

Ülkede üç tip kıyı bankası mevcuttur. Bunlardan ilki yabancı bankaların şubeleridir ve Mısır bankalarının bu bankalarda hissesi bulunmamaktadır. Bütün işlemler yalnızca yabancı para birimleri ile yapılmakta, çok esnek kambiyo kontrolleri uygulanmaktadır. Ancak tüm yerel ve yabancı bankalar gibi bu bankalar da Merkez Bankası'nın kontrolü altındadır.

İkinci tip bankalar anonim ortaklık türünde ve yabancı bankaların daha büyük paya sahip olduğu bankalardır. Bütün işlemler yabancı para ile yapılır; kambiyo kontrolleri esnektir ve Merkez Bankası'nın gözetimi altındadır. Yabancı bankaların payının küçük olması halinde, banka yerel para ile işlem yapabilir.

Üçüncü tip ise kıyı bankası statüsü ile kurulmuş, yabancılarla ve yabancı para cinsinden işlem yapan yabancı bankalardır. Bu bankalar kambiyo kontrollerine tabi değildir. Ayrıca Mısır bankacılık yasalarına da tabi tutulmamakta ve yıllık lisans ücretini ödediği takdirde tüm vergilerden muaf tutulmaktadır.

Kıyı bankacılığı işlemleri yapabilme hakkının yalnızca yabancı bankalara tanınması ve bunun sonucu olarak bu bankaların da Mısır bankaları ile ortaklığa girmeye yönelmeleri, otoritelerin yabancı sermayeyi ülkeye çekmek istediklerinin açık bir kanıtıdır. Yine de bu amaca tam ulaşıldığı söylenememektedir.

c. Singapur

Singapur 1968 yılında ülkede yerleşik olmayanların mevduatlarından vergi stopajını kaldırarak ve Asya para birimini (ACU) oluşturarak kıyı bankacılığında önemli bir adım atmıştır. Dalgalı mevduat sertifikası (FRCD) türünden para piyasası araçlarının yanı sıra, dalgalı faizli tahvil (FRN) ve euro-tahvil ihraçları açısından önemli bir finansal merkez olan Singapur, yöredeki en önemli altın borsasına da sahiptir.

Sosyalist bir yönetime ve liberal bir ekonomi politikasına sahip olan ülke, ACU'nün beraberinde getirdiği karlar üzerinden sadece %10 vergi talep edilmesi, kambiyo serbestisi ve yerleşik olmayanlarla, dolar, mark ve Fransız frangı üzerinden gerçekleştirilen işlemlerden kaynak kesintisi yapılmaması gibi avantajlarla yabancı bankaları çekmiştir.

Singapur, kambiyo kontrollerini gevşetmesine ve saat farklılığı avantajına rağmen Hong Kong'la rekabetten uzak görünüyorsa da, daha çok dolar birimli mevduat sertifikası ile para piyasasına ağırlık veren merkez, bu alanda Londra ile yarışabilecek konuma gelmiş bulunmaktadır.

1990'da %19 artış kaydeden finansal hizmetler sektörü işlem hacmi 1991 yılında sadece %2,9 artış kaydetmiştir. Artış hızındaki bu düşüşte, yıl içinde uluslararası bankacılık faaliyetlerinin dünya çapında azalması ile kıyı bankalarının yurtdışına kullandığı kredilerin azalmasından kaynaklanmıştır (35).

(35) Joyce Quek, "Performance Slumps", Financial Times, "Singapur" eki, 1.6.1992.

Singapur'da bankacılık sistemi Merkez Bankası olarak çalışan Monetary Authority of Singapore (MAS) tarafından kontrol edilmektedir. Kıyı bankacılığı sistemi üç ayrı şekilde uygulanmaktadır.

İlk kategoriye tam bankacılık lisansı ile çalışan yerel bankalar girmektedir. Bunlar Asya para birimleri piyasasında işlem yapmaktadırlar. İkinci kategorideki bankalar kısıtlanmış bankacılık lisansı ile çalışan yabancı bankalardır. Bunlara bazı kısıtlamalar getirilmiştir. Örneğin tasarruf hesabı açamaz ve 250.000 dolardan az mevduat kabul edemezler.

Üçüncü kategorideki kıyı bankacılığı lisansı ile çalışan bankalar içinse yerel işlemler amacıyla şube açmak yasaklanmış, ancak ACU piyasasında, yalnızca yabancılarla olmak üzere işlem yapmalarına olanak tanınmıştır (36).

Yerel ve yabancı bankalar arasında tam bir uyumun sağlandığı Singapur, kendi yerel/bölgesel taban faiz oranını yani SIBOR'u (Singapore Interbank Offered Rate) belirleyebilmektedir.

Bu ülkelerde uygulanan kıyı bankacılığı sisteminin iki amacı olduğu görülmektedir. Bunlardan ilki yerel bankacılık sistemini modernleştirmek ve yabancılara açmak; ikincisi ise transit sermayenin bir kısmını merkez ülkeye kanalize edebilmek ve aynı zamanda yerel para ve finansal dengeyi korumaktır.

Geçtiğimiz son üç sene içinde Singapur'un komşuları finansal sistemlerini serbestleştirdikçe ACU piyasası küçülme trendine

(36) Ellen Salem, "Black Monday Takes Toll On Banks", Far Eastern Economic Review, 5.5.1988, s.98.

girmiştir. Geçmiş yıllarda Singapur'un finansal hizmet sunmuş olduğu ülkeler olanaklarını artırdıkça, Singapur'un kıyı bankacılığı merkezi olarak önemi de azalma kaydetmiştir (37).

Singapur'un Asya'nın Japonya'dan sonra en önemli merkezi olabilmesi için yapılan öneriler şunlardır (38):

- Singapur doları uluslararası kullanıma açılmalıdır;
- "Unit trust" sektörü teşvik edilmelidir;
- Bankalar dışı açılmalı, yurtdışı örgütlenmelerini güçlendirmelidir;
- Yabancı firmaların Singapur'a gelmesi sağlanmalıdır;
- Hong Kong ile rekabet artırılmalıdır;
- Singapur daha canlı ve eğlenceli bir yer haline getirilmelidir;
- Yeni hizmetler sunulmalıdır;
- Sermaye piyasaları bazı oluşturulmalıdır;
- Menkul Kıymetler borsasına yabancı firmaların girmesine izin verilmelidir;
- Komisyon oranları düşürülmeli veya serbest bırakılmalıdır;
- Özelleştirmeye ağırlık verilmelidir;
- Komşu ülkelerle iyi ilişkiler içinde olmalıdır;
- Londra yerine İsviçre örnek alınmalıdır.

d. Hong Kong

Çin'in kalkınmasının finansmanında yaşamsal önemi olan Hong Kong, kıyı bankacılığı merkezi olmanın ötesinde bir ticaret merkezi olması niteliğine de sahiptir. Hong Kong'da kıyı bankacılığı

(37) "Shift to a Lower Gear", The Banker, Ağustos 1992.

(38) Jack Lowenstein, "Ready to Join the Big League?", Euromoney, Ekim 1990, s.68-73.

işlemleri yerel bankacılık işlemlerinden ayrı tutulmamakta ve ülke sakinlerinin faiz gelirleri de vergiden muaf olmaktadır.

Batının korumacılık politikası sonucu ihracatın kısıtlanmasıyla oluşan dış ticaret açığını kapatmak amacıyla uygulanmaya başlanan liberal politikalar ve vergi düzenlemeleri ile Ada kapılarını yabancı bankalara açmış ve kısa sürede uzakdoğuda rağbet edilen bir merkez haline gelmiştir.

Ortadoğuya yönelik kısa vadeli mevduatların orta ve uzun vadeli plasmanını amaçlayan değişken faiz bazına dayalı euro-kredi sendikasyonları ile dikkati çeken Hong Kong, bölgede yönetici banka sendikasyon ücretlerinin vergilendirilmesi gibi önlemlerle ön plana geçmiş durumdadır. Yönetici banka sistemi bankalara işlemlerini fiziksel olarak varolmaksızın yerel bir bankanın bünyesinde yürütme olanağı tanımaktadır. Piring levha bankacılığına yakın olan bu sistem, regülasyon korkusundan dolayı yavaş gelişmektedir.

e.Filipinler

1970'li yıllarda büyük umutlarla faaliyete geçen Filipin kıyı bankacılığı merkezi, yetersiz altyapısı, bankalararası para piyasasının yokluğu gibi nedenlerden ötürü başarısız olmuştur.

Filipinler'de yabancı bankaların ülke vatandaşlarıyla çalışmak üzere kurulmaları yasaklanmış ve bu şekilde iç piyasa himaye edilmeye çalışılmıştır. Fakat bu yasaklama ile ilgili iki istisna vardır. Biri ülkede 1945'den önce kurulan Bank of America, Citibank, Chartered Bank ve Hong Kong and Shanghai Banking

Corporation'ı kapsamaktadır. Bu bankalar özerk kuruluşlar olarak kabul edildiklerinden, normal faaliyetlerini sürdürebilmektedirler. İkinci istisna yabancı bankaların yerel banka sermayelerinde pay sahipliğinin %40'ı geçmemesi ile ilgili kuraldır (39).

Eylül 1976'da Filipinler'de melez bir kıyı bankacılığı sistemi başlatılmıştır. Sistem iki ayrı kurumun çalışması ile işgörmektedir: OBU (offshore banking units) ve FCDU (foreign currency deposit units). OBU bir yabancı bankanın ayrı bir muhasebe birimi olarak ve merkez bankasının onayı ile kıyı bankacılığı yapmasına yetki verilmiş şubesi, ortaklaşa veya tümüyle sahip olduğu yan kuruluşu ya da yabancı bir kuruluşun ortak olduğu, merkez bankasınca yetkili kılınmış yan kuruluşu olabilmektedir.

OBU'nun yabancılarla işlemlerindeki tek kısıtlama, yabancı kişi ve bankacılık sektörü dışındaki yasal kurumların mevduatlarına ilişkindir. Bu tür mevduat 50.000 dolardan ve (ya merkez bankasındaki mevduatya da hükümetçe çıkarılmış yabancı tahvile olan yatırım şeklinde olabilir) 1.000.000 dolardan az olamamaktadır (40).

Öte yandan FCDU'lar ise ya yerel mevduat bankalarının bölümleri, ya da yukarıda belirtilen dört yabancı bankanın şubeleridir ve bunlarla aynı yasalarla yönetilmektedirler. FCDU'lar bağımsız muhasebe birimleri olup, merkez bankasınca kendilerine OBU'lar,

(39) Rigoberto Tiglao, "Money In High Places", Far Eastern Economic Review, 28.3.1991, s.63.

(40) Çiğdem Tiriyaki, "Kıyı Bankacılığı", Dünya Gazetesi, 15.9.1990.

diğer FCDU'lar ve Merkez Bankası ile işlem yapma yetkisi tanınmıştır.

Ek olarak FCDU'lar swap işlemlerinde diğer FCDU'lar, OBU'lar ve Merkez Bankası ile currency/currency swap işlemlerine ve yalnız Merkez Bankası ile currency/peso swap işlemlerine girebilmektedir. FCDU'lar yerel bankaları yabancı bankaların yoğun rekabetine maruz bırakmadan kıyı bankacılık sistemine giriş sağlarlar. Hem OBU'ların, hem de FCDU'ların kıyı bankacılık işlemlerinden kazandıkları net gelir ve yabancıların bankalardaki mevduatlarından sağladıkları net gelir vergiden muaf tutulmaktadır.

Filipinler'de uygulanan himayeci sistem, yerel ekonomiyi yabancı sermayenin kontrol edilemeyen hareketlerinin yaratabileceği dengesizliklerden koruyabilecek kapasitede olup, tecrübe ve sermayeleri ulusal ekonomi için son derece önem taşıyan uluslararası bankaları ülkeye çekmek ve uluslararası bir kıyı bankacılığı merkezi oluşturmak amacındadır.

f. Japonya

Japonya'nın kıyı bankacılığı merkezi Tokyo'da, New York'un uluslararası bankacılık birimleri örnek alınarak oluşturulmuştur. 1986 yılının Aralık ayında oluşturulan bu merkezde kıyı bankacılığı hesaplarından yerel bankalara bazı istisnalar dışında fon akışı yasaklanmış, kuruluştaki kıyı bankalarının mevduat sertifikası çıkarmaması, bir seferde yatırılacak mevduatın en az 100 milyon yen olması ve en düşük vadenin iki gün ile sınırlandırılması gibi bazı kısıtlamalar getirilmiş olsa da 1989 yılının Nisan ayında bu kısıtlamalardan bazıları kaldırılmıştır

(41).Burada faaliyet gösteren bankaların mevduatı ve kredileri yurtiçindeki düzenlemelere ve faiz gelirlerinden elde edilen stopaj vergisine tabi değildir. Diğer kıyı bankacılığı merkezlerinden farklı olarak, Japonya'da yenin uluslararası para birimi olarak daha fazla kullanılması amaçlanmaktadır. 1988 yılının Ağustos ayı sonunda, Japonya kıyı bankacılığı pazarının toplam aktifleri 395 milyar dolara ulaşmıştır (42). Bu rakam, Japonya kıyı bankacılığı merkezinden 5 yıl önce kurulmuş olan New York ve 1968'den bu yana faaliyet gösteren Singapur kıyı bankacılığı pazarlarının toplam aktiflerinden fazladır.

Japonya kıyı bankacılığı pazarı hızlı bir gelişim göstermiştir. Bu gelişimde Japonya kıyı bankacılık merkezi (JOM) ² \$le Hong Kong arasında büyük miktarlarda Interbank fon akımının gerçekleşmesi de önemli rol oynamış, JOM'un gelişmesi Hong Kong için de avantaj oluşturmuştur. Öte yandan, JOM Singapur için önemli bir rakip olmuştur (43).

New York ve Singapur'a benzer olarak, kıyı bankalarının mevduatı diğer mevduatlardan ayrı tutulmakta ve yurtiçi mevduatının tabi olduğu kısıtlamalardan muaf tutulmaktadır. Tokyo'da kıyı bankacılığı kapsamındaki yurtdışı hesaplardan yurtiçi hesaplara, bir önceki aya ait, bankanın toplam ortalama bakiyesi üzerinden

(41) Masahiko Takeda ve Philip Turner, The Liberalization of Japan's Financial Markets: Some Major Themes, BIS Economic Papers, No.34, Basle, Kasım 1992, s.110, 114.

(42) "Japanese Banking Booms Offshore", The Economist, 26.11.1988, s.93.

(43) Anthony Rowley, "Off to a Flying Start", Far Eastern Economic Review, 2.6.1988,s.69.

JAPON KIYI BANKALARININ YURTIÇİNDEKİ DÖVİZ POZİSYONLARI
(Milyar dolar)

	Aralık 1988	Aralık 1989	Aralık 1990	Haziran 1991	Aralık 1991	Haziran 1992
Aktif	41.0	67.0	92.0	80.0	71.0	85.0
Pasif	25.0	60.0	90.0	55.0	52.0	45.0

Kaynak: International Banking and Financial Market Developments, Bank for International Settlements (BIS), Basle, Kasım 1992.

ancak %5'lik bir aktarma yapılabilir. ABD'de ise Euro-piyasalardan (kıyı bankacılığı dolar piyasaları) ve uluslararası bankacılık birimlerinden (IBF's) yurtiçi hesaplara çok daha yüksek bir oranda aktarma yapılabilir.

3. Amerika'daki Merkezler

a. ABD (New York)

ABD'den diğer finans merkezlerine kayan dolar fonlarının tekrar ülkeye dönmelerini sağlamak amacıyla kurulan New York kıyı bankacılığı bölgesi, Amerikan bankalarının euro-piyasalarda gerçekleştirdikleri işlemlerin muhasebeleştirilmesine de olanak tanımaktadır.

Federal Reserve tarafından, ülke dışında bankacılık faaliyetlerine girmelerine olanak tanınan ABD şirketlerinin (Edge ve Anlaşma şirketleri) yanısıra, ülkedeki yasal düzenlemelerden kurtulmak amacıyla Bahamalar, Cayman Adaları gibi yerlerde şubeler (shell şubeleri) açarak uluslararası bankacılık yapan ABD bankaları, bu tür faaliyetlerin rekabet açısından fayda sağlamadığı düşüncesiyle yeni bir örgütlenme şekli aramışlar ve "International Banking Facilities" (IBFs) uygulaması ortaya çıkmıştır.

Federal Reserve 1980 yılında yürürlüğe giren parasal kontrol yasası çerçevesinde mevduat kabul eden kuruluşlar, Edge ve anlaşma şirketleri ve yabancı bankaların ABD'deki şube ve acentalarına IBF kurma izni vermiş, mevduat karşılıklarını düzenleyen "D" düzenlemesinde değişiklik yaparak kuruluşlara

ait vadeli mevduatlara sıfır karşılık uygulanmasına karar vermiştir. Ayrıca "Q" Düzenlemesi de değiştirilerek IBF'lerin kabul edecekleri vadeli mevduat için ödenecek faizler serbest bırakılmıştır.

IBF ayrı bir kuruluş ya da örgüt değil de faaliyette bulunan bir bankanın bir servisi olarak kabul edilebilir. Ancak muhasebesi bankanın veya şubenin diğer işlemlerinden ayrı olarak tutulmaktadır (44). IBF'lerin müşterileri yabancı kişi ve kuruluşlar ve diğer IBF'ler olabilmektedir. IBF'lerin ABD vatandaşlarına kredi vermeleri veya bunlardan mevduat kabul etmeleri yasaktır. IBF'lere yatırılan mevduat ve çekilen para 100.000 doların altında olamaz. Ancak bankalar bu kuralın dışında tutulmaktadır. IBF'lerin kabul ettikleri mevduat ile ABD dışında mevduat kabul eden kuruluşlar ve diğer IBF'lerden aldıkları borçlar genel olarak mevduat karşılığı uygulamasına tabi tutulmamaktadır. IBF'ler mevduat ve ödünç alınan fonlardan oluşan kaynaklarını yabancı müşterilere, yurtdışındaki şubelere ve ana kuruluşun ABD'deki şubelerine kredi olarak verebilmektedir.

IBF'ler ABD'deki bankalara faiz hadlerindeki sınırlamalara ve mevduat karşılıklarına tabi olmaksızın yabancı kaynaklardan mevduat kabul etme hakkını vermekte ve ABD dışına kayan uluslararası işlemleri ABD'ye çekme amacını taşımaktadır.

b. Bahama Adaları

Tropik iklimin çekiciliği, sosyal ve politik istikrarı, döviz ve vergi yasalarının esnekliği, İngilizce konuşan uzman personeli

(44) Aydın Esen, ABD'de Uluslararası Bankacılık, Maliye Bakanlığı Tetkik Kurulu Yayınları, No.1983/252, s.48.

yatırımcıların gizliliğinin korunması ile Bahama Adaları yöresinin ve dünyanın önde gelen kıyı bankacılığı merkezlerindedir.

700 tropik adadan oluşan ülke, Florida'nın güneydoğusunda yer almakta ve 255,000 kişilik nüfusun çoğunluğu başkent Nassau'da yaşamaktadır. Bahamalar, parlamentolu demokrasiye en önce geçen ülkelerden biridir ve yönetim sistemi İngiltere'ninkiyle paralel gitmektedir. Ülkenin anadili İngilizce'dir. Başlıca gelir kaynağı turizm olmakla birlikte, Bahamalar kırk yıldan bu yana kıyı bankacılığı sayesinde gelişim göstermiştir.

Bahamaların ekonomik yapısı esas olarak hizmetler sektörüne dayanmaktadır; ve GSYH'nin %80'ini hizmetler sektörü oluşturmaktadır. Bu payın %50'si turizm sektörüne, %30'u ise finansal hizmetler sektörüne aittir. Son yıllarda turizm sektörünün büyüme hızında görülen düşüş nedeniyle, ekonominin büyüme hızı yavaşlamıştır. Öte yandan turizm sektörüne yapılan yatırımlar nedeniyle artan harcamalar, bütçe açığının artmasına neden olmaktadır. 1990 yılının sonlarında, kredi stokundaki artışın yurtiçi tasarruf hacmini aşması nedeniyle, tüketici kredilerine bazı kısıtlamalar getirilmiştir. ABD ekonomisinden direkt olarak etkilenmektedir.

Finansal hizmet sektöründe çoğu Bahamalılarından oluşan yaklaşık 5000 kişi istihdam edilmektedir. Karaipler'in İsviçresi olarak anılan Bahamalar'da faaliyet göstermek amacıyla lisans temin etmek isteyen bankaların, Bahamalar Kambyo Kontrol Kurumu'ndan Bahamalar'da yerleşik olmadığına dair belge alması ve

faaliyetlerini kıyı bankacılığıyla sınırlandırması gerekmektedir. Halen, 1965'de yürürlüğe giren Bankacılık ve tröst kanunu kapsamında faaliyet gösteren 396 banka bulunmaktadır. Bu bankaların çoğu, bankacılık hizmetlerinin yanısıra tröst hizmeti de vermektedir; zira, bu sayede bankaların yabancı kaynakları mevduatla sınırlı kalmamaktadır. Bankalara lisans verilmesi ve bankaların denetimi Bahamalar Merkez Bankası'nın sorumluluğundadır. Amerikan ve Kanada bankalarının uluslararası kredilerini yerel vergi yasalarından yararlanarak refinance ettikleri Bahamalar'da son derece etkin bir bankalararası para piyasası da mevcuttur.

Yatırımcıları çeken en önemli unsurlardan biri, yatırımcılara ait gizliliğe çok önem verilmesidir. Bankacıların yanısıra, banka avukatları, denetçileri ve hükümet yetkilileri de gizliliğin korunmasından sorumludur. Müşteriye ait bilgiler ancak müşterinin rızası ile açıklanabilmektedir. Gizliliğe verilen önemin yanısıra, Adalar'ın yasadışı işlemlere sahne olmamasına da dikkat edilmektedir. Çifte vergilendirmeyi önlemek amacıyla Bahamalar'ın yapmış olduğu herhangi bir vergi anlaşması bulunmamaktadır, ancak ülke uyuşturucu kaçakçılığına karşı açılan evrensel savaşa katılarak, ABD, İngiltere ve Kanada hükümetleriyle ikili yasal yardım anlaşmaları imzalamıştır. Ancak daha önce, uyuşturucu kaçakçılığıyla ilgili problemler nedeniyle, 1989 yılında Bahama Adaları'nın finansal hizmetler sektörünün pazar payı önemli ölçüde azalmıştır.

Bahama Adaları'nda tröst hizmetlerinin aile tröstleri yönetimi veya vergi planlama stratejileri şeklinde verildiği görülmektedir.

Tröst hizmetleriyle ilgili olarak 1989 ve 1991'de iki kanun yürürlüğe girmiştir.

Bahama Adaları'nın yatırımcılar açısından en önemli avantajları şunlardır:

- Mükemmel Konum (ABD'ye yakın olması)
- Birinci sınıf ulaşım, iletişim, tatil amaçlı yatak olanakları ve sağlık hizmetleri
- Sanayie yönelik teşvikler
- Eğitilmiş işgücü
- Politik istikrar
- Gelişmiş bankacılık ve tröst ortamı
- Uluslararası şirketler yasası
- Düşük komisyon oranları
- Kurumlar vergisi, gelir vergisi ve sermaye irat vergisinin olmaması
- Veraset ve intikal vergisi, gayrimenkul alım satım vergisinin olmaması
- Temettü, royalty ve faiz gelirlerinin stopaj vergisine tabi olmaması

International Business Company (IBC) olarak tanımlanan uluslararası şirketler 1990'da faaliyete geçmiştir. IBC kanunu, İngiliz Virgin Adalarından ve Cayman Adalarından adapte edilmiştir. Bu şirketler bir saat içerisinde, minimal sermaye veya sermayesiz, en az iki hissedarla, parçalı (fractional), nama yazılı veya kayıtlı nominal değeri olmayan sermaye ile kurulabilmektedir. Bu şirketler, kuruluşlarından itibaren 20 yıl boyunca kurumlar vergisi, sermaye irat vergisi, veraset ve intikal

vergisi ve stopaj vergisine tabi değildir. Hükümet gelirlerini ithalatta aldığı gümrük vergisi, gayrimenkul alım satım vergisi, Bahamalar'daki iş hacminin üzerinden hesaplanan lisans ücretleri, kumarhane ve konaklama gelirleri ile ticari araçların transferinde ödenen damga vergisinden sağlamaktadır. IBC'ler için diğer gerekli şartlar da Bahamalar'da kurulmuş olmaları, Bahamalılarla iş yapmıyor olmaları, tröst, bankacılık, sigorta ve reasürans dışındaki bir alanda faaliyet gösteriyor olmaları ve diğer şirketler için kayıtlı ofis hizmeti vermemesi gerekmektedir.

Yatırım fonları sektörü, IBC'lerin kurulması ile popülerlik kazanmış ve gelişmeye başlamıştır. Bu konuyla ilgili halen bir yasal düzenlemenin mevcut olmaması, yatırım fonlarını karlı ve cazip kılmaktadır.

1960'ların başlarında bir çok ABD kökenli sigorta şirketi, ana şirketin ve yan kuruluşlarının riskini üstlenmesi amacıyla kıyı bankacılığı merkezlerinde "captive" olarak adlandırılan sigorta şirketleri kurmuşlardır. 1960'ların sonunda Bahamalar'da faaliyet gösteren 300 civarında şirket olduğu tahmin edilmektedir. 1969 yılından önce herhangi bir düzenlemeye tabi olmayan sigortacılık sektörü, halen 1983'de yürürlüğe giren sigortacılık kanununa tabidir. Halen tüm kıyı bankacılığı merkezlerinde 2000'in üzerinde sigorta şirketi faaliyet göstermekte ve toplanan primlerin tutarı 6 milyon doları aşmaktadır. Bahamalar'daki sigorta şirketlerinin bu pazardan aldıkları pay ise 1 milyon dolar civarındadır (45).

(45) "Guide to Offshore Financial Centres 1992" eki, Euromoney, Mayıs 1992, s.8.

1990 yılının Eylül ayında uygulamaya geçen yatırım teşvik programı ile direkt yatırımların hız kazanması, yabancı sermaye girişi ve teknoloji transferi amaçlanmıştır. Bahamalar'da turizm, hafif sanayi gibi konularda yatırım yapacak kişiler, ABD ile yapılan "Caribbean Basin Initiative" ve Batı Avrupa ile yapılan Lome Anlaşması'ndan yararlanabilmektedir. Ayrıca yatırım yapacak kişiler ve ailelerine süresiz yerleşme izni de verilmektedir. Programın yatırımcılara sunduğu en önemli avantajlar şunlardır:

- Yatırım tarihinden itibaren 20 yıl boyunca gelir vergisi, kurumlar vergisi, sermaye irat vergisinden muafiyet
- Başvuruların kısa sürede sonuçlandırılması (normal olarak 12 hafta içinde başvurulara yanıt verilmektedir)
- Süresiz yerleşme izniyle ilgili olarak yatırımcılara gerekli yardım sağlanmaktadır. Bu konuyla ilgili olarak ABD ile bir vize anlaşması yapılmıştır.

c. Cayman Adaları

Dünyanın en önemli kıyı bankacılığı merkezlerinden olan ve Florida'nın 475 mil güneyinde yer alan Cayman Adaları, üç ada gurubundan oluşmaktadır. Başkent George Town, en büyük ada olan 22.000 nüfuslu Grand Cayman'da bulunmaktadır. Bir İngiliz kolonisi olan Cayman Adaları, ABD doğu yakasına hitap eden konumu ile doğal bir kıyı bankacılığı merkezidir.

Cayman ekonomisi turizm ve kıyı bankacılığına dayanarak gelişim sağlamakta ve ABD'ye bağımlı olarak hareket göstermektedir. Ülkenin para birimi olan Cayman doları ABD dolarına paralel olarak hareket etmekte ve CIŞ 1 = ABD\$ 1,2 seviyesinde bulunmaktadır.

Mayıs 1992 itibariyle Adalar'da kayıtlı 24.000'den fazla şirket bulunmaktadır. Bu şirketler arasında kıyı bankaları, tröst şirketleri, yatırım şirketleri, holding şirketler, leasing ve uluslararası royalty ve komisyon şirketleri yer almaktadır. Adalardaki lisanslı "captive" sigorta şirketi sayısı 370, kayıtlı banka ve tröst şirketi sayısı da 546'dır (46). Bu bankalar tröst ve bankacılık faaliyetleriyle ilgili tüm kısıtlamalardan bağımsız olarak euro-currency piyasalarında işlem yapmaktadırlar.

Üçte ikisi ABD kökenli olmak üzere 56 ülke bankasının faaliyet gösterdiği Cayman Adaları, yabancı pasifler bazında dünyada altıncı, yabancı aktifler bazında da yedinci durumdadır (47). Ayrıca tüm euro-dolar işlemlerinin %7'sinin bu adalardan geçtiği tahmin edilmektedir.

Merkezde en fazla gerçekleştirilen işlemler eurocurrency krediler, mevduat kabulü, sabit ve dalgalı faizli tahvil ihraçları, sendikasyon kredileri, iskonto işlemleri, tröst ve mutemetlik hizmetleridir. Cayman Adaları'nda sıkça gerçekleştirilen bir diğer faaliyet de çifte faturalamadır. Bu işlemde alıcı ve satıcı birbirini tanımamakta, yükleme evrakları Cayman Adaları'na geldikten sonra aracı bir Cayman şirketi tarafından tekrardan fatura düzenlenmektedir. Buradaki amaç alıcı ve satıcının birbirleriyle muhatap olmalarını önlemek olduğu kadar, vergiden de tasarruf etmektir.

(46) "Guide to Offshore Financial Centers 1992" eki, Euromoney, Mayıs 1992, s.28.

(47) Nick Kochan, "Cleaning Up by Cleaning Up", Euromoney, Nisan 1991, s.77.

1980'lerin ortalarından bu yana yatırım fonları Cayman Adaları'nda gerçekleşen işlemler arasında oldukça önem kazanmıştır. Kayıtlı fonlarla ilgili yasal istatistiklerin tutılmamış olmasına rağmen, pek çoğu dünyadaki çeşitli borsalara kayıtlı 500'den fazla fon olduğu tahmin edilmektedir. Fonların çoğu açık uçlu yatırım şirketleri şeklinde kurulmakta, ayrıca unit trust'lar da oluşturulmaktadır.

Cayman Adalarında kayıtlı olan bankalar ve tröst şirketleri, 1989'da yürürlüğe girmiş olan Bankalar ve Tröst Şirketleri Kanunu'na tabidir. Bankaların kuruluşuna ve lisans ücretlerine ait düzenlemeler getiren bu kanun, bankaların serbestçe hareket etmesine izin vermektedir.

Caymanlar'da iki tür banka lisansı verilmektedir. A lisansı Cayman Adaları'nın hem yasal hükümleri çerçevesinde hem de bu hükümler dışında faaliyet gösterme olanağı sağlarken, B lisansı Cayman Adaları'nın yasal hükümleri dışında faaliyet göstermesine izin vermektedir. B lisansı daha yaygındır. 31.3.1990 itibariyle, 500'ü aşan banka ve tröst lisanslarının sadece 34'ü A lisansı olmuştur(48). B lisansına sahip olan kuruluşlar Ada sakinlerinden fon toplayamamakta ve kredi verememekte, ancak A lisansına sahip olan kuruluşlar Ada sakinleriyle çalışabilmektedirler. Elde edilmesi daha zor ve daha sıkı düzenlemelere tabi olan A tipi lisans, sadece belli başlı uluslararası bankaların şube veya yan kuruluşlarına verilmektedir.

(48) "Guide to Offshore Financial Centers 1992" eki, Euromoney, Mayıs 1992, s.28.

B tipi lisanslar ikiye ayrılmaktadır. Sınırsız lisanslar, ödenmiş sermayenin en az CI\$ 400.000 (ABD\$ 487.805) veya eşdeğeri olmasını, hatta sadece bu tutar için bir garanti gösterilmesini gerektirirken, sınırlı lisanslar için en az CI\$ 20.000 (ABD\$ 24.390) veya eşdeğeri ödenmiş sermayenin olması gerekmektedir. Ancak sınırlı lisans alan kuruluşlar, fon temin edecekleri kişi ve kuruluşların bir listesini oluşturarak yasal makamlara vermek zorundadır. Böylece bu kuruluşlar fon temini açısından kısıtlanmış olmaktadır.

Adadaki yabancı yatırımcılar tüm vergilerden muaf tutulmakta, Adalar gelirlerini yıllık lisans ücretlerinden temin etmektedir. Ancak Cayman Adaları'nın yapmış olduğu herhangi bir çifte vergilendirmeyi önleme anlaşması bulunmamaktadır. 1980 yılında tüm kambiyo kontrolleri kaldırılmış, ithalat ve ihracata ilişkin herhangi bir kısıtlama kalmamıştır.

1976'da yürürlüğe giren Bankacılık Sırrının Korunması yasası narkotik suçlarla ilgili konular hariç, finansal kuruluşlar, bu kuruluşlarda istihdam edilen kişiler ve yöneticilerin bankaya ve müşterilerine ait bilgileri açıklamasını ya da kötüye kullanmasını suç olarak kabul etmektedir. Cayman Adaları'nın 1986'da ABD ve İngiltere ile imzalamış olduğu Karşılıklı Yasal Yardımlaşma Anlaşması uyarınca, özellikle narkotik suçlarla ilgili finansal bilgiler taraflarca karşılıklı olarak birbirlerine aktarılmaktadır.

Adada yeterli miktarda ofis alanı mevcuttur. İstihdam yetersizliği olmadığından, burada faaliyete geçecek kuruluşların ülkelerinden

getirecekleri işgücüyle ilgili herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır. Hatta özellikle sekreteryaya ve muhasebe alanında eleman açığı bulunmaktadır. Adada 1985 yılında açılan havaalanı, adalar arasında ve ABD'deki merkezlere düzenli seferler yapılmasını sağlamaktadır. Telekomünikasyon, altyapı ve konaklama olanakları son derece gelişmiştir.

Son yıllarda Panama ve Hollanda Antilleri'ndeki olumsuz gelişmeler nedeniyle, fonlar bu merkezlerden Cayman Adaları'na kaymıştır.

e. Bermuda

"Captive" sigortacılık açısından Bermuda dünyadaki en gelişmiş kıyı bankacılığı merkezidir. Çokuluslu şirketler kendi ülkelerinde yüksek ölçüde vergiye tabi olan sigorta poliçeleri için yüksek ücretler ödemek zorundadırlar. Bu işlemler serbest bölgelere aktarıldığında, şirket kendi kendini sigortalar ve yüksek miktarlarda vergi ödemek zorunda kalmaz. Şirket kendi sigortasını yapacak kadar büyük bir şirket değilse, bunu başka şirketlerle birlikte yapar.

f. Panama

Panama'da kıyı bankacılığı 1960'lı yıllarda başlamış, 1970 yılında Colon serbest ticaret bölgesinin faaliyete geçmesi ile önem kazanmıştır. 1986'da çoğunluğu ABD kökenli 127 bankanın faaliyette bulunduğu Panama (49), Latin Amerika'ya yönelik kredi sendikasyonları ve gizli hesapları ile de dikkat çekmektedir.

(49) Doç. Dr. İhsan Ersan, "Dünya'da ve Türkiye'de Kıyı Bankacılığı", Banka ve Ekonomik Yorumlar, Şubat 1986, s.46.

Ülkede faaliyet göstermek isteyen bankalar geçerli üç lisans türünden en az birine sahip olmak zorundadırlar. Genel lisans bir bankaya yurtiçi ve yurtdışı her türlü bankacılık işlemi izni verirken, uluslararası lisans yerel bankacılık faaliyetlerini yasaklamakta, üçüncü tür lisans ise temsilcilik için geçerli olmaktadır.

Özendirici vergi yasaları, bankacılık sırrının korunması, etkin iletişim olanakları ve en önemlisi para birimi olarak dolara dayanma olgusu, Panama'nın kıyı bankacılığı olarak çekiciliğini artırmaktadır.

Öte yandan, Panama'nın yasal olmayan işlere de sahne olduğu görülmektedir. Irak devlet başkanı Saddam Hüseyin'in zimmetine geçirdiği ülke petrol gelirlerini gizlemek için Panama petrol şirketlerini bir kalkan olarak kullandığı söylenmektedir. Panama'nın eski devlet başkanı Manuel Noriega'nın ise uyuşturucu kaçakçıları ülkesinde barındırdığı ve çok büyük paralar karşılığında kaçakçıları devletin tüm imkanlarından yararlandığı ortaya çıkmıştır. Filipinler eski devlet başkanı Ferdinand Marcos'un ülke dışına kaçırdığı yaklaşık 10 milyar doların burada veya Bahamalar'da gizli hesaplarda bulunduğu tahmin edilmektedir (50).

g. Hollanda Antilleri

1990 yılı itibariyle Hollanda Antilleri'nde 58 kıyı bankası kayıtlıdır. Bu bankaların 20'sini Hollanda, 12 tanesini Venezüella kökenli bankalar oluşturmaktadır. Curaçao'da faaliyet

(50) Özer Torgal, "Kıyı Bankacılığı", Kalkınma, T.Kalkınma Bankası, Aralık 1991, s.16.

gösteren iki kuruluş kıyı bankalarının faaliyetlerini denetlemektedir. Bunlardan ilki Hollanda Antilleri Kıyı Bankacılığı Derneği, ikincisi ise Hollanda Antilleri Kıyı Bankerler Derneği'dir (51).

Euro-tahvil ihraçlarıyla önem kazanan merkez, ABD şirketlerini tahvil ihraçlarında stopaj kesintilerinin getirdiği ek maliyetten kurtarmaktadır. Bu şirketler ana şirket garantisi ile borçlanarak sağladıkları fonları ana merkeze kredi olarak plase etmekte ve stopaj ödemekten kurtulmaktadırlar.

Bu imkandan yararlanmak amacıyla bölgeye birçok ABD şirketi geldiyse de 1984 Temmuz'unda ABD'nin euro-tahvil ihraçlarındaki stopaj vergisini kaldırması merkezin çekiciliğini oldukça azaltmıştır.

D. Kıyı Bankacılığında Son Gelişmeler ve Eğilimler

Dünyada dolaşımda olan paraların yaklaşık yarısının 50 civarındaki kıyı bankacılığı merkezlerinden geçmekte olduğu tahmin edilmektedir (52). Bir zamanlar varlıklı kişilerin paralarını gizledikleri merkezler olan kıyı bankacılığı merkezleri, ~~artış~~ uluslararası şirketlerin finansal ihtiyaçlarına da cevap vermektedir. Para aklama işlemlerinin karşı çıkarılan yasalar gereği, kıyı bankacılığı merkezlerine gelen fonların kökeni araştırılmakta, ayrıca müşteri çekebilme amacıyla karmaşık vergi düzenlemeleri geliştirilmektedir.

(51) "A Wealth of Possibilities", Euromoney, Mayıs 1990, s.14.

(52) Claudia Flisi, "Offshore Centers", Newsweek, 25.5.1992.

Kıyı bankacılığı merkezlerinin çeşitli skandallara sahne olmuştur. Örneğin Saddam Hüseyin'in yasa dışı yollarla elde ettiği petrol gelirlerinin Panama şirketlerinden geçirdiği bilinmektedir. Karaippler'de de yaşanan skandallar sonucu bankalar büyük miktarlardaki fonlara kuşkuyla yaklaşılmaya başlamışlardır. 1980'li yıllarda Cayman Adalarının para aklama işlemlerinde kullanıldığı da bilinmektedir. İngiliz sömürgesi Montserrat'da 1980'lerin sonlarında tüm müracaat eden bankalara lisans verilmiş ve bir kıyı bankacılığı merkezi oluşturulmuştur. Ancak kısa süre sonra 350 Montserrat bankasından 317'si kapanmış ve bu bankalara FBI tarafından soruşturma açılmıştır (53). Malta gibi yeni kurulan bazı merkezlerde de finansal kuruluşların yasal olmayan faaliyetlerde bulunmalarını engellemek amacıyla sıkı tedbirler getirmiştir.

Gelişmiş ülkelerdeki bazı uygulamalar, yatırımcıların kıyı bankacılığı merkezlerine yönelmelerini gereksiz kılmayı amaçlamaktadır. Örneğin İngiltere'de "Özel Yurtiçi Gelirler Kanunu"na göre yabancı şirketlerin bankalardan elde ettikleri faiz gelirlerine stopaj uygulanmamaktadır. Hollanda kanunları Royalty gelirlerinin stopajdan muaf olması¹⁷ olarak tanırken, ABD'de uygulanan bazı sübvansiyonalar kıyı bankacılığı merkezlerine yönelmeyi gereksiz kılmaktadır.

Bir zamanlar önemli bir kıyı bankacılığı merkezi olan, ancak yasa dışı faaliyetlerin yürütüldüğü ortaya çıktıktan sonra popülerliğini yitiren Panama'dan Cayman adalarına yaklaşık 10 milyar dolar kaydı sanılmaktadır. ABD'den yasa dışı yollarla

(53) Nick Kochan, "Cleaning Up By Cleaning Up", Euromoney, Nisan 1991, S. 73.

sağlanan fonların yerel hükümetlerce araştırılmasından çekinen Güney Amerika ülkelerinde, de Cayman adalarına fon transferi olması beklenmektedir. Öte yandan, İngiltere ve ABD ile yapılan çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmalarını yürürlükten kalkması ile Hollanda Antilleri popülerliğini yitirmiş, buradaki fonların büyük bir çoğunluğu Cayman adalarına gitmiştir.

Avrupa'da Manş adalarında proje finansmanına ağırlık verilmesi hedeflenirken, Malta, Avrupa ve doğu arasında "captive" sigortacılık ve çifte faturalama merkezi olmayı amaçlamaktadır.

Uzak Doğu'da, Hong Kong 1997'de Çin'in yönetimine gireceği için bu merkezin çekiciliği azalmaya başlarken, Singapur bu merkezin yerini almayı hedeflemektedir. Öte yandan, yabancı sermayeyi ülkeye çekme amacıyla 1992'nin sonuna doğru kıyı bankacılığı ile ilgili yasal düzenlemeyi tamamlayan Tayland'da Mart 1993 itibariyle 47 yerli ve yabancı banka OBU lisansı ile faaliyete geçmiştir (54).

Son yıllarda bankacıların Euro-kredileri güvenilir merkezlere doğru kaydırma eğilimleri, kıyı bankacılığına daha yüzeysel bakan merkezlerin önemlerini gittikçe azaltmaktadır. Bazı ülkeler, ayrıca bir kıyı bankacılığı merkezi kurmak yerine geniş olanaklar ve esnek bankacılık politikaları ile ulusal bankacılık faaliyetlerine yeni anlayışlar getirmektedir. Yalnızca bir vergi cenneti veya isim olmaktan öteye gidemeyen merkezlerin kendilerini yenilemesi gerekmektedir.

(54) Victor Mallet, "Thailand Issues Offshore Bank Licences", Financial Times, 3.3.1993.

İsviçre gibi ülkeler, bugüne kadar kıyı bankacılığı için son derece cazip ülkeler olmuşlardır. Ancak, bu ülkelerin varlığı, "Tek Pazar"ı oluşturmaya çalışan 12 Avrupa ülkesi için en önemli açmazlardan biri durumundadır. Çünkü, bu 12 ülke, tüm finansal servisleri ile entegre olmuş tek bir pazarda, özerk bölgelerin yaşamlarını sürdürmesine izin vermek istememektedir. Aslında, Avrupa'da kıyı bankacılığı merkezlerinin oluşmasında ve bu merkezlerin hızla gelişmesinde en önemli etkenlerden biri de, Avrupa Topluluğu düşüncesi ve Tek Pazar hedefi olmaktadır.

Özellikle Avrupalı göçmen işçiler yurtdışında çalışarak elde ettikleri gelirlerini fazla vergilendirmeden koruyup, en iyi şekilde tasarruf edebilmek amacıyla kıyı bankacılığı merkezlerini tercih etmişlerdir. Bir süre önce kıyı bankacılığı merkezlerinin gelişmesini sağlayan AT, şimdi bu merkezlerin yaşamlarına son vermenin yollarını aramaktadır. Özerk bölgelerin olmadığı, tam bir entegrasyonun sağlandığı Tek Pazar hedefindeki Avrupa bir yandan da bu merkezlerde toplanan paraların topluluk dışına kaçmasının sıkıntısını yaşamaktadır. Bu ikilemi yaşayan AT Lüksemburg ve İsviçre gibi merkezlerin sahip olduğu çekiciliği yitirmesi için kararlar alırken, uygulamada bu bölgelerin daha da özerk hale gelmesine engel olamamıştır.

Tek Pazar oluşumu için sermaye akışındaki kısıtlamaların kaldırılması, zengin Avrupalıların paralarının kıyı bankacılığı merkezlerine aktarmalarını kolaylaştırmaktadır. Ayrıca oluşturulacak Tek Pazar içinde yatırımcıların sürekli olarak artması, yeni fonların oluşmasına ve bu fonların da

belli merkezlerde toplanmasını gündeme getirmektedir. Örneğin Avrupa'nın en yüksek vergi oranlarına sahip ülkelerinden biri olan İrlanda, tarıma dayalı ekonomiden kurtulup sanayileşebilmek amacıyla yatırımları ülkesine çekebilmek için, başkenti Dublin'de oluşturduğu Uluslararası Finans Hizmetleri Merkezi aracılığıyla bu yabancı fonların en fazla toplandığı yörelerden biri haline gelmiştir. Önceleri bu oluşumu bir çeşit dolaylı sübvansiyon olarak ele alan AT komisyonu, bugün İrlanda hükümetinin sınırları aştığını, yabancı yatırımları teşvik etmekten çok bir vergi cenneti yarattığını savunmaktadır.

Bu arada sıkıntılı günler yaşamış, ancak Körfez savaşı ile birlikte güven tazelemiş olan İsviçre de toplulukla anlaşmazlığa düşen kıyı bankacılığı merkezlerindedir. Gizlilik ilkesi temelinde hizmet vermesi nedeniyle birçok ülke yöneticisinin ilk adresi haline gelen İsviçre, bugün AT'nin baskılarına dayanamayarak uygulamada değişikliklere gitmek zorunda kalmıştır.

Daha çok komşu ülkelerin yatırımcılarını çeken Lüksemburg ise AT'nin bir üyesi olması nedeniyle entegrasyon çalışmalarında kendini soyutlayamamaktadır. Topluluğun hiçbir özerk bölgenin olmadığı Tek Pazar hedefi, Lüksemburg'un vergi cenneti olma özelliğini yitirmesini gündeme getirmektedir (55).

(55) "Tek Pazar Avrupa'da Offshore'un Sonu mu?", Finans Dünyası, Mayıs 1991.

IV. TÜRKİYE'DE KIYI BANKACILIĞI

A. Kuruluş Çalışmaları ve Genel Amaçlar

1985 yılı ülkemizde serbest bölgelerin kurulması yönünden önemli bir yıl olmuştur. Serbest bölgeler konusunda toplanan özel ihtisas komisyonu, bu bölgelerde yapılacak kıyı bankacılığı için vergi, resim, harç muafiyetinin ve dövizle işlem yapılmasının gerektiğini belirlemiş ve serbest bölgeler konusunda bu esasların yer almasında önemli rol oynamıştır. Ancak, kredi limitleri, karşılık yükümlülükleri, bankaların denetimi gibi hususlarda ihtisas komisyonu, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı ile Merkez Bankası arasında sürdürülen çalışmalar nedeniyle, bir öneri getirme yerine 3182 sayılı Bankalar Kanunu'ndaki 74 no.'lu maddeyi yeterli bulmuştur.

Serbest bölgeler ve kıyı bankacılığının kurulmasında, 1985 yılında kabul edilen 3218 sayılı serbest bölgeler kanunu ve 3182 sayılı bankalar kanunu ilk adımlar olmuştur.

Bankacılık sektöründe kıyı bankacılığı ve serbest bölge bankacılığı konusu Ağustos 1985 tarihinde Garanti Bankası'nca İstanbul'da düzenlenen ve yüksek bir katılımın olduğu bir toplantıyla ilk defa ele alınmıştır.

Ülkemizde ilk serbest bölge bankacılığı Mart 1988'de Garanti Bankası tarafından Mersin Serbest Bölgesi'nde başlatılmış ve halen serbest bölgelerde faaliyet gösteren banka sayısı 12'ye ulaşmıştır. Mersin ve Antalya serbest bölgelerinde yapılan

bankacılık faaliyetlerinden edinilen birikimlere rağmen, serbest bölge bankacılığının başladığı 1985 yılından bugüne kadar kıyı bankacılığı konusunda herhangi bir uygulama gerçekleştirilmemiştir.

1990 yılında ortaya çıkan Körfez Krizi ve bu bölgedeki önemli kıyı bankacılığı merkezlerinin giderek önemini kaybetmeye başlamaları, Türkiye tarafından önerilen, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Projesi'nin Karadeniz ülkelerince kabul görmeye başlaması gibi nedenlerle Türkiye'de bir kıyı bankacılığı merkezinin oluşturulması yolundaki politikalar ağırlık kazanmaya başlamıştır.

Bunun sonucu olarak, serbest bölgelerde ve ülke içinde faaliyet gösteren bankalara göre daha fazla serbesti getirilmesi düşüncesi ile ayrı bir mevzuat hazırlanmış ve kıyı bankacılığı faaliyetlerinin mevcut serbest bölgelerde kurulması yerine, yeni bir serbest bölge kurulmasına karar verilerek, İstanbul\Ataköy Turizm Kompleksinde bulunan Galleria ünitesinin bir kısmı kıyı bankacılığı faaliyetlerinin yürütülmesi için serbest bölge ilan edilmiştir.

Türkiye'de serbest bölgelerde bankacılık faaliyetlerinin genel amacı, 70 sayılı KHK yasallaşırken, Plan ve Bütçe Komisyonu'na verilen önergenin gerekçesinde yer almıştır. Buna göre genel amaçlar;

-Uluslararası bankacılık faaliyetleri ve uluslararası para piyasalarına girileceği ve hatta türk parasının konvertibiliteye geçişinin ilk defa bu bölgede yapılacağı,

- Serbest bölgelerde kıyı bankacılığı faaliyetlerine de yer verilmesiyle bankacılığımızın daha fazla dışa açılmasına, bu bölgelerin uluslararası bankacılık merkezleri haline gelmelerine ve sonuçta ülkemizin sermaye piyasasının gelişmesine imkan sağlanmış olacağı, şeklinde vurgulanmıştır.

B.Serbest Bölge Bankacılığı ve Kıyı Bankacılığı ile İlgili Mevzuat

1. 3182 sayılı Bankalar Kanunu'nun 74. maddesi:

Serbest bölgelerde banka kurulması veya şube açılması ve faaliyet gösterilmesi bu kanunun hükümleri ile sınırlandırılmıştır. Dolayısıyla kredi limitleri, iştiraklere kredi, kredi verme yetkileri, gayrimenkul edinme ve diğer konularda Bankalar Kanunu hükümleri geçerli kılınmıştır.

Ancak yine aynı maddede serbest bölge bankacılık faaliyetleri ile ilgili istisnalar ve kıyı bankacılığı ile ilgili düzenlemeler getirme yetkisi Bakanlar Kurulu'na verilmiştir (1). Bakanlar Kurulu'nun serbest bölgelerde banka kurulması ve yabancı bankaların şube açmalarına dair 90/999 sayılı kararı ile kıyı bankacılığı faaliyetleri ve bu amaçla serbest bölgelerde banka kurulması ve yabancı bankaların şube açmaları Bankalar Kanunu'nun hükümleri dışında tutularak, serbest bölge bankacılığı karşısında kıyı bankacılığına önemli bir serbestlik avantajı sağlanmıştır.

2. Serbest bölgelerde banka kurulması ve Yabancı bankaların şube açmalarına dair 90/999 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı (R.G.

(1) Serbest Bölgeler Mevzuatı, No.4, DPT Serbest Bölgeler Başkanlığı, Kasım 1990, s.10.

tarikh 20.10.1990) (2):

- Serbest bölgelerde kıyı bankacılığını faaliyetlerinde bulunulması da dahil tüm bankacılık işlemlerini yapmak üzere banka kurulması ve yabancı bankaların şube açması, 3182 sayılı Bankalar Kanunu'na tabi olmaksızın, HDTM'nin bağlı olduğu bakanlığın iznine tabidir.

- Serbest bölgelerde banka kurulması veya şube açılması için gerekli şartları belirlemeye, bu suretle faaliyete geçecek bankaların diğer serbest bölgelerde de şube açmaya izin vermeye anılan bakanlık yetkilidir.

- Serbest bölgelerde kurulan veya şube açan bankalar faaliyetleri bakımından dışarıda yerleşik sayılırlar.

- Serbest bölgelerde kurulan veya şube açan bankalar:

a) Yapacakları bankacılık işlemleri Bankalar Kanunu'na tabi değildir.

b) Türkiye'de yerleşik kişilerden (Türkiye'de kurulu bankalar hariç) mevduat kabul edemez, bono, tahvil v.b. kıymetler ihraç etmek suretiyle ödünç toplayamazlar.

c) 1567 sayılı kanun ve buna ilişkin karar, tebliğ ve talimatlar ile 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu, Sermaye Piyasası ve borsalara ilişkin sair mevzuat çerçevesinde menkul değer alıp satabilirler. Ancak borsa üyesi olamazlar, Sermaye Piyasası'nda aracılık faaliyetlerinde bulunamazlar.

- HDTM bu bankaların faaliyetleriyle ilgili olarak hesap ve kayıt düzenine dair usul ve esasları belirlemeye, kuruluş ve faaliyete

(2) 90/999 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, Resmi Gazete, 20.10.1990.

ilişkin işlemlerin bu karar hükümlerine uygunluğunu denetlemeye yetkilidir.

- Türkiye'de kurulu bulunan bankaların serbest bölgelerde şube açmaları ve faaliyetleri, 3182 sayılı Bankalar Kanunu hükümlerine tabidir.

3.Yatırımların, döviz kazandırıcı hizmetlerin ve işletmelerin teşviki ve yönlendirilmesine ait esasları yürürlüğe koyan 90/1116 sayılı kararnamenin serbest bölge yatırımları ve teşvikleri başlıklı bölümü (R.G. tarih 11.1.1990) (3):

- 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu'na göre serbest bölgeler gümrük hattı dışı olup, bu bölgelerde vergi, resim, harç, gümrük ve kambiyo mükellefiyetlerine dair mevzuat hükümleri uygulanmaz.

- Gelişmiş yöre ve normal yörelerde bulunan serbest bölgelerde yapılacak yatırımlarda (hizmet sektörü ile ilgili yatırımlar dahil) Kaynak Kullanımı Destekleme Primi oranı kaideten harcanan özkaynağın %20'sidir.

- 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu ile ilgili diğer mevzuatla belirlenen teşvikler serbest bölgelerde faaliyet gösteren bankalar için de geçerlidir.

- Serbest bölgelerde faaliyet gösteren bankalar, yurtdışında yerleşik bulunan gerçek ve tüzel kişiler ile Türkiye'de kurulu bankalardan mevduat kabul ederler. Bu mevduat için munzam uygulaması bakımından taahhüt sayılmaz.

(3) 90/1116 sayılı Kararname, Resmi Gazete, 11.1.1990.

- Serbest bölgelerde faaliyet gösteren bankalar, kendileri için ayrılmış bulunan sermaye, topladıkları mevduat merkezlerince kullanımlarına verilmiş ve/veya kredi kurumlarından kredi şeklinde alınmış fonlar toplamına eşit tutarlarda kredi açabilirler. Verebilecekleri gayrinakdi kredilerin tutarı da nakit olarak verilebilecek krediler toplamının 4 katını geçemez.

- Gayrinakdi kredilerde (akreditifler, kabul kredileri, v.b. dahil) nakit blokajı varsa, blokajdan geriye kalan kısım, gayrinakdi kredi sayılır.

- Bu bankalar yurtdışındaki, yurtiçindeki ve serbest bölgelerdeki gerçek ve tüzel kişilere kredi verebilirler ve uluslararası mal ve para hareketlerinin gerektirdiği her türlü bankacılık işlemlerine aracılık edebilirler.

- Serbest bölgelerde faaliyet gösteren bankalar, mevduat ve kredilere uygulayacakları faiz oranlarını, müşterilerden alacakları ücret, komisyon ve masraflarını hiçbir taban ve tavanla kısıtlı olmaksızın serbestçe belirlerler.

- Türkiye'de yerleşik kişiler tarafından bu bankalardan temin edilen krediler, alınan garantiler ve akreditif teyidleri, yurtdışından sağlanan kredi, garanti ve akreditif teyidi hükmündedir.

- Serbest bölgelerde bankacılık işlemleri konvertibl dövizlerle yapılır; bankalar elde ettikleri her türlü kazanç ve iratlarını istediklerinde Türkiye'nin diğer kesimlerine ve yurtdışına transfer etmekte serbesttir.

- Serbest bölgelerde faaliyet gösteren bankaların denetimi ve tabi olacakları hesap ve kayıt düzenlerine ait usul ve esaslar ile bu kararda hüküm bulunmayan hususlar için Bankalar Kanunu ile 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu ve kanunlara ilişkin diğer mevzuatta yer alan hükümler uygulanır.

90/1116 sayılı kararlar, serbest bölgelerde faaliyet gösteren bankaların açabilecekleri kredilere sınırlama getirilmiştir. Ancak aşağıda görülen 90/898 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı 1 no'lu tebliği ile anılan sınırlama kıyı bankacılığı için kaldırılmıştır.

4. Serbest bölgelerde banka kurulması ve yabancı bankaların şube açma esaslarına dair 90/999 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı hakkında 1 no'lu tebliğ (R.G. tarih 19.12.1990) (4):

1) Kıyı bankacılığı faaliyetlerinde bulunmak üzere banka kurma şartları ve başvuru esasları şunlardır:

- Anonim şirket şeklinde kurulmaları,
- Ortaklardan birinin Türkiye'de veya yurtdışında kurulmuş bir banka veya finans kurumu olması ve kurulacak bankanın sermayesinin en az %40'ına sahip bulunması,
- Hisse senetlerinin tamamının nakit karşılığı çıkarılması,
- Başlangıçta ödenmiş sermayenin 1 milyon ABD doları ve muadili konvertibl döviz karşılığı TL'dan az olmaması,
- Ana sözleşmenin mevzuata aykırı hükümler taşıması.

(4) 90/999 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı Hakkında 1 no'lu Tebliğ, Resmi Gazete, 19.12.1990.

Buradan, Türkiye'de faaliyet gösterecek yerli ve yabancı bankaların ancak yeni kurulacak bir banka aracılığıyla kıyı bankacılığı yapabileceği anlaşılmaktadır.

2) Kıyı bankacılığı faaliyetlerinde bulunmak üzere kurulacak bankaların başvuru dilekçelerine,

- Gerçek ve tüzel kişi kurucuların isim, tabiyet ve görüşleri,
- Ortaklık ana sözleşme taslağının noterce onaylı örneği,
- Tüzel kişi ortakların ortaklık yapısı ve son 3 yıla ait bilanço ve kar-zarar cetvelleriyle faaliyetleri hakkında kapsamlı bilgilerin, görev alacak yetkililerin özgeçmişlerinin eklenmesi gerekmektedir.

3) Kuruluş izni alan bankalar, kuruluşları ticaret mahkemesince onaylandıktan ve ticaret siciline tescil ve ilan edildikten sonra Müsteşarlığa;

- Bankanın ödenmiş sermayesini tevsik edici bilgileri,
 - Tescilinin ilan edildiği ticaret sicil gazetesini,
 - Yeni kurulan bankalarda banka ana sözleşmesi örneğini,
 - Bankanın adresini,
 - Bankanın yönetim ve denetim kurulu kadrosu ile ilgili açıklamaları,
- göndererek faaliyete geçebilirler.

4) Kıyı bankacılığı faaliyetlerinde bulunmak üzere gerekli izni aldıktan sonra kurulan bankaların ve açılan yabancı banka şubelerinin uyması gereken hükümler, yukarıda mevzuat hükümleri çerçevesinde olduğundan, ayrıca verilmemiştir.

5) Bu bankaların hesap ve kayıt düzenine ilişkin esaslar şöyledir:

- Bu bankalarca hesap dönemini izleyen 3 ay içinde bilanço ve kar-zarar cetvelleri iki yetkili imzasını taşıyacak şekilde HDTM'na ve TCMB'na gönderilir.

- Bu bankalar işlemlerini kayıt dışı bırakamayacakları gibi, gerçek mahiyetine uygun düşmeyecek şekilde muhasebeleştirmezler ve yardımcı defterler ile kayıtlar ve muhabirleri ile hesap uygunluğu sağlamadan bilançolarını kapatamazlar.

- Bankalar aldıkları yazıların asıllarını veya kopyalarını ve yazdıkları yazıların suretlerini 10 yıl saklamak zorundadırlar.

- HDTM tarafından tespit edilecek örneğe uygun olarak düzenlenecek hesap özetleri, Mart, Haziran, Eylül ve Aralık sonu itibariyle takip eden ay sonuna kadar, 2 yetkili tarafından imzalanarak HDTM ve TCMB'na gönderilir.

- Faaliyetlerin izlenmesi amacıyla HDTM ve TCMB bu bankalardan cetvel ve sair bilgileri istemeye yetkilidir.

6) Bu bankaların denetimine ilişkin esaslar şöyledir:

- Serbest bölge bankaları ve bölgelerde kıyı bankacılığı faaliyetlerinde bulunacak bütün bankaları denetlemeye HDTM yetkilidir.

- Bu denetimler sonucu mevzuata aykırı faaliyetleri tespit edilen bankalardan Müsteşarlık uygun bir süre vererek bu aykırılıkların giderilmesini isteyebilir.

5. Serbest Bölgelerde (Kıyı Bankacılığı da dahil) Faaliyette bulunan Bankaların Karşılık Yükümlülüklerinin Düzenlenmesine dair

T.C.M.B. Tebliği (R.G. tarih 22.1.1991) (5):

1211 sayılı kanununun 40-II-a maddesinin verdiği yetkiye istinaden serbest bölgelerde (kıyı bankacılığı da dahil) faaliyette bulunan bankaların yurtdışında yerleşik kişilerden ve Türkiye'de kurulu bankalardan kabul ettikleri mevduat, mevduat munzam karşılık ve umumi disponibilite yükümlülüğüne tabi bulunmamaktadır.

6. İstanbul Ataköy Turizm Kompleksi'nde Bulunan Galleria Ünitesinin C Blok 1. ve 2. Katlarının Kıyı Bankacılığı Faaliyetlerinin Yürütülmesi İçin Serbest Bölge Olarak İlan Edilmesiyle İlgili 90/1210 sayılı Karar (R.G. 6.12.1990) (6):

İstanbul, Ataköy Turizm Kompleksi'nde bulunan Galleria ünitesinin C Blok 1. ve 2. katlarındaki ilgili bölümlerin kıyı bankacılığı faaliyetlerinin yürütülmesi amacıyla serbest bölge olarak belirlenmesi; Devlet Bakanlığınının 29/11/1990 tarihli ve 1258 sayılı yazısı üzerine, 3218 sayılı Serbest bölgeler kanununun 2. maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 30/11/1990 tarihinde kararlaştırılmıştır.

7. Bakanlar Kurulu'nun 90/1210 sayılı kararıyla kıyı bankacılığı faaliyetlerinin yürütülmesi amacıyla Ataköy Turizm Kompleksi'ndeki Galleria ünitesinin C Blok birinci ve ikinci katlarındaki ilgili bölümlerinde serbest bölge ilan edilen İstanbul Atatürk Havalimanı serbest bölgesi kıyı bankacılık merkezinin yönetmeliği (R.G. tarih 13.5.1990) (7):

(5) TCMB Tebliği, Resmî Gazete, 22.1.1991.

(6) 90/1210 sayılı Karar, Resmî Gazete, 6.12.1990.

(7) Kıyı Bankacılığı Yönetmeliği, Resmî Gazete, 27.2.1991.

1) Faaliyet konuları:

İstanbul Atatürk Havalimanı Serbest bölgesi kıyı bankacılığı merkezinde Bakanlar Kurulu 'nun 90/999 sayılı kararlarında ve bu kararlara dayanılarak çıkarılan veya çıkarılacak mevzuatta belirtilen kıyı bankacılığı faaliyetleri yürütülür.

2) Başvuracak bankalar:

Kıyı bankacılık merkezinde faaliyette bulunabilecek bankalar, HDTM'nin bağlı bulunduğu bakanlık tarafından çıkarılan 1 no'lu tebliğde açıklandığı şekilde, ya bu amaçla kurulacak bankalar, veya halen Türkiye'de fiilen bankacılık faaliyetlerinde bulunan yabancı bankaların şubeleridir. Anılan tebliğde, bu bankaların veya şubelerin sahip olması gereken özellikler de yer almıştır.

3) Faaliyet ruhsatının alınması:

Bu merkezde faaliyet gösterecek bütün bankalar 3218 sayılı kanun gereği, DPT'den faaliyet ruhsatı almak zorundadır. Faaliyet ruhsatı alacak bankalar;

- HDTM'nin bağlı olduğu bakanlık 1 no'lu tebliğe göre kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunmak için alacakları banka kurma veya şube açma iznini,
- Bankanın yabancı ortağı varsa bu konuyla ilgili olarak DPT Yabancı Sermaye Başkanlığı'ndan alacakları izin belgesini,
- Faaliyet ruhsatı, müracaat formu ve eki (Faaliyet ruhsatı yıllık ücreti) makbuzunu bir dilekçe ekinde DPT Müsteşarlığı

Serbest Bölgeler Başkanlığı'na verirler. Başkanlık bu dilekçeyi iki iş gününde cevaplandırır. Başkanlığın faaliyet ruhsatı verilmesi konusundaki uygun görüş yazısını alan bankalar, yazı tarihini takip eden bir ay içinde İstanbul Ataköy Turizm Kompleksi Galleria ünitesinde bulunan işyerlerini, Bölge müdürlüğü koordinatörlüğünde Ataköy Turizm Tesisleri ve Ticaret A.Ş. firmasından kiralar ve kira sözleşmesinin bir örneğini Serbest Bölgeler Başkanlığı'na vererek faaliyet ruhsatını alırlar. Faaliyet ruhsatı 10 yıl olup, bu süre tarafların uygun görüşüyle 10. yılın sonunda tekrar uzatılabilir.

4) Faaliyet ruhsatının iptali:

Serbest Bölgeler Kanunu ile bu yönetmelik ve ilgili diğer mevzuata uyulmadığının veya bankanın faaliyet ruhsatı almak için yaptığı başvuruya göre haiz olduğu şart ve niteliklerin yitirilmiş olduğunun bölge müdürlüğünce tespit edilmiş olması veya bankanın işyerlerini kullanma hakkını kaybetmesi hallerinde faaliyet ruhsatı iptaline gidilir.

5) Teşvikler:

-Bölge faaliyetleri nedeniyle elde edilen kazançlar her türlü vergi, resim ve harçlardan muaf olup, kambiyo mükellefiyetlerine dair mevzuata da tabi değildir.

- Bankaların bölge faaliyetleri dolayısıyla elde ettikleri kazanç ve iratlar, Türkiye'nin diğer yerlerine getirildiğinin kambiyo mevzuatına göre tesviki halinde de gelir ve kurumlar vergisi ödemezler.

- Bankalar Serbest Bölge İdaresi'ne haber vererek, kazançlarını istedikleri ülkeye transfer etmekte serbesttirler.
- Yurtdışından bölgeye getirilen mallar için gümrük resmi, harcı, belediye resmi, v.b. ödemeler yapılmaz.
- 3218 sayılı kanunun geçici 1. maddesi hükmü gerğince, kıyı bankacılığı merkezinin faaliyete geçişinden itibaren 10 yıl süreyle 2822 sayılı kanunun grev ve lokavt ile arabuluculuk hükümleri uygulanmaz.
- Ayrıca bankalar bakanlar kurulu kararnamelerinde yer alan teşviklerden de yararlandırılabilirler.

6) Çalışma Esasları:

Bölgede faaliyet gösteren bankalar ve bu bankalar nezdinde çalışanlar TC çalışma mevzuatı hükümlerine tabi tutulurlar. (Bu yönetmeliğin grev, lokavt ve arabuluculuk hükümleri hariç) Türkiye sınırları içindeki işyerleri için öngörülen asgari ücret ve fazla mesai esasları bölge bankaları için de uygulanır.

7) Yabancı için çalışma izni:

Bankalar serbest bölgede çalıştırmak için ihtiyaç duydukları yabancı yönetici ve uzmanları DPT müsteşarlığı ve bölge müdürlüğünün çalışma izni ile istihdam edebilirler.

8) Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Esasları:

Bankalarda çalışanlara yabancı uyruklular da dahil, TC sosyal güvenlik mevzuatı uygulanır. Bankalar personeline çocuk yardımı,

yakacak ve giyim yardımları yapmakla yükümlü olup, diğer sosyal yardımlar için ise personeli ile yaptıkları sözleşmelerde yer alan hükümlere uymak zorundadırlar.

9) Bölgeiçi Hizmetleri:

Bölgede faaliyette bulunan bankaların ihtiyaç duydukları elektrik, su, haberleşme, temizlik v.b. hizmetler ile bakım ve onarım hizmetleri Ataköy Turizm ve Ticaret A.Ş. tarafından kira sözleşmesinde belirtilen esaslar dahilinde yerine getirilir.

10) Fon Ödemeleri ve Harcamalar:

Serbest Bölgeler Kanunu'nun 7. maddesi uyarınca kurulan "Serbest Bölgeleri Tesis ve Geliştirme Fonu"na İstanbul Atatürk Havalimanı Serbest Bölgesi kıyı bankacılığı merkezi ile ilgili olarak tüm ödemelerin yapılabilmesi için TC Merkez Bankası nezdinde İstanbul kıyı bankacılığı hesabı açılır.

11) Fona Yapılacak Ödemeler:

- Bankaların Türkiye'de mukim gerçek ve tüzel kişilere verdikleri nakdi krediler nedeniyle nakden ve hesaben kendi lehlerine aldıkları paralardan %5 oranında ve takip eden 90 gün içinde aldıkları kesintilerdir. (Fon kesintisi kıyı bankacılığında sadece nakit kredilerden sağlanacak faiz gelirlerinde %5 oranında yapılırken, diğer serbest bölge yönetmeliklerine göre serbest bölge bankacılığında tüm bölge faaliyetlerinde elde edecekleri gelirlerden %4 oranında fon kesintisi yapılması hükme bağlanmıştır. Bu durum serbest bölge bankacılığı karşısında kıyı bankacılığına önemli bir avantaj sağlamaktadır.)

- Bankalar tarafından DPT Müsteşarlığı Serbest Bölgeler Başkanlığı'ndan alınan faaliyet ruhsatı karşılığı olmak üzere USD 50.000 veya eşdeğeri konvertibl döviz olarak ödenen faaliyet ruhsatı yıllık ücretidir.

12) Büro Malzemeleri:

Bankalar ihtiyaç duydukları büro malzemelerini Türk Parası'nın kıymetini koruma hakkındaki karar uyarınca aynı sermaye olarak DPT Müsteşarlığı'nın izniyle bölgeye getirebilir. Bölge Müdürlüğü onayı ile bankalar tarafından bölgeye getirilen, ancak ticari amaçlı olmayan Türkiye mahreçli mallar, isteğe bağlı olarak ihracat işlemine tabi tutulmayabilir.

13) Kira Sözleşmesi'nin Yapılması:

DPT Müsteşarlığı Serbest Bölgeler Başkanlığı'nca faaliyet ruhsatı verilmesi uygun görülen bankalar, Ataköy Turizm Tesisleri ve Ticaret A.Ş. ile temasa geçerek, işyerlerini tespit ederler ve kira sözleşmelerini yaparlar. Ataköy Turizm Tesisleri ve Ticaret A.Ş. işyerlerinin metrekaresini başlangıçta yıllık USD 150 olarak kiralar ve her yıl en çok %50 artırabilir. Yer tespiti ve kira sözleşmesinde bulunması gereken hususlar hakkında çıkacak anlaşmazlığın halli için DPT Müsteşarlığı'nın kararına göre hareket edilir.

14) İşyerlerini Kapatma ve Tasviye:

Bölgede işyerlerini kapatarak tasviye etmek isteyen banka, tasviye tarihinden en az bir ay önce bu durumdan Serbest Bölgeler Başkanlığı ile HDTM'nı haberdar eder ve genel hükümlere göre

gereğinin yapılmasına giderek işlemlerini tamamlar.

15) Müracatların Yapılış Şekli:

- Kıyı bankacılığı merkezinde faaliyet göstermek isteyen bankalar, HDTM'nin bağlı olduğu bakanlıktan aldıkları banka kurma veya şube açma izni yazısı ile yabancı ortak varsa DPT Yabancı Sermaye Başkanlığı'ndan aldıkları izin belgesi fotokopilerini, faaliyet ruhsatı müracat formunu ve eki faaliyet ruhsatı yıllık ücret makbuzunu bir dilekçe ekinde DPT Müsteşarlığı Serbest Bölgeler Başkanlığı'na elden verirler.

- Serbest Bölgeler Başkanlığı yapılan müracatları iki işgünü içinde cevaplandırır. Uygun görüş yazısını alan bankalar yazı tarihini takip eden 1 ay içinde Ataköy Turizm Tesisleri ve Ticaret A.Ş.'den işyerlerini kiralayarak, kira sözleşmesinin fotokopisini Serbest Bölgeler Başkanlığı'na verir ve faaliyet ruhsatlarını alırlar. Faaliyet ruhsatı süresi 10 yıl olup, dönem sonunda tekrar 10 yıl için uzatılabilir. Ruhsatın alınmasıyla kıyı bankacılığı merkezinde faaliyete geçebilmek için gerekli bütün işlemler tamamlanmış olur.

C. Serbest Bölge Bankacılığı ve Kıyı Bankacılığı Arasındaki Farklar

Serbest bölge yasasının kabulü kıyı bankacılığına ilgiyi artırmıştır. Ülkemizde serbest bölge bankacılığının ve kıyı bankacılığının çoğu kez eş anlamlı olarak kullanıldıkları gözlenmektedir. Serbest bölgelerin varlığı kıyı bankacılığını kolaylaştıran bir etmendir. Ancak kıyı bankacılığının mutlaka

serbest bölge sınırları içinde yapılması gerekmez. Dünyada serbest bölgelerin olmadığı pek çok ülkede kıyı bankacılık işlemleri yapılmaktadır. Ülkemizde de coğrafi konumu, tarihi ve kültürel önemi, nispeten yetişmiş personeli, ulaşım ve iletişim olanakları ile İstanbul'un kıyı bankacılığı merkezi olma şansı daha fazladır.

Serbest bölgelerdeki bankacılık faaliyetlerinin iki grup halinde sınıflandırıldıkları görülmektedir. Atatürk Havalimanı Serbest Bölgesine bağlı Ataköy Galleria'da kıyı bankacılığı yapacak bankalar bir grubu, diğer serbest bölgelerdeki bankalar ise ikinci grubu teşkil etmektedir (8).

Kıyı bankaları ve serbest bölge bankaları arasında mevzuat açısından bir karşılaştırma yapıldığında şu farklılıklar görülmektedir:

1- Kıyı bankaları Bankalar Kanunu'na tabi değildir; ancak serbest bölgelerde faaliyet gösteren bankalar bankalar kanununa tabidir. Böylelikle serbest bölgelerde faaliyette bulunan bankalar açacakları kredi miktarıyla ilgili kısıtlamalara tabi olurken, kıyı bankalarına herhangi bir kısıtlama getirilmemiştir (9).

2- Kıyı Bankacılığı Merkezi'nde faaliyet gösterecek bankalar Türkiye'nin başka bir yerinde ve Türkiye'nin diğer yörelerindeki bankalar da Kıyı Bankacılığı Merkezi'nde faaliyet gösteremez. Ancak diğer serbest bölgelerdeki bankacılık faaliyetleri için

(8) Seçkin Aydın, "Ülkemiz Serbest Bölge Bankacılığında Son Durum", Dünya Gazetesi, 16.8.1991.

(9) Offshore Banking and Other Banking Activities In the Turkish Free Zones, DPT Serbest Bölgeler Başkanlığı, No.11, Şubat 1991, s.22.

böyle bir kısıtlama yoktur (10).

3- Kıyı bankacılığı Merkezi'nde faaliyet gösterecek bankaların tabi olacağı muhasebe, denetim, lisans alınması ilkeleri tebliğlerle belirlenirken, serbest bölge bankaları için kanunla belirlenmiştir.

4- Öte yandan, kıyı bankalarının yönetim organları, mevduatta zamanaşımı, gayrimenkul üzerine işlemler gibi konular henüz tam açıklığa kavuşturulmamıştır.

D. Mevzuatın oluşturulmasından sonra ortaya çıkan durum ve görüşler:³

Yaklaşık 3 sene önce yapılan düzenleme ile Türkiye'de başlatılması planlanan kıyı bankacılığı konusunda günümüze kadar önemli bir gelişme olmamıştır. Türkiye'nin Körfez Savaşı sırasında tanıştığı ve oldukça hızlı bir şekilde yasal düzenlemelerini gerçekleştirdiği kıyı bankacılığında somut adımlar aynı hızla atılamamıştır.

Bugüne kadar yapılan kıyı bankacılığı müracatlarından iki Arap sermayeli yabancı bankanın başvuruları değerlendirilmiş ve bu bankalara ön izin verilmiştir. Ancak bu bankalar kıyı bankacılığı konusunda faaliyete geçmemiştir. Türk bankalarından Adabank, İmar Bankası, Finansbank ve Demirbank'ın başvuruları ise tekemmül etmemiştir; yani bu başvurulara cevap verilmemiştir. Bu bankalara cevap verilmemesinde, Hazine'nin yabancı bankalara öncelik verme, yabancı bankalar bu merkezde faaliyete geçmeden yurtiçi

(10) Offshore Banking and Other Banking Activities In the Turkish Free Zones, DPT Serbest Bölgeler Başkanlığı, No.11, Şubat 1991, s.22.

bankaların yaptıkları başvurularını değerlendirmeye almama prensibi rol oynamıştır. Hazine'yle yapılan görüşmede, yurtiçi bankaların ilk defa kıyı bankacılığına soyunuyor olmaları nedeniyle, Hazine'nin bu konuya ihtiyatla yaklaştığı ve bu nedenle önceliği yabancı bankalara tanıdığı öğrenilmiştir. Ayrıca, Türkiye'nin kıyı bankacılığı uygulamasına geçmesinden amacı, özellikle Arap kökenli olmak üzere yabancı sermayeyi çekebilmek olduğu belirtilmiştir.

Türkiye'de 1976 yılından bu yana özel izinle kıyı bankacılığı yaptığı çeşitli kaynaklarca belirtilen Arap-Türk Bankası'nın ise yaptığı bankacılık işlemlerinin kıyı bankacılığı sayılamayacağı ifade edilmiştir. Özel izinle kambiyo kısıtlamalarından muaf tutulan Arap-Türk Bankası'nın artık bu kısıtlamaların tamamen kaldırılmasından sonra özellikli uygulamasının kendiliğinden son bulduğu, ayrıca döviz olarak tuttuğu sermayesini de artık TL olarak tuttuğu kaydedilmiş ve bu bankanın herhangi bir ayrıcalığı kalmadığı belirtilmiştir.

Türkiye'de kıyı bankacılığı için gelecek göremeyen Hazine yetkilileri Kuzey Kıbrıs'ın bu alanda ve bölgedeki boşluğu doldurmaya aday olduğunu belirtmiştir.

1. Bankacılık Çevrelerinin Görüşleri

Serbest bölgelerin kurulması ve faaliyete geçmesiyle Türkiye'nin gündemine giren kıyı bankacılığının gelişmesi için serbest bölgelerdeki işlem hacminin artması gerekmektedir. Bankacılık çevreleri, şu andaki işlemlerini serbest bölge bankacılığı olarak

nitelendirmektedirler(11). Bazı bankacılık çevreleri yasal çerçeveyi yeterli ve iyi düşünölmüş olarak nitelerken, bazıları da yasal boşluklardan yakınmaktadırlar.

Öte yandan kıyı bankacılığı için sermaye birikiminin yeterli düzeye erişmiş olması gerekmektedir. Türkiye'nin en önemli dezavantajı sermaye birikiminin yeterli düzeyde olmaması olmuştur. Sermaye birikimi olmadan, tasarruf düzeyi yükselmeden ve sermaye piyasası gelişmeden, kıyı bankacılığı da gelişim gösterememiştir.

Bankacılık çevreleri, Türkiye'de serbest bölgelerde kıyı bankacılığının iki şekilde etkin olabileceğini savunmaktadır: Bunlardan ilki bankacılık faaliyetlerinin yaratılması, diğer de bankacılık faaliyetlerinin saptırılmasıdır (12).

Bankacılık işlemlerinin yaratılması ile bölgedeki işlem hacminin artması ifade edilirken, faaliyetlerin saptırılması ile yabancı bankaların faaliyetlerini bu bölgelere yöneltmesi kastedilmektedir. Dolayısıyla, Türkiye'de kıyı bankacılığının gelişmesi durumunda, kıyı bankacılığından en çok faydalanacaklar, yabancı bankalar olacaktır.

Öte yandan, Türkiye'de kıyı bankacılığı uygulamasına bir türlü geçilememesi nedeniyle, yabancı bankalar kıyı bankacılığı yapmak üzere bölgeye gelmemiştir.

(11) "Kıyı Bankacılığı İsteneni Veremiyor", Dünya Gazetesi, 12.10.1989.

(12) A.G.K.

Türkiye Garanti Bankası A.Ş.'nin kıyı bankacılığı ve serbest bölge bankacılığı konusunda Ağustos 1985'de İstanbul'da gerçekleştirdiği toplantıya yüksek düzeyde katılım gerçekleşmesi, o günlerde konuya çok önem verildiğini göstermektedir.

1990 yılında ise serbest bölgelerdeki deneyim gözden geçirilerek yeni atılımlar gerçekleştirilmiştir. Ülkemizde serbest bölgelerde ilk bankacılık faaliyeti Mersin Serbest Bölgesi'nde 28.3.1988'de T. Garanti Bankası tarafından gerçekleştirilmiştir.

Serbest bölgelerde yapılan bankacılık faaliyetlerinin elde ettiği birikimi ve ihtiyaçlarını değerlendirmek üzere Şubat 1990'da Mersin'de ve daha sonra da Ankara'da bir dizi toplantı yapılmış, Ankara'da yapılan ilk toplantıya HDTM, TCMB, Bankalar Birliği ve ilgilenen bankaların katılımları temin edilmiş ve bu toplantıda Bankalar Birliği koordinatörlüğünde, kıyı bankacılığı da dahil olmak üzere serbest bölgede yapılacak bankacılık faaliyetlerinin esaslarının belirlenmesi istenilmiştir (13).

İstanbul Ticaret Odası'nın 24.9.1991'de gerçekleştirdiği kıyı bankacılığı konusundaki seminerde konuşmacılar, Türkiye'nin kıyı bankacılığından çok şey kazanabileceğini belirtmiş, Türkiye'de henüz oluşmaya başlayan kıyı bankacılığının faaliyet alanı olarak serbest bölge ve ayrı bir banka gibi sınırlamalardan kurtarılması gerektiğini savunmuşlardır. Seminerde, kıyı bankalarının serbest bölgelerde kurulması gereğiyle ilgili olarak, HDTM'den İhsan Fevzibeyoğlu, kıyı bankacılığının Türkiye için yeni bir uygulama olduğunu, ihtiyatlı olmak amacıyla ilk adımların serbest

(13) İlhan Baltacıoğlu, "Serbest Bölgeler ve Kıyı Bankacılığı", Kıyı Bankacılığı Seminer Notları, İTO, No.1992-6, s.44.

bölgelerde atılmasının yararlı görüldüğü, zamanla uygulamanın yaygınlaştırılacağını savunmuştur. Ayrıca kıyı bankalarının ayrı bir banka şeklinde kurulması konusunda, "ilk etapta gelecek ya da aniden çekilecek büyük fonların banka bünyelerini etkilememesi", diğer bankaların böylece risklerden müstakil tutulmasının(14) amaçlandığını belirtmiştir.

Aynı seminerde, bir finans merkezi olma açısından İstanbul'da altyapı problemlerinin bulunduğuna dikkat çekilmiştir.

Ayrıca, İstanbul'un (birtakım işlemlerin üzerinden geçirildiği) kayıt merkezi şeklinde işleyen bir kıyı bankacılığı merkezi değil de, tüm finans altyapısının olduğu, personeliyle, teknik donanımıyla gelişmiş bir fonksiyonel merkez olması yolunda çalışmalar yapılması gereği vurgulanmıştır.

Avrupa Topluluğu'nun Tek Pazar sistemine geçmesiyle birlikte AT'a girmeyi hedefleyen Türkiye'nin kıyı bankacılığından ne beklediği konusu ile ilgili olarak, kıyı bankacılığı uygulamasını başlatma kararının Topluluk'a giriş çalışmalarından bağımsız bir şekilde geliştiği vurgulanmıştır.

AT'a giriş çalışmalarınının 1960'lardan bu yana devam ettiği ve ne zaman gerçekleşeceğine dair kesin görüşlerin olmadığı, kıyı bankacılığından faydalanma süresinin çok önemli olmadığı belirtilmiştir. Amacın yurtdışından düşük maliyetli fon sağlanması olduğu vurgulanmıştır. Kıyı bankacılığıyla ilgili çalışmaların AT'a girişten tamamen bağımsız bir şekilde, Körfez

(14) İhsan Feyzibeyoğlu, "Kıyı Bankacılığından Neler Bekleniyor, Uygulamadaki Durum", Kıyı Bankacılığı Seminer Notları, İTO, No.19926, S.24-25

krizi, doğu blokundaki gelişmeler, içeride de teknolojik gelişim, bankacılık anlayışındaki değişimlere bağlı olarak başlatıldığı ifade edilmiştir.

Türkiye’de kıyı bankacılığının geleceğine yönelik çeşitli bankacıların görüşleri de bu konuda ışık tutmaktadır.

Eurotürk Yürütme Kurulu Başkanı Yavuz Canevi, Körfez krizi ve 1992 Avrupa Tek Pazarı’nın kıyı bankacılığı açısından Türkiye’ye çok büyük bir fırsat yarattığını belirtmiştir (15).

Ancak Canevi, "kıyı bankacılığı olgusuna dar çerçeveden bakıldığını" ve bu yaklaşımın sistemin geleceğine yönelik potansiyel bir tehlike olabileceğini belirtmiştir. Bir kıyı bankacılığı merkezi olması planlanan Türkiye’de başta bankacılık olmak üzere, ulaştırma, sigorta gibi hizmetlerin gelişmiş olması gerektiğini, deniz ticaretine önem verilmesi ve kıyı bankacılığı sistemi içinde gemilerdeki kayıt sisteminin de tekrar gözden geçirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Kısaca altyapı eksiklikleri, kıyı bankacılığı merkezlerinde bankacılığın yanısıra, ilgili diğer sektörlere de yeterli ilginin gösterilmesi halinde kıyı bankacılığının Türkiye açısından yararlı olacağı belirtilmektedir.

Akbank genel müdürü Hamit Belli (16), Yapı Kredi Bankası genel müdür yardımcısı Tayfun Bayazıt (17) ve Impexbank eski genel müdürü Metin Boysan (18), kıyı bankacılığının gelişmemesini serbest

(15) "Kıyı Bankacılığı Olgusuna Dar ereveden Bakılıyor", Dünya Gazetesi, 9.10.1990.

(16) "Kıyı Bankacılığı İsteneni Veremiyor", Dünya Gazetesi, 12.10.1989.

(17) A.G.K.

(18) "Bankacıların Gündeminde Kıyı Bankacılığı Ağırlık Kazanıyor", Dünya Gazetesi, 27.4.1988.

bölgelerdeki işlem hacminin düşük kalması ile ilgili olarak ele almışlar ve serbest bölgelerde işlem hacminin düşük kalması nedeni ile kıyı bankacılık faaliyetlerinin de gelişemediğini, serbest bölgelerin gelişmesi ile bu tür bankacılığın da gelişeceğini ifade etmişlerdir. Ancak hiçbir ticari işlem olmadan da, Bahreyn'de olduğu gibi kıyı bankacılığının gelişebileceğini söyleyen Bayazıt, buradaki kritik noktanın uluslararası güvenilir bir finans merkezi haline gelmek olduğunu belirtmiştir.

Bazı şartlara bağlı da olsa, kıyı bankacılığı konusunda olumlu görüşlere sahip olan bankacıların yanısıra, bu konuya olumlu yaklaşmayan bankacılar da vardır; bunlardan biri de Atilla Uras'tır. Türkiye'de kıyı bankacılığının vergi açısından önemli bir avantajının bulunmadığını söyleyen Uras, bankaların zaten devlet tahvili ve hazine bonoları ile vergi yüklerini hafiflettiklerini belirtmektedir (19). Kıyı bankacılığının dünyadaki geleceğiyle ilgili olarak, 1992'de AT'da sınırlar kaldırıldıktan sonra 1970'li yılların bankacılığının ürünü olan kıyı bankacılığının da bu ülkeler arasındaki mali sınırlar ve sınırlamalar kalktıkça devre dışı kalacağını, bunun da önümüzdeki 10 sene içinde gerçekleşebileceğini söylemektedir. Öte yandan, Türkiye'deki kıyı bankacılığının geleceğinin Ortadoğu'nun politik ve ekonomik istikrarına bağlı olduğunu, Ortadoğu'nun petrol gelirlerinde bir sıçrama olmaması halinde, kıyı bankacılığının gelişemeyeceğini ifade etmektedir.

Bankacıların yanısıra, akademik çevreler de kıyı bankacılığına temkinle yaklaşmakta ve bu konuda fazla umutlu olmamaktadırlar.

(19) Levent Akbay, "Kıyı Bankacılığı İçin Yeterli Teşvik Verildi", Dünya Gazetesi, 23.4.1991.

Kıyı bankacılık merkezlerinin üstün ve farklı hizmet sunmak için birbirleriyle rekabet halinde olmaları, fonları ülkeye çekmek için son derece pahalı teknik donatım ve uzman personel gereğinin üzerinde durularak, son yılların olumlu gelişmelerine rağmen, bankalarımızın bu tür bir birikime sahip olmadıkları görüşü ortaya atmıştır (20).

Öte yandan Türkiye'nin hiçbir zaman bir vergi cenneti olamayacağı, çünkü vergi konusunun Türkiye için duyarlı bir konu olduğu, ayrıca Türkiye'nin politik, sosyal ve ekonomik yapısı açısından Tropik adalarla hiçbir benzerlik göstermediği kaydedilmiştir.

Genel olarak, Türkiye'nin kıyı bankacılığı uygulamasına geçememesi ülkenin kaybı olarak nitelenmiştir. Körfez Savaşı'nın sona ermesinden sonra bu konuda önemli bir merkez olan Bahreyn'in yeniden hareketlenmesine karşın, Türkiye bölgenin en istikrarlı ülkelerinden biri olarak kıyı bankacılığı için bir şans yakalamış, ancak Bahreyn'in fon potansiyeline sahip olmadığı için bu merkezin yerini alamamıştır (21).

2- Yapı ve Kredi Bankası'nın Bahreyn'deki Kıyı Bankacılığı Deneyimi:

Yapı ve Kredi Bankası'nın 1983 yılında Bahreyn'de açılan şubesi OBU (Offshore Banking Unit) olarak faaliyetini sürdürmektedir.

(20) Tefik Güngör, Dünya Gazetesi, 23.4.1991.

(21) Offshore Banking and Other Banking Activities In the Turkish Free Zones, DPT Serbest Bölgeler Başkanlığı, No.11, Şubat 1991, s.24-26.

Banka, Bahreyn'de yerleşik olmayan şahıs ve firmaların, Bahreyn dışındaki her türlü ticari işlemlerine aracılık etmektedir. Bankanın yapmakta olduğu işlemler şöyle özetlenebilir:

- Bahreyn'de yerleşik olmayan gerek Türk, gerekse diğer yabancı ülkelerdeki firmaların birbirleriyle yaptıkları ithalat ve ihracat işlemlerine aracılık etmek. Bunun için akreditifler açmak, teyid ve ihbar etmek, vesaik tahsillerine aracılık etmek,
- Türkiye'deki müteahhitlerimizin, yurtdışı taahhütlerinin gerektirdiği bankacılık işlemlerini yerine getirmek. Bu faaliyet içerisinde, Bahreyn dışındaki ülkelerdeki işverenlere hitaben müteahhitlerimiz namına muvakkat, kat'i ve avans teminat mektupları vermek, şantiye ve malzeme ihtiyaçları için nakit ve gayrinakit krediler sağlamak,
- İthalat, ihracat, garanti gibi işlemler için müşterilerine gayrinakit, finansman ihtiyaçları için de nakit krediler sağlamak,
- Para piyasalarında vadeli ve spot döviz alım satımları yapmak,
- Sendikasyonlara iştirak ederek konsorsiyum içindeki bankalarla birlikte verilen krediye belirli oranda katılmak veya sendikasyonlardan müşterilerinin ihtiyacı olan kredileri sağlamak.

Yukarıdaki faaliyetler muhtelif muhabir bankalardaki döviz hesapları ve muhabir bankaların şubeye sağladıkları kredi limitleri ile sürdürülmektedir. Bütün bu işlemlerden doğan

gelirler bankanın bilançosundaki karında yansımaktadır. Bankanın Bahreyn kıyı bankacılığı uygulamasından yararlandığı kolaylıklar da şöyledir;

- BMA'da (Bahrain Monetary Agency) karşılık tesis etmek ve belirli likidite oranına sahip olmak zorunluluğu bulunmamaktadır. Bu da şubeye, Türkiye şartlarıyla karşılaştırıldığında sahip olduğu fonların tamamını kullanabilmek açısından avantaj sağlamaktadır. Şube yalnızca aylık ara bilançolarını BMA'ya vermek zorundadır.

- Gelir ve sermaye vergisi olmaması, şubenin bilanço karını olumlu yönde etkilemektedir.

- Şube ile Türkiye'deki bankalar arasında en önemli fark ise şubenin BMA uygulamasına tabi olması, Türkiye'deki Bankalar Kanunu, Türk Parasının kıymetini koruma hakkında 30 sayılı Karar ve ekleri ile kambiyo mevzuatına tabi olmamasıdır.

E. Kıyı Bankacılığı'nın Türkiye Ekonomisi'ne Sağlayabileceği

Faydalar:

Körfez Savaşı'nın sona ermesinden sonra, kıyı bankacılığının önemli merkezlerinden olan Bahreyn'de bankacılığın yeniden hareketlenmesine karşın, Türkiye bölgenin en istikrarlı ülkesi olması nedeni ile kıyı bankacılığı için bir alternatif oluşturmuştur.

Özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılması ve Balkanlar'daki gelişmeler sonucu Türkiye'nin yeni bir finans merkezi olması için kıyı bankacılığı önemli avantajlar sağlayacaktır.

Kıyı bankacılığı özellikle dağılan Sovyetler Birliği'nde ve Balkanlar'da yatırım yapmak için sermaye ihtiyacında olan yatırımcılara imkan yaratabilir. Ulusal finans kaynaklarından kaynak temin edilebilir ve Türkiye özellikle bu ülkelerdeki doğal kaynakları ucuz yatırım projeleri ile harekete geçirebilir. Ayrıca orta ve uzak doğu ülkelerine yönelik transit ticaretin Türkiye'deki serbest bölgelere kaydırılması yine döviz kazandırıcı faaliyetlere neden olacaktır.

Kıyı bankacılığının ülke ekonomisine ticari işlem hacmini artırma, bankaların maliyetini düşürme ve karlılığını yükseltme, uzman kadro yetiştirme ve ülkenin dış mali itibarını artırma gibi yararları vardır. Ancak bu yararların yanısıra sistemin maliyetleri de bulunmaktadır. Bu maliyetlerin başında, kıyı bankacılık merkezlerini düzenleme ve denetleme gelmektedir. Bu nedenle, Türkiye'de ciddi bir fayda-maliyet analizi yapılmalıdır. Türkiye'nin kıyı bankacılığı potansiyeli değerlendirilirken, dış ekonomik ilişkilerin gelişmesi, yabancı yatırımcıların Türkiye'ye olan ilgisi, Türk işçilerinin yurda gönderdikleri para hacmindeki gelişme, Türk müteahhitlik hizmetlerinin dış piyasalardaki gelişimi gibi hususların iyi değerlendirilmesi gerekmektedir.

Kıyı bankacılığı doğal olarak bir ülkeye doğru para akımının doğmasını sağlar. Bu para akımları bu ülkenin imkanlarını dolaylı yoldan olsa da geliştirir. Bu işlemlerin sağlayacağı komisyonlar ve buralarda çalışacak insanlar, kıyı bankacılığının sağlayacağı avantajların başında gelmektedir.

Kıyı bankacılığı Türkiye'ye üzerinden muayyen bir fon akışının yapıldığı bir ülke özelliğini kazandıracaktır. Paranın kendisi ülkede kalmasa bile, işlemlerin çok büyük olmasından dolayı, dolaylı faydaları önemli boyutlara ulaşabilmektedir.

Kıyı bankacılığı Türkiye ile diğer pek çok ülke arasında finansal bağların kurulmasını sağlamanın yanısıra, telekomünikasyon, seyahat, turizm gibi konularda da önemli gelişmeler sağlayacaktır.

Bir başka avantaj da, kıyı bankacılığı yapılan bir ülkeye kredi sendikasyonları ve sermaye sendikasyonlarının daha çok ve kolay yapılmasıdır.

Kıyı bankacılığının yanısıra kıyı şirketçiliği de yaygınlık kazanmaktadır. Kıyı şirketçiliği de faaliyet gösterilen ülkenin içinden birtakım işlemlerin yapılmaması şartı ile vergi oranlarında çok büyük indirimler sağlanmasına dayanmaktadır(22). Bu indirimler bir takım para akımlarını temin etmektedir ve bu para akımları ülkeye dolaylı olarak faydalar sağlamaktadır. Vergi indirimlerinden yararlanabilmek için, yapılacak olan işlemlerin faaliyet gösterilen ülkeyi ilgilendirmemesi gerekmektedir. Örneğin herhangi bir şekilde bir malın İsviçre'den alınıp Suudi Arabistan'a satılması halinde faturalama işleminin ve banka muamelesinin Türkiye'deki kıyı bankacılığından geçmesi halinde, bu muamele vergiden muaf tutulabiliyorsa ve Türkiye'deki bir serbest bölgede bulunan bir şirket tarafından gerçekleştiriliyorsa, ülkemize doğru bir para akımının gerçekleşeceği açıktır(23).

(22) Üzeyir Garih, "Kıyı Bankacılığı ile Gelen Büyük Fırsat", Ekonomik Bülten, 29.10.1990-4.11.1990.

(23) A.G.M.

Türkiye'nin coğrafik açıdan çok elverişli olması kıyı şirketçiliğini de gündeme getirmektedir. Bu şirketlerde çalışacak olan personel iyi eğitilmiş personel olmaktadır. Türkiye'de eğitilmiş personel ihtiyacı arttıkça, eğitim seviyesi yükselecek ve iş bulma imkanları artacaktır.

Öte yandan, geliri yükselen insanlar kısa süre içinde daha iyi yerlerde oturmak isteyeceğinden konut sektörü de gelişecektir.

F. Türkiye'de Kıyı Bankacılığı'nın Uygulamaya Geçememesinin Nedenleri

Kıyı Bankacılığı için gerekli mevzuatın oluşturulmasından bu yana geçen üç yıl içinde Türkiye'de kıyı bankacılığı uygulamasına geçen banka olmamıştır. Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın kıyı bankacılığına yönelik en büyük beklentisinin yabancı sermayeyi ülkeye çekmek olması ve Türk bankalarının ilk defa kıyı bankacılığına soyunuyor olmaları nedeni ile Hazine bu konuya ihtiyatla yaklaşmış, ve bu nedenle önceliği yabancı bankalara tanımıştır. Bugüne kadar yapılan müracatlardan iki Arap sermayeli bankanın başvuruları değerlendirilmiş ve bu bankalara ön izin verilmiştir. Ancak bu bankaların faaliyete geçememesi, Türk bankalarının başvurularının cevapsız kalmasına yolaçmıştır. Kısacası Türkiye kıyı bankacılığı ile yabancı sermayeyi çekme konusunda başarılı olamamıştır.

Türkiye'nin en önemli dezavantajı sermaye birikimi ve fon potansiyelinin yeterli düzeyde olmaması olmuştur. Tasarruf düzeyinin düşük kalması, sermaye piyasasının da o tarihlerde fazla gelişmiş olmaması Türkiye için bir olumsuzluk yaratmıştır.

Öte yandan serbest bölgelerde işlem hacminin istenen seviyelere ulaşamaması da yabancı bankaların bu konuda isteksiz davranmalarına yolaçmıştır.

Ortadoğu'nun ekonomik ve politik istikrarı ve bu ülkelerin petrol gelirlerindeki artış, Bahreyn için olduğu kadar Türkiye için de büyük önem arz etmiştir. Ortadoğu'nun petrol gelirlerinde belirgin bir artış olmaması ile plase edilecek fon miktarında da önemli bir artış olmamış ve Türkiye'nin bu konudaki şansını kısıtlamıştır.

Dünya'daki kıyı bankacılığı merkezleri birbirleriyle yoğun rekabet içindedir. Bu rekabette pahalı teknik donatım ve uzman personel ülke için çok önemli avantajlardır. Yerel bankaların bu konuda Bahreyn kadar gelişmiş olmaması nedeni ile yabancı bankaların tercihi Türkiye olmamıştır.

Öte yandan Bahreyn'in Körfez Savaşı ile bir miktar yitirdiği popülerliğini savaş sonunda tekrar kazanması, Türkiye'nin rekabet şansını iyice azaltmış, bu merkezlerdeki bankaların faaliyetlerini başka bir ülkeye -Türkiye'ye- aktarma ihtiyacı ortadan kalkmıştır.

Bir kıyı bankacılığı merkezinin oluşumunda ekonomik istikrar son derece önemli bir unsurdur. Türkiye'de yüksek enflasyon, dış borçlardaki artışlar ve TL'nin konvertibiliteye geçememesi ekonomik istikrarın oluşmasını engellemiş, bu da yabancı bankaların Türkiye kıyı bankacılığı merkezine gelme konusunda isteksiz olmalarına yolaçmıştır.

Uluslararası bankaların Türkiye'de etkinlik göstermelerini sağlamak için politik ve ekonomik istikrar konusundaki kuşkuların giderilmesi, tutarlı, dengeli ve güvenilir bir mali yapının oluşturulması, uluslararası bankacılık konusunda deneyimli, merkezin yoğun çalışmalarını yürütebilecek çok sayıda kuruluşun oluşturulması, bu işlemleri yürütebilecek nitelikli personelin yetiştirilmesi, büyük finansal ve tamamlayıcı pazarların oluşturulması, iyi bir haberleşme ağı ile ileri düzeyde bir altyapının oluşturulması gerekmektedir (24).

Bu özelliklerde doyurucu düzeyde gelişme sağlanmadıkça, uluslararası bankaların ülkemizde kıyı bankacılığı yapmasını beklemek beklentiden öteye geçemeyecektir.

Yaklaşık üç sene önce yapılan düzenleme ile Türkiye'de başlatılması planlanan kıyı bankacılığı bu süre içinde uygulamaya geçememiş, bankacılık çevrelerinin bu konuya ilgisi azalırken, KKTC'nin getirdiği kıyı bankacılık yasaları ile kıyı bankacılığı KKTC'nin gündemine geçmiştir. Özellikle 1992 yılının ikinci yarısından itibaren KKTC'de peşpeşe kurulan bankaların toplam sayısı 24'ü bulmuştur.

KKTC'de kurumlar vergisi oranının %2 olması, faizlerden stopaj kesintisi yapılmaması, ayrılan karşılıkların TL mevduatta %15, döviz mevduatında %20 gibi düşük oranlarda olması ve banka kurmak için gerekli sermayenin Türkiye'ye oranla daha düşük olması, KKTC'de banka kurmayı Türkiye'ye göre daha cazip kılmakta ve

(24) Mehmet Gökçimen, "Kıyı Bankacılığı", Maliye Yayınları, No.35, Nisan-Haziran 1992, s.61.

bunun sonucu olarak da yatırımcılar KKTC'de banka kurup Türkiye'de şube açmayı tercih etmektedirler. Bir diğer avantaj da KKTC'nin uluslararası konumuyla ilgilidir. Avrupa ülkelerinin KKTC'yi Devlet olarak tanımaması, Kıbrıs'ı bir bütün olarak Rum yönetiminin temsil ettiği düşüncesiyle Kıbrıs Cumhuriyeti'ni tanınması, Rum kesimine sağlanan kolaylıklardan KKTC'nin de yararlanmasına imkan tanımaktadır.

KKTC'de yürürlükte olan 48/1990 sayılı Offshore Bankacılık Hizmetleri Yasası doğrultusunda ilk etapta 10 milyar TL olan zorunlu sermaye miktarı, kademeli olarak 15 milyar TL ve ardından da 25 milyar TL'ye çıkarılmıştır. Kıbrıs'ta banka kurmak için Para ve Kambiyo Müdürlüğü'nün izni, 25 milyar TL sermaye ve Bakanlar Kurulu'nun izni yeterli olmaktadır.

Halen KKTC'de faaliyet gösteren iki Alman ve bir Pakistan sermayeli kıyı bankasının yanısıra Türk sermayeli kurulan bankalar şunlardır(25): Kıbrıs Yatırım Bankası (Yahya Demirel), Kıbrıs Eurobank (Muzaffer Atılğan), Euro Textile Bank (Tekstilbank), Atlas Offshore Bank (Mustafa Süzer), Finansal Bank (Lale Cander), Rumeli Bank (Uzan Ailesi), Everest Bank (Abdullah Okumuş), Hürbank (Birinci Holding), Invest Bank Ltd. (Can Eliyeşil ve yabancı ortaklar), İmar Bank Offshore (Rumeli Ailesi), Özbek Offshore (Özaltın Ailesi).

Bir görüşe göre Türkiye'de uygulamaya geçemeyen kıyı bankacılığının yeni merkezi KKTC'dir. Diğer bir görüşe göre ise

(25) Vahap Munyar, "Bankacılıkta Kıbrıs Sevdası", Hürriyet Gazetesi, 17.1.1993.

KKTC'deki bankacılık uygulaması kıyı bankacılığı sayılamaz. Türkiye'de Hazine'den banka kurma izni alamayanlar, banka kurma izninin kolaylıkla verildiği KKTC'de banka kurmakta ve Türkiye'de karşılık ve vergi yükümlülükleri nedeniyle toplanan mevduatın yaklaşık yarısını kullanabilirken, burada karşılık oranlarının düşük olması nedeniyle fonlama maliyetini düşürmekte ve mevduata daha yüksek faiz verilebilmektedir. Örneğin Türkiye'deki bir banka yüksek mevduatı olan bir müşterisine, hesabına KKTC'deki bir bankada tutmayı, buna karşılık daha yüksek faiz vermeyi önerebilmektedir (26).

KKTC'de az sermayeli ve az denetimli banka kurulmasına izin verilmesinin yakın gelecekte bir krize neden olabileceği yolunda endişeler olsa da, kıyı bankacılığı alanında bölgedeki boşluğu doldurmaya aday olarak gösterilmektedir. KKTC'deki son gelişmelerden sonra Türkiye'de kıyı bankacılığı için gelecek görülmemektedir.

(26) Taylan Erten, "KKTC'de Offshore Modası", Dünya Gazetesi, 24.5.1993.

V- SONUÇ

Kıyı bankacılığı ülke dışından sağlanan fonların yine ülke dışında kullanılmasını amaçlayan bir bankacılık türüdür. Faaliyet konuları oldukça geniş olan kıyı bankaları, klasik bankacılık hizmetlerinin çoğunu gerçekleştirmektedir.

Özellikle vergi açısından önemli avantajlar sunan kıyı bankacılığı, ülke açısından dolaylı ve dolaysız faydalar doğurmaktadır. Kıyı bankaları ya yıllık olarak lisans ücreti ödemekte ya da kazançlarına karşılık vergi ödemektedir. Bunun yanısıra, kıyı bankalarının bölgeye gelmesi ile bazı yan sanayi dalları ve hizmet sektörü gelişim kaydetmektedir. Örneğin ulaştırma, turizm gibi sektörler canlanmakta, bankacılık sistemi de uluslararası rekabete açılmaktadır. Dünya çapında bilinen büyük uluslararası bankaların bu merkezlere gelmesiyle ülkenin itibarı da artmaktadır. Ancak kıyı bankacılığı sağladığı tüm avantajlara karşılık, uygulanan esnek denetim esasları yüzünden sermayenin yurtdışına çıkmasına olanak tanıma gibi bazı sakıncalar da doğurabilmektedir.

Kıyı bankacılığı, ekonomik açıdan istikrarlı, geleceğe yönelik, güvenli ve ikna edici düzenlemelerle, siyasi açıdan ekonomik düzenlemelere paralel ve tamamlayıcı gelişmelere, hukuki açıdan ise çizilen çerçevenin pekiştirilmesine bağlı olarak yaşama şansı bulmaktadır.

1960'lı yıllarda, uluslararası para piyasalarında meydana gelen önemli gelişmeler sonucunda euro-piyasalar ile kıyı bankacılığı merkezleri oluşmuştur. Kıyı bankacılığı merkezleri kayıt merkezleri ve fonksiyonel merkezler olarak iki şekilde oluşmaktadır. Kayıt merkezlerinde bankaların çok az sayıda şube açarak, bazan hiç şube açmayıp, diğer bankalarca temsil edilmek suretiyle diğer finansal merkezlerde gerçekleştirdikleri işlemlerini muhasebeleştirdikleri ve önemli vergi avantajı sağladıkları merkezlerdir. Tipik örnekleri arasında Bahama ve Cayman Adaları gelmektedir. Fonksiyonel merkezler ise, fonların uluslararası kredi haline dönüştürüldüğü, her türlü bankacılık faaliyetinin yürütüldüğü merkezlerdir ve euro-piyasaların halkalarını oluşturmaktadır. Zürih ve Lüksemburg bu merkezlerin en iyi örneklerini oluşturmaktadır.

Dünya'da dolaşımda olan paraların yaklaşık yarısının 50 civarındaki kıyı bankacılığı merkezinden geçmekte olduğu tahmin edilmektedir. Son yıllarda para aklama işlemlerine karşı çıkarılan yasalar gereği fonların kökeni araştırılmakta, ayrıca müşteri çekebilme amacıyla karmaşık vergi düzenlemeleri geliştirilmektedir. Son yıllarda bankacıların euro-kredileri daha güvenilir merkezlere doğru kaydırma eğilimleri, kıyı bankacılığına daha yüzeysel bakan merkezlerin önemini gittikçe azaltmaktadır. Bazı ülkeler, ayrıca bir kıyı bankacılığı merkezi kurmak yerine, geniş olanaklar ve esnek bankacılık politikaları ile ulusal bankacılık faaliyetlerine yeni anlayışlar getirmektedir.

Öte yandan Avrupa'daki kıyı bankacılığı merkezleri Tek Pazar'ı oluşturan 12 Avrupa ülkesi için en önemli açmazlardan biri durumundadır. Özerk bölgelerin olmadığı, tam bir entegrasyon sağlama hedefindeki AT, bu merkezlerde toplanan paraların Topluluk dışına kaçmasının sıkıntısını yaşamaktadır. Tek Pazar, kıyı bankacılık merkezlerinin vergi cenneti olma özelliğini yitirmesini gündeme getirmektedir.

Türkiye'de bir kıyı bankacılığı merkezi kurulması yolundaki çalışmalar, Körfez Kriziyle birlikte Bahreyn'in bu alandaki popülerliğini yitirmesi ile gündeme gelmiştir. Gerekli mevzuatın oluşturulmasının ardından başvurular değerlendirmeye alınmış ve iki yabancı sermayeli kuruluşa olumlu yanıt verilmiştir. Ancak bu kuruluşların faaliyete geçmede tereddütlü davranmaları, önceliği yabancılara tanıyan Hazine'nin Türk bankalarının başvurularını cevapsız bırakmasına yolaçmıştır.

Kıyı bankacılığının uygulamaya geçememesinin en önemli nedenleri arasında ekonomik istikrarın sağlanamamış olması gelmektedir. Yüksek enflasyon, dış borçlardaki artışlar ve TL'nin konvertibilitesinin hayata geçememesi kıyı bankacılığı önünde büyük bir engel oluşturmuştur.

Körfez Krizinin ardından Bahreyn'in tekrar popüler bir merkez haline gelmesi Türkiye'nin bu alandaki şansını iyice daraltmış, ancak Sovyetler Birliği'nin dağılması, Balkanlar'daki gelişmeler özellikle Karadeniz Ekonomik İşbirliği Paktı Türkiye'nin yeni bir finans merkezi olması için avantaj yaratmıştır. Kıyı bankacılığı bu yeni ülkelerde yatırım yapmak için sermaye ihtiyacında olan

yatırımcılara imkan yaratma ve ulusal finans kaynaklarından temin edilen fonları bu ülkelerde yatırım projeleri ile harekete geçirme potansiyeli sağlamakla birlikte, Türkiye'de kıyı bankacılığı bugüne değin bir türlü uygulamaya geçememiştir.

Türkiye'de bankacılık çevrelerinin bu konuya ilgisi azalırken, kıyı bankacılığı KKTC'nin gündemine geçmiştir. Özellikle 1992 yılının ikinci yarısından itibaren KKTC'de peşpeşe kurulan bankaların toplam sayısı 24'e ulaşmıştır. KKTC'de az sermayeli ve az denetimli banka kurulmasına izin verilmesinin yakın gelecekte bir krize neden olabileceği yolunda endişeler olsa da, bu bölge kıyı bankacılığı alanında bölgedeki boşluğu doldurmaya aday olarak gösterilmektedir. KKTC'deki son gelişmelerden sonra Türkiye'de kıyı bankacılığı için gelecek görülmemektedir.

EKLER

EK1

EN ÖNEMLİ GEMİ KAYIT MERKEZLERİ

Ülkeler	Brüt Tonaj (milyon ton)	Piyasa Payı (%)
Liberya	49.7	12.6
Panama	44.6	11.3
Japonya	32.1	8.1
SSCB	25.8	6.5
Yunanistan	22.0	5.6
ABD	20.8	5.3
Kıbrıs	18.4	4.7
İngiltere	15.6	3.9
Çin	12.9	3.3
Norveç	9.4	2.4
Filipinler	9.3	2.4
Bahama Adaları	9.0	2.3

Kaynak: "Treasure Islands" eki, Euromoney, Mayıs 1989, s.8.

EN ÖNEMLİ "CAPTIVE" SİGORTACILIK MERKEZLERİ (1989)

Sıra No.	Ülke	Captive" Sigorta Şirketi Sayısı
1	Bermuda	1178
2	Cayman Adaları	370
3	Guernsey	170
4	Vermont	146
5	Barbados	142
6	Man Adası	73
7	Lüksemburg	66
8	Bahama Adaları	38
9	Singapur	33
10	Colorado	33

Kaynak: "Treasure Islands" eki, Euromoney, Mayıs 1989, s.10.

KIYI BANKACILIĞI MERKEZLERİNİN DIŞ POZİSYONLARI
(milyon dolar)

	Aralık 1988	Aralık 1989	Aralık 1990	Haziran 1991	Aralık 1991	Haziran 1992
Aktifler						
Bahama Adaları	112,619	134,557	140,618	130,245	144,032	136,918
Bahreyn	16,725	17,697	15,182	11,901	14,110	14,967
Cayman Adaları	136,757	174,498	201,440	215,101	214,921	198,150
Hong Kong	258,602	297,520	387,704	348,834	403,492	396,141
Hollanda Antilleri	12,833	16,428	24,491	18,782	21,127	21,635
Singapur	165,488	201,214	231,371	202,001	218,112	208,470
Aruba	27	25	164	298	234	260
Barbados	1,043	951	793	839	854	734
Bermuda	5,033	7,848	11,768	10,191	8,850	11,274
Pasifler						
Bahama Adaları	129,624	134,661	139,710	134,765	140,624	139,641
Bahreyn	25,581	27,618	20,557	17,918	17,840	19,697
Cayman Adaları	154,964	193,329	200,103	211,836	224,436	203,544
Hong Kong	261,990	296,992	350,872	302,196	326,637	306,987
Hollanda Antilleri	29,006	29,990	44,400	40,922	47,086	46,232
Singapur	154,236	185,459	190,253	155,273	152,803	141,636
Aruba	127	156	266	255	837	1,314
Barbados	797	1,361	1,951	2,294	1,801	2,300
Bermuda	16,034	17,487	19,832	18,072	19,144	19,527

Kaynak: International Banking and Financial Market Developments, Bank for International Settlements (BIS), Basle, Kasım 1992.

EK 4

1988'İN İLK YARISI İTİBARI İLE EN ÖNEMLİ ULUSLARARASI BANKACILIK MERKEZLERİ

Sıra No.	Ülkeler	Toplam Yabancı Pasifler (mio \$)	Pazar Payı (%)	1982 Sonu Sıralaması	1982 Sonundaki Pazar Payı (%)
1	İngiltere	910.3	18.5	1	20.5
2	Japonya	659.4	13.4	8	4.2
3	ABD	584.4	11.9	2	10.7
4	Fransa	269.8	5.5	4	6.4
5	Hong Kong	247.5	5.0	14	2.3
6	Cayman Adaları	233.3 (a)	4.8 (a)	6	5.1
7	İsviçre	225.0	4.6	5	5.6
8	Singapur	221.4	4.5	9	3.5
9	Lüksemburg	191.5	3.9	7	4.3
10	Belçika	176.6	3.6	10	3.3
11	Bahama Adaları	158.9	3.2	3 (b)	6.3 (b)
-	Belli başlı diğer Kıyı Bankacılığı Merkezleri	960.9	3.2		21.3

(a) 1987 sonu rakamları

(b) 1983 sonu rakamları

Kaynak: "Treasure Islands" eki, Euromoney, Mayıs 1989, s.9.

KAYNAKÇA

ABECOR Country Reports, Middle East 1, Nisan 1992.

Akbay, Levent, "Kıyı Bankacılığı İçin Yeterli Teşvik Verildi", Dünya Gazetesi, 23.4.1991.

"A Wealth of Possibilities", Euromoney, Mayıs 1990.

Aydın, Seçkin, "Ülkemiz Serbest Bölge Bankacılığında Son Durum", Dünya Gazetesi, 16.8.1991.

Baltacıoğlu, İlhan, "Serbest Bölgeler ve Kıyı Bankacılığı", Kıyı Bankacılığı Seminer Notları, İTO, No.1992-6.

"Bankacıların Gündeminde Kıyı Bankacılığı Ağırlık Kazanıyor", Dünya Gazetesi, 27.4.1988.

Boland, Vincent, "An Unexpected Success Story", Financial Times, "European Finance and Investment:Ireland" eki, 10.7.1992.

Cohen, Norma, "Cross-Border Launching Pad", Financial Times, "European Offshore Centers" eki, 30.4.1993.

Cooke, Kieran, "Nervous Newcomer", Financial Times, "European Finance and Investment: Offshore Centers" eki, 18.4.1991.

Coone, Tim, "Heaven Across the Irish Sea", Financial times, "European Offshore Centers" eki, 30.4.1993.

Dugan, Ann, "Playing a Canny Fiscal Hand", Euromoney, Ekim 1989.

Dullforce, William, "Confirmation of Swiss Superiority", Financial Times, "European Finance and Investment: Offshore Centers" eki, 18.4.1991.

Ekren, Doç.Dr. Nazım, Uluslararası Bankacılık ve Türkiye Örneği, T.İş Bankası Yayınları, Ankara, No.282.

Ersan, Doç.Dr. İhsan, "Dünya,da ve Türkiye,de Kıyı Bankacılığı", Banka ve Ekonomik Yorumlar, Şubat 1986.

Ersan, Doç.Dr. İhsan, "Kıyı Bankacılığı ve Türkiye", Para ve Sermaye Piyasası, No.79, Eylül 1985.

Erten, Taylan, "KKTC'de Offshore Modası", Dünya Gazetesi, 24.5.1993.

Esen, Aydın, ABD'de Uluslararası Bankacılık, Maliye Bakanlığı Tetkik Kurulu Yayınları, No.1983/252.

- Fevzibeyoğlu, İhsan, "Kıyı Bankacılığından Neler Bekleniyor, Uygulamadaki Durum", Kıyı Bankacılığı Seminer Notları, İTO, No.1992-6.
- Flisi, Claudia, "Offshore Centers", Newsweek, 25.5.1992.
- Garih, Üzeyir, "Kıyı Bankacılığı ile Gelen Büyük Fırsat", Ekonomik Bülten, 29.10-4.11.1990.
- Gerakis, A.S. ve O. Roncesvalles, "Bahrain's Offshore Banking Center", Finance and Development, Haziran 1980.
- Gökçimen, Mehmet, "Kıyı Bankacılığı", Maliye Yazıları, No.35, Nisan-Haziran 1992.
- Güngör, Tefvik, "Kıyı Bankacılığı", Dünya Gazetesi, 23.4.1991.
- Hager, Euan, "In a State of Flux", Euromoney, Mayıs 1992.
- International Banking and Financial Market Developments, Bank for International Settlements (BIS), Basle, Kasım 1992.
- "Ireland's New Confidence", Euromoney, Mayıs 1990.
- İstanbul Atatürk Havalimanı Serbest Bölgesi Kıyı Bankacılığı Yönetmeliği, Resmi Gazete, 27.2.1991.
- İstanbul Ataköy Turizm Kompleksi'nde Bulunan Galleria Ünitesinin C Blok 1. ve 2. Katlarının Kıyı Bankacılığı Faaliyetlerinin Yürütülmesi İçin Serbest Bölge Olarak İlan Edilmesiyle İlgili 90/1210 sayılı Karar, Resmi Gazete, 6.12.1990.
- Jack, Andrew, "Aggression Increases", Financial Times, "European Offshore Centers" eki, 30.4.1993.
- Jack, Andrew, "Crucial Role In the Local Economy", Financial Times, "Guernsey" eki, 31.3.1993.
- "Japanese Banking Booms Offshore", The Economist, 26.11.1988.
- Kalça, Adem, "Kıyı Bankacılığının Doğuş Nedenleri", Dünya Gazetesi, 20.8.1992.
- Kalça, Adem, "Kıyı Bankalarının Sağlayacağı Faydalar ve Bazı Sakıncaları", Dünya Gazetesi, 20.9.1992.
- Kalça, Adem, "Kıyı Bankacılığının Uluslararası Bankacılık Dünyasındaki Yeri", Dünya Gazetesi, 13.8.1992.
- Kalça, Adem, "Kıyı Bankacılığı ve Merkezleri İçin Gerekli Yasal Şartlar", Dünya Gazetesi, 19.9.1992.
- "Kıyı Bankacılığı İsteneni Veremiyor", Dünya Gazetesi, 12.10.1989.

- "Kıyı Bankacılığı Olgusuna Dar Çerçeveden Bakılıyor", Dünya Gazetesi, 9.10.1990.
- King, Paul, "Dublin Fields A Sharper Team", Euromoney, Mart 1991.
- Kochan, Nick, "Cleaning Up by Cleaning Up", Euromoney, Nisan 1991.
- Lowenstein, Jack, "Ready to Join the Big League?", Euromoney, Ekim 1990.
- Mallet, Victor, "Thailand Issues Offshore Bank Licenses", Financial Times, 3.3.1993.
- "Malta Enters the List", International Management, Eylül 1990.
- Mullins, Steve, "Don't Pass the Duchy", ICB Magazine, Mart-Nisan 1991.
- Offshore Banking and Other Banking Activities In the Turkish Free Zones, DPT Serbest Bölgeler Başkanlığı, No.11, Şubat 1991.
- Offshore Banks of Bahrain Lift Asset Levels", Financial Times, 21.7.1992.
- Munyar, Vahap, "Bankacılıkta Kıbrıs Sevdası", Hürriyet Gazetesi, 17.1.1993.
- Quek, Joyce, "Performance Slumps", Financial Times, Singapur eki, 1.6.1992.
- Riley, Barry, "Ahead In Insurance", Financial Times, "European Finance and Investment: Offshore Centers" eki, 18.4.1991.
- Rodger, Ian, "Difficult Problems Being Resolved", "Switzerland" eki, Financial Times, 6.5.1993.
- Rowley, Anthony, "Off to a Flying Start", Far Eastern Economic Review, 2.6.1988.
- Salem, Ellen, "Black Monday Takes Toll On Banks", Far Eastern Economic Review, 5.5.1988.
- Schweizer, Dr.B. and A.J. Mattle, The Euromarket, Union Bank of Switzerland, Economic Research Dept., No:82, 1983.
- Serbest Bölgeler Mevzuatı, DPT Serbest Bölgeler Başkanlığı, No.4, Kasım 1990.
- Serbest Bölgelerde Banka Kurulması ve Yabancı Bankaların Banka Açmalarına Dair 90/999 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, Resmi Gazete, 20.10.1990.
- Serbest Bölgelerde Banka Kurulması ve Yabancı Bankaların Banka Açma Esaslarına Dair 90/999 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı Hakkında 1 no'lu Tebliğ, Resmi Gazete, 19.12.1990.

Serbest Bölgelerde (Kıyı Bankacılığı da Dahil) Faaliyette Bulunan Bankaların Karşılık Yükümlülüklerinin Düzenlenmesine Dair TCMB Tebliği, Resmi Gazete, 22.1.1991.

"Shift to a Lower Gear", The Banker, Ağustos 1992.

Stuart, Sue, "Guernsey Sees 45% Rise In Funds Under Management", Financial Times, 17.9.1992.

Stuart, Sue, "Isle of Man Taxes Amended In Budget", Financial Times, 7.4.1993.

Stuart, Sue, "Room for Expansion", Financial Times, "European Finance and Investment: Offshore Centers" eki, 18.4.1991.

Takeda, Masahiko ve Philips Turner, The Liberalization of Japan's Financial Markets: Some Major Themes, BIS Economic Papers, No.34, Basle, Kasım 1992.

"Tek Pazar Avrupa'da Offshore'un Sonu mu?", Finans Dünyası, Mayıs 1991.

"The 1992 Guide to Offshore Financial Centers", Euromoney, Mayıs 1992.

Tiglaio, Rigoberto, "Money In High Places", Far Eastern Economic Review, 28.3.1991.

"Treasure Islands" eki, Euromoney, Mayıs 1989.

Tiryaki, Çiğdem, "Kıyı Bankacılığı", Dünya Gazetesi, 14-15.1990.

Torgal, Özer, "Kıyı Bankacılığı", Kalkınma, T. Kalkınma Bankası Yayınları, Aralık 1991.

Unanum, Raymond, "Dünya'daki Önemli K.B. Merkezleri ve Özellikleri", Kıyı Bankacılığı Seminer Notları, İTO, 24.9.1991.

-Varlık, Hüsnü, Offshore Bankacılık Merkezleri, T.İş Bankası Yayınları, Ankara, 1985.

Winfield, R. G., Personal Course For Bankers: Investment, Northwick Publishers, 1987.

Yatırımların, Döviz Kazandırıcı Hizmetlerin ve İşletmelerin Teşviki ve Yönlendirilmesine Ait Esasları Yürürlüğe Koyan 90/1116 sayılı Kararname, Resmi Gazete, 11.1.1990.

REPUBLIC OF TURKEY
MARMARA UNIVERSITY
INSTITUTE OF BANKING AND INSURANCE
BANKING DEPARTMENT

OFFSHORE BANKING
MASTER THESIS

DILEK YASA

DOC. DR. NAZIM EKREN

ISTANBUL, 1993

TABLE OF CONTENTS

I. Introduction	1
II. Definition and Principles of Offshore Banking.....	2
A. Scope of Offshore Banking.....	2
B. Benefits and Drawbacks.....	2
1. Benefits.....	2
a. Direct Benefits.....	2
b. Indirect Benefits.....	2
c. Benefits for Banks.....	3
d. Benefits for Investors.....	3
2. Drawbacks.....	3
C. Structural Conditions for Offshore Banking.....	4
1. Economic and Financial Advantages.....	4
2. Political Stability.....	4
3. Infrastructure.....	5
4. Legal Framework.....	5
5. Banking Secrecy.....	5
6. Other Conditions.....	6
III. Offshore Banking Practices In the World.....	7
A. Emergence of Offshore Banking and Euromarkets.....	7
1. Marshall Plan.....	7
2. Foreign Trade Deficits of USA.....	7
3. Oil Crisis.....	8
4. Legal Framework in USA.....	8
a. Regulation Q.....	8
b. Regulation M.....	8
c. Interest Equaliation Tax.....	8
5. Multinational Companies.....	9

6.Colonilization.....	9
B.Offshore Centers.....	9
1.Booking Centers.....	9
2.Functional Centers.....	9
C.Major Offshore Centers.....	10
1.Europe.....	10
a.Switzerland.....	10
b.Luxembourg.....	10
c.Ireland.....	11
d.Malta.....	11
e.Isle of Man.....	11
f.Channal Islands.....	12
i.Jersey.....	12
ii.Guernsey.....	12
g.Madeira (Portugal).....	12
2.Asia.....	13
a.Bahrain.....	13
b.Egypt.....	13
c.Singapore.....	13
d.Hong Kong.....	14
e.Philippines.....	14
f.Japan.....	14
3.America.....	14
a.USA (New York).....	14
b.Bahamas.....	15
c.Cayman Islands.....	15
d.Bermuda.....	16
e.Panama.....	16
f.Netherland Antilles.....	16

D.Latest Developments and Tendencies In Offshore Banking...	16
IV.Offshore Banking In Turkey.....	18
A.Initiatives and Objectives.....	18
B.Legal Framework on Free Zone Banking and Offshore Banking.	18
1.Article 74 of Banking Law, No.3182.....	18
2.Decision of Council of Ministers, No.90/999 on Establishing Banks and Branch Opening by Foreigners In Free Zones.....	18
3.Chapter named "Investments and Incentives In Free Zones" of Decree no.90/1116, regulating the Incentives and Orientation of Investments, Foreign Exchange Earning Services and Companies.....	19
4.Communique No.1 on Decision of Council of Ministers, No.90/999, on Establishing Banks and Branch Opening of Foreigners in Free Zones.....	19
5.Central Bank Communique on Reserve Requirements of Banks Operating In Free Zones (Including Offshore Banks).....	19
6.Decision No.90/1210 on Defining 1st and 2nd Floors of Block C of Galleria Unit In İstanbul Ataköy Tourism Complex As a Free Zone for Offshore Banking Activities.	19
7.Regulation of İstanbul Atatürk Airport Free Zone Offshore Banking Center.....	20
C.Differences Between Free Zone Banking and Offshore Banking	20
D.The Situation After the Legal Framework is Established...	20
1.Views of Bankers.....	21
2.Offshore Banking Experience of Yapı Kredi Bankası In Bahrain.....	22
E.Probosal Benefits of Offshore Banking for Turkish Economy	22
F.Why Offshore Banking Could Not Be Started?.....	23
V.Conclusion.....	24

I. Introduction

Offshore Banking is a type of Banking which offers foreign funds to foreign borrowers. This type of Banking is not subject to legal framework related to banking and requires political and economic stability, tax advantages, freedom on foreign exchange transactions, developed infrastructure and expert personnel.

Among the major offshore centers, Luxembourg's main scope is unit trusts, Bahamas' and Caymans' banking secrecy, Netherland Antilles' international bond issues, Hong Kong's portfolio management, leasing and new financial techniques and Bermuda's captive insurance. Bahrain which is the most important finance center of the Middle east, Bahrain has established an interbank market for Saudi Arabia.

As Bahrain has lost its popularity during the Gulf Crisis, procedure for establishing an offshore banking center in Turkey has been initiated. Although the necessary legal framework was prepared and permission was given to two foreign banks, none of these banks started to operate and so, an offshore center could not be established.

The objective of this thesis is to make a research on offshore banking, examining the offshore practices in other countries, to see what has been done on offshore banking in Turkey, to search for reasons why an offshore banking center could not be established in Turkey and to determine whether Turkey still has a chance or not.

II. Definition and Principles of Offshore Banking

A. Scope of Offshore Banking

The scope of offshore banking is very wide, including many of the traditional banking services. The major area of activities are deposit taking, loans, foreign exchange transactions, trade financing, syndications, factoring, forfaiting, leasing, gold transactions, arbitrage, portfolio management, trust services and investment funds.

B. Benefits and Drawbacks

1. Benefits

The countries mostly benefiting from offshore banking are small countries like Bahamas, Singapore, Jersey and Guernsey. The reason why large countries like Japan and USA bring offshore banking in their countries is to stop the outflow of funds abroad. Besides, the economic policies, developed and unrestricted financial systems in these countries enabled offshore banking to flourish spontaneously.

a. Direct Benefits

The major direct benefit of offshore banking is the license fee or tax. Other than that, salaries of the local employees, communication expenses and rents also bring additional benefits.

b. Indirect Benefits

Among the indirect benefits of offshore banking is the development of subsidiary industrial sectors and service sectors. For instance, demand for computers and office materials will increase the production of companies, producing such items and

sectors like transportation, tourism, etc. will get developed. The local banking sector will obtain know-how and qualified personnel will be available. Besides, the credibility of the country will increase when internationally known banks come into the country. Another indirect benefit of offshore banking is to aid the country in economic development.

c. Benefits for Banks

The major benefits of offshore banking for banks are that they are not subject to local banking laws, free to transfer their profit abroad, not subject to local taxes and reserve requirements.

d. Benefits for Investors

The major benefit of offshore banks for investors are the avoidance of tax. How an investor benefits from an offshore investment is given below with an example:

Assumed that the annual yield is 10% and tax 27% in an onshore bank;

$$£1000 * (1.0365)^{10} = £1431,18$$

where the net interest rate is 3,65% and will be 10 payments in 5 years. If £1000 is invested in an offshore bank, net interest will be 5% in every 6 months, so:

$$£1000 * (1.05)^{10} = £1628.90$$

when the interest revenue is brought to the home country (UK), due tax will be $£629 * 27\% = £170$

$1629 - 170 = £1459$ will be the net profit. If the investor invests £1000 in an offshore bank, he will earn $1459 - 1431 = £28$ more.

2. Drawbacks

Offshore banking can cause some drawbacks like outflow of funds to abroad, due to liberal legal framework and loose regulations. Also if the local banks are not at a level where they cannot

compete with offshore banks, foreign exchange will flow to offshore banks and the country would not benefit from the funds which flow to offshore banks. However these drawbacks should not be generalized and should be regarded in correspondence with the local conjuncture and needs of the country.

C. Structural Conditions For Offshore Banking

Offshore banking requires special economic and legal framework, other than that for local banking activities. The structural conditions, necessary for offshore banking can be examined under six headings.

1. Economic and Financial Advantages

The general advantages which should be brought to an offshore center are; tax exemption, avoidance of reserve requirements, being able to operate in foreign money and capital markets, widening international transactions, not being limited with time zone and regional restrictions, favoring the management and regulation of international issues.

The exemptions and freedom, given to offshore banks are listed below:

- a.They are free to determine the interest rates;
- b.They are exempt from any kind of reserve requirements;
- c.In most countries they are tax exempt;
- d.Interest revenues are exempt from withholding tax;
- e.Freedom from the local foreign exchange restrictions.

2.Political Stability

Another requirement for offshore banking is political stability where types of governmental regimes do not play a significant role.Offshore banking has been flourished in democratic countries of Europe and in Bahrain which is ruled by monarchy, as well as

in Hong Kong which does not fit into classical state definitions. The determinant factor here is the political stability and integration into the capitalist system.

3. Infrastructure

Offshore banking uses the latest facilities of technological development, like computers and telecommunications. Another important item is transportation. Especially airline links with large finance centers is of vital importance.

Offshore centers should be vivid not only in economic aspects, but also in social and cultural aspects. Residence problems should be solved and qualified local personnel should be available.

4. Legal Framework

Since the scope of offshore banks is different from that of local banks, they should be subject to different legal framework. The exemptions and freedom given to offshore banks should be strengthened also by laws and they should not be ruled out by the next government, in order to create a sense of trust.

Banking secrecy has to be backed by a legal procedure since it is a requirement for offshore banking. Another important aspect is the foreign exchange legislation. This should be arranged in accordance with needs and offshore banks should be kept free of restrictions.

5. Banking Secrecy

Offshore centers are the places where the banking secrecy is kept most rigidly. The main reasons behind some offshore centers which showed a significant development (especially Carribean

Centers) is that they are very keen at keeping the identity of the investors as secret.

6. Other conditions

The matter of which banks should be granted operating licenses and the quality of the companies and investors is very important for an offshore center. Entrance of notorious investors and companies to an offshore center causes the other ones to escape from that center.

III. Offshore Banking Practices In the World

A. Emergence of Offshore Banking and Euromarkets

Offshore markets and euromarkets have emerged with same reasons at the same time. The basic characteristics of a eurocenter are listed below:

- All eurocurrencies are used in these centers;
- No regulations exist on taxes, foreign exchange controls, reserve requirements and general banking activities;
- These centers are the places where the foreign customers are served.

Taking these points into consideration, it can be agreed upon that eurocenters and offshore centers are not two different phenomena. Euromarket is a world-wide market, not a market only in Europe. However Europe takes the largest share of the market. The factors which have caused the emergence of euromarkets are given below.

1. Marshall Plan

After the 2nd World War, countries in western Europe were the most vulnerable ones, where the war really took place. So, these countries were suitable to adopt USSR's political ideology. This is the reason why USA prepared the Marshall Plan. This plan included military and civil aids to 16 European countries, amounting \$6 billions. Therefore these dollar funds flowed to Europe as stateless money and contributed to the emergence of euromarkets.

2. Foreign Trade Deficits of USA

After the 2nd World War, USA economy continued to grow further, but started giving deficits in trade, especially as a result of military aids. These deficits aided in the enlargement of

euromarkets by bringing dollar funds to Euromarkets.

3. Oil Crisis

Arab Israel War in 1973 ignited the oil crisis. Because the Arabs used oil as a political instrument, they preferred to increase the prices rather than cutting the production. After the 1973 oil crisis, the petrodollars entered the system and by way of recycling, new financial centers emerged.

4. Legal Framework

Since USA is the economic giant of the World, the legal framework brought forward has worldwide effects.

a. Regulation Q

This regulation is about putting an upper limit to the interest rates in USA. So, the investors looking for better returns started to invest their funds in foreign branches of US banks or in European banks in euromarkets which applied higher rates.

b. Regulation M

This regulation is about the reserve requirements for deposits in US banks. According to regulation M, only the deposits in US banks are subject to reserve requirements. If the funds were invested in a foreign branch of a US bank, these deposits were not subject to any reserve requirements. This way dollar funds flew from the States to abroad.

c. Interest Equilization Tax

Interest equilization tax stipulates an indirect tax to US citizens who invest in foreign bonds, issued in USA. Therefore the cost of issuing bonds in USA for foreign institutions increased. These companies preferred euromarkets for bond issues instead of USA.

5. Multinational Companies

Multinational companies played a significant role in the development of euromarkets. Especially US based multinationals rapidly increased their activities, pursuing an opening up strategy. Direct and indirect investments of such companies in USA aided in the capital transfer from USA to Europe. Multinationals played an important role also in offshore centers.

6. Colonolization

Many European countries gave priority to develop banking sector in their colonies, in order to curb the important trade relationships with themselves. Besides, the mainlands had to find revenue earning instruments for the colonies which soon would have their liberties. Many of the important offshore centers have emerged in areas which were once colonies.

B. Offshore Centers

There are two types of offshore centers: booking centers and functional centers.

1. Booking Centers

Mainly preferred due to tax advantages, booking centers are the places where the banks open few branches or no branches at all by being represented by other banks. These centers are used for the accounting of banking operations. These centers are also designated as paper centers or brass-plate centers.

2. Functional Centers

Functional centers are the places where the funds are actually transferred to loans and banking activities are realized. These centers are the chains of euromarkets.

C. Major Offshore Centers

1. Europe

a. Switzerland

The Swiss private banking tradition exists since two hundred years, but the funds in this country have started accumulating only 40 years ago. The volume of transactions have gradually decreased due to the fierce competition of the other centers and banking secrecy which is not as strictly adopted as it were before. As soon as the Gulf Crisis has begun, the funds have started to flow in again.

On the other hand, Switzerland, getting closer with EC by way of European Economic Area (EEA), stipulated that the banking regulations have to be made uniform, including tax. But Switzerland said "no" to EEA by a referendum held on December 1992 which attracted investors to the country.

Two important changes have taken place in Switzerland in recent years. The first one is the abolishment of Kartel Commission and liberalization of commission rates. The second one is the abolishment of Formula B, which lets an investor to invest in banks through Swiss lawyers and independent consulting companies, without disclosing his identity. In spite of all these disadvantages, Switzerland is a preferred offshore center since transaction costs are cheaper than elsewhere in Europe and it is a traditional investment and finance center.

b. Luxembourg

Luxembourg is mainly specialized in retail investment funds, especially umbrella funds which can be issued with more than one currency and marketed in various countries. All funds, issued in

this center are subject to 6% "tax d'abonnement", except foreign investors. Foreign banks in Luxembourg are not allowed to issue wholesale funds, since it is only allowed to local banks. This way the competition is restricted and commission rates are high. The most important disadvantage of Grand Duchy is that it is a full member of EC which jeopardize the center's future as an offshore center.

c. Ireland

Ireland is one of the most recently established center in Europe. The main objective of establishing an offshore center here was to pull in foreign capital into the country and to create employment opportunities. Its location, time zone, labor force and investments on telecommunications and infrastructure played an important role in the rapid development of the center. Tax rate is 10% until the year 2005 and there are no withholding tax applied to dividands and interest income.

d. Malta

After the declaration of liberty in 1964, the government was in need to bring foreign capital to the island. Only three years ago, the relative offshore legislation was prepared, however Malta is not at a level to compete with Ireland, Luxembourg, Switzerland and Channal Islands yet. All companies are exempt from foreign exchange controlls, estate taxes, customs duties and social security cutdowns. Besides, no withholding tax and capital income tax is applied for at least 10 years, except social income tax of 5%.

e. Isle of Man

Dependent on UK, the island is not a full member of EC, but has special ties with it. Banking, investment, captive insurance,

trust and company management services are offered in the center. Isle of Man is one of the most important captive insurance centers of the world. The case of bankruptcy of Savings and Investment Bank has got a bad reputation for the Island, but the establishment of Financial Auditing Commission in 1983 has given its popularity back.

f.Channal Islands

i. Jersey

60 licensed banks operate in Jersey. The most important area of activity is trust management like in Guernsey which is the other Channal Island. Entrance of new companies in Jersey market is difficult since the physical capacity is limited.

ii.Guernsey

76 banks operate in Guernsey which is even smaller than Jersey. The most important aspect which differentiates Guernsey from Jersey is captive insurance. The competitors of Guernsey are Isle of Man, but it is way behind Bermuda.

g.Madeira Islands (Portugal)

Madeira which is colony of Portugal is a full member of EC. In the offshore financial center, all banking, insurance, fund management, leasing and factoring services are offered. In May 1992, the number of financial companies, operating here are 22 which are all exempt from corporations tax, withholding tax, VAT and the like, until 2011. This functional center is preferred for its political and economic stability, young and available labor force and geographic location.

2.Asia

a.Bahrain

With its geographical location and favorable time zone, Bahrain is one of the most important chains in eurocurrency market which is among oil-producing countries. Having been developed in 1970's, it was adversely affected by the Iraq-Iran war and Gulf war in 1991. But soon after the war is over, relative measures were brought forward and a development programme was established. This way total assets of OBU's have increased in the first half of 1992. There are no restrictions related to interest rates and foreign exchange.

b.Egypt

The main reason behind establishing an offshore center here was to bring foreign capital into the country. In 1974, a free banking zone was established and foreign exchange controls were liberated. However, this center could not be very successful in collecting funds, due to insufficient infrastructure and lack of political and economic stability.

c.Singapore

In 1968, Singapore has lifted withholding tax from deposits of foreigners and established Asian Currency Unit (ACU) which initiated offshore banking. Singapore which is an important offshore center in Asia, mainly using floating rate certificate of deposits (FRCD) and floating rate notes (FRN) and eurobonds. Singapore also has the largest gold exchange center in the region. Even though Singapore has liberated foreign exchange controls and benefits from the time zone, it is way behind of Hong Kong. But in certificate of deposits in dollar, it almost reached London.

d. Hong Kong

Hong Kong is of vital importance for the development of China and is also a trade center, besides an offshore center. The local banking transactions are not subject to different regulations. Both are exempt from withholding tax. Hong Kong is specialized in floating rate eurocredit syndications aiming to finance long term projects of middle east with short term deposits.

e. Philippines

the Philippines offshore center which was established with long term prospects has not been very successful due to lack of infrastructure and interbank market. The local market was tried to be protected by inhibiting foreign banks to give service to its citizens. In September 1976 the offshore banking sector included two different types of units: OBU (offshore banking units) and FCDU (foreign currency deposit units).

f. Japan

Tokyo offshore banking sector has been established by modeling International Banking Facilities (IBF's) of New York in December 1986. Different than other offshore centers, the local currency, yen, is encouraged to be used in all kinds of transaction. Japanese Offshore Market (JOM) has developed very rapidly. Although JOM and Hong Kong developed a symbiotic relationship, JOM has been a strong competitor for Singapore.

3. America

a. USA (New York)

New York offshore market is established to canalize funds which have been flowed from USA to other offshore centers, back in USA. The banks, operating in other offshore centers like Caymans and Bahamas through shell branches have found out that this type of

operation is not useful in terms of competing and came up with the idea of forming International Banking Facilities (IBF's) in New York. In 1980, Federal Reserve gave IBF licenses to all deposit taking companies, edge and agreement companies and branches and agencies of foreign banks in USA, changing regulation D as to apply no reserve requirements for term deposits of such companies. Regulation Q is also revised to abolish the restrictions on interest rates.

b. Bahamas

Bahama Islands is one of the major offshore centers in the world, owing to its attractive tropic climate, social and political stability, flexible foreign exchange and tax regulations, english speaking expert staff and banking secrecy rules. Trust services, fund management and captive insurance are among the major activities of offshore companies, besides classical banking activities. Type of company, called International Business company (IBC) can be established very easily with very low amount of capital.

c. Cayman Islands

Cayman Islands are one of the most important offshore centers of the world, having more than 24,000 registered companies in May 1992, including trust companies, offshore banks, investment companies, holding companies, leasing companies and international royalty and commission companies. It is estimated that 7% of all eurodollar transactions are going through this center. In Cayman Islands, eurocurrency loans, deposit-taking, fixed and floating rate paper issues, syndication credits, discounting, trust and custody services are the main area of activities. Another important service is re-invoicing, aiming at paying less tax, as

well as inhibiting the buyer and seller know each other's identity.

d. Bermuda

In terms of captive insurance, Bermuda is the most sophisticated center in the world. Captive insurance is the insurance of the main company by its subsidiary. This way the main company pays less tax.

e. Panama

Panama has adopted offshore banking in 1960 and became a very important center in the 70's, owing to syndication credits offered to Latin America and secret accounts. Panama has also been a center for illegal transactions, including transactions of Saddam Hussein, Manuel Noriega and Ferdinand Marcos.

f. Netherland Antilles

In 1990, 58 offshore banks were registered in the center. This center was mainly used for eurobond issues since 1984. But the center has lost its attractiveness when USA has lifted withholding tax from eurobond issues in USA.

D. Latest Developments and Tendencies In Offshore Banking

It is estimated that about half of the currencies in circulation are passing through 50 or so offshore centers. According to the recent legislation, trying to avoid money laundering in such centers, the origin of the funds are asked, as well as preparing sophisticated tax arrangements to attract customers.

Many scandals took place in offshore centers. For example Saddam has converted his illegal oil income to Panama. Cayman Islands are used for money laundering. In Montserrat, an English colony,

licenses were granted to all applying banks and an offshore center were established. However, little soon after, 317 of 350 banks were closed down and investigated by FBI. So, strict controls were brought in newer centers like Malta, to avoid scandals and illegal transactions.

New approaches to free banking in some developed countries aims to make offshore banking unnecessary. In the meantime, funds of great volume has been transferred between offshore centers as a result of developments in these centers. For instance, when Panama has lost its popularity, funds were transferred to Cayman islands, as well as funds from Netherland Antilles, after the double tax treaties with UK and USA were cancelled. In the Far east, Hong Kong is losing its popularity, for it will be Chinese land in 1997. Singapore competes to be its substitute. Very recently, Thailand has initiated offshore banking and joined the offshore market as a new competitor.

In Europe, offshore centers are one of the great problems of the Single Market which aims to create integrated financial services and no autonomous regions. However, Single Market abled fund transfer to be easier within Europe by lifting all restrictions on capital movements, helping capital to accumulate in certain regions. EC Commission declares its anxiety on accumulation of funds in certain regions and blames centers like Dublin to create a tax heaven. Luxembourg, being a full member of EC cannot isolate itself from integration movements. Therefore, Single Market target jeopardizes Luxembourg's position as an important offshore center.

IV. Offshore Banking In Turkey

A. Initiatives and Objectives

The year 1985 has been an important year in the establishment of free zones in Turkey. The two important developments are the adoption of Free Zones Law, no.3218 and Banking Law no.3182. Free Zone banking was introduced by Garanti Bank in 1988 in Mersin Free Zone and the number of free zone banks have now reached 12. 1990 Gulf war had an adverse effect on Bahrain, giving Turkey a chance to be a substitute. Turkey was also encouraged by Black Sea Economic Cooperation Project. Totally new legislation has been formed and a special district in Istanbul has been identified for offshore banking activities.

B. Legal Framework On Free Zone Banking and Offshore Banking

1. Article 74 of Banking Law no.3182

The aspects of establishment of banks and opening branches in the free zones are determined with this article. Therefore, in subjects like loan limits, loans to subsidiaries, authorities in loan granting, real estate purchases, Banking Law is accepted as the reference point. In the same article, Council of Ministers is accepted as the authority in making arrangements in the area of offshore banking.

2. Decision of Council of Ministers No.90/999, On Establishing Banks and Branch Opening By Foreigners In Free Zones (Official Paper dated 20.10.1990)

By this decision, it is understood that establishing banks and branch opening by foreigners is not subject to Banking Law, whereas establishing banks and branch opening by natives is

subject to Banking Law. Other subjects like interest and commission rates, amount of loans to be granted, currency to be used in the transactions, transfer of revenues abroad, auditing are identified with this legislation.

3. Chapter Named "Investments and Incentives In Free Zones" of Decree No. 90/1116, regulating the incentives and orientation of Investments, Foreign Exchange Earning Services and Companies (Official Paper dated 11.1.1990)

This decision restricts the amount of loans to be granted by free zone banks, however, communique no.1 on this decision lifts these restrictions for offshore banks.

4. Communique No.1 On Decision of Council Of Ministers, No.90\999 On Establishing Banks and Branch Opening of Foreigners In Free Zones (Official Paper dated 19.12.1990)

This communique is about the requirements of establishing offshore banks. Here it is understood that both local and foreign banks, wishing to go into offshore activities in Turkey, have to establish a new bank.

5. Central Bank Communique On Reserve Requirements of Banks, Operating In Free Zones (Including Offshore Banks) (Official Paper, dated 22.1.1991)

According to this communique, the deposits of free zone banks (including offshore banks), collected from abroad and banks in Turkey are exempt from any kind of reserve requirements.

6. Decision No.90\1210, On Defining 1st and 2nd Floors of Block C of Galleria Unit In Istanbul Atakoy Tourism Complex As a Free Zone For Offshore Activities (Official

Paper dated 6.12.1990)

This decision identifies a specified area for offshore banking activities, by defining it as a free zone.

7.Regulation Of Istanbul Ataturk Airport Free Zone Offshore Banking Center (Official Paper, dated 13.5.1990)

With this legislation, subjects like the requirements for banks which apply for offshore banking, granting and cancelling licenses, incentives, social security and payments to funds are cleared.

C.Differences Between Offshore Banking and Free Zone Banking

It has been observed that these two terms are interchangeably used in Turkey, in spite of existing differences like;

1.Offshore banks are not subject to Banking Law, unlike free zone banks.

2.The banks operating in offshore banking center cannot operate elsewhere while banks in other regions of Turkey cannot operate in the offshore center. However, such a restriction does not exist for free zone banks.

3.The principles of accounting, auditing and licenses are determined by communiques for offshore banks whereas these principles are determined by law for free zone banks.

4.On the other hand, regulations related to administration, invalidation of deposit and real estate transactions are not clearly defined.

D. The Situation After the Legal Framework is Established

Three years have passed on the formation of relative legislation, but no banks started to operate in the offshore banking center. No application has been considered except two Arabic banks.

Although these two banks were granted licenses, they did not start operating. On the other hand, application of Turkish banks has not been considered at all. The reason of this is that the treasury gave priority to foreign institutions, since they had experience in offshore banking, unlike Turkish banks. Besides, the main reason of adopting offshore banking in Turkey is to attract foreign capital, especially of Arabic origin. The authorities in Treasury declared that there is no future for offshore banking in Turkey and Northern Cyprus is a candidate to be a substitute for Turkey.

1.Views of Bankers

The transaction volume in free zones have to be increased for the development of offshore banking. While some bankers consider legal framework as sufficient, others complain about it. On the other hand, capital accumulation should be at a certain level which is one of the main problems in Turkey. Bankers argue that offshore banking can be effective by two ways: creation of new banking activities and canalizing of activities to Turkey.

In the seminar held in 24.9.1991, organized by Istanbul Chamber of Commerce, Ihsan Fevzibeyoglu of Treasury defended that offshore banking is a new area in Turkey and therefore it has been initiated in free zones, to be cautious at the beginning. He also stated that it is necessary to establish separate banks in the offshore center, to avoid the danger of damaging the financial status of local banks by possible removal of funds in large amounts. It is also stated that Istanbul has some problems in infrastructure.

Some bankers regard offshore banking as a great opportunity for

Turkey while others approach in negative way. Such bankers argue that offshore banking which is a product of 1970's will be totally obsolete, aided by EC Single Market and removal of all financial barriers. Academic people, too, do not approach in a much positive way.

2. Offshore Banking Experience Of Yapi Kredi Bankasi In Bahrain

The branch of Yapi Kredi Bankasi in Bahrain, opened in 1983 operates as an offshore Banking Unit (OBU). The facilities which the bank enjoys are;

*No reserve requirements for Bahrain Monetary Agency (BMA). The branch only sends interim reports to BMA.

*No income and capital gains tax.

*Subject to only BMA rules, not the Banking Law in Turkey.

E. Probable Benefits of Offshore Banking For Turkish Economy

Offshore banking can be beneficial for Turkey in order Turkey to emerge as a new financial center after the dissolution of USSR and recent developments in Balkans. Offshore banks can create available funds for investors, wishing to invest in such areas.

Offshore banking would increase the volume of trade, decrease banks' costs, increase profitability and the quantity of qualified staff and increase the credibility of the country. Offshore banking naturally canalizes money flow to the host country which indirectly develops the facilities of the country, like earning commissions and salaries, telecommunications, travel, tourism and housing.

F. Why Offshore Banking Could Not Be Started?

No offshore bank has started to operate since three years, from the time the legal framework is completed. The Treasury gave priority to foreign banks for the sake of being cautious. Two Arab banks received pre-licenses, but they did not start to operate. Because of this, Treasury did not give licenses to local banks. The main reasons behind that are the lack of fund accumulation and potential, low volume of transaction volume in free zones while oil revenues of middle east did not increase much which limited Turkey's chance as an offshore center. On the other hand, in spite of Gulf war, Bahrain still had more material for competing with Turkey. While the customers of Bahrain were the main target, Bahrain won its popularity immediately as the crisis has come to an end, abolishing the need to transfer funds to Turkey. Another reason is the lack of economic stability, displaying itself as high inflation, increases in foreign debt and TL being not really convertible.

While Turkey lost its chance of establishing an offshore center, Northern Cyprus has adopted offshore banking. The number of banks, established there has reached 24. Advantages like no reserve requirements, very little tax rate and lower capital requirements made this center more attractive relative to Turkey. While some people are afraid that a crisis may occur in Cyprus, others believe Cyprus will be successful. After the recent developments in Cyprus, it is believed that offshore banking has no future in Turkey.

V. Conclusion

Offshore banking is a type of banking which offers foreign funds to foreign borrowers. Offshore banking, especially advantageous in tax, offers direct and indirect benefits both for the country, banks and investors, as well as some drawbacks.

As a result of important developments in international money markets, euromarkets and offshore centers emerged in 1960's. It is estimated that about half of the money in circulation in the world pass through 50 or so offshore centers. Recently, the origin of funds are investigated as a result of legislation against money laundering, and complex tax arrangements are innovated to attract more customers. However, tendency to canalize euroloans to safer centers diminishes the importance of some offshore centers. Some countries adopt flexible banking policies and facilities, instead of establishing an offshore center. On the other hand, Single Market jeopardizes the future of offshore centers in Europe.

During the Gulf Crisis, an offshore center has tried to be established in Turkey when Bahrain lost most of its popularity, however it has not been successful due to lack of economic stability, high inflation rate, increases in foreign debt and inconvertible currency; and gaining its popularity immediately after the war, Bahrain was more competitive relative to Turkey.

In the meantime, offshore banking passed to the agenda of Northern Cyprus with the number of established banks so far reaching to 24. In regard to recent developments in Northern Cyprus, it is believed that offshore banking has no future in Turkey.